

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографически)

на

XI^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа редовна сесия).

XV заседание, срѣда, 7 ноемврий 1901 г.

(Отворено въ 2 ч. и 30 м. слѣдъ пладнѣтъ подъ прѣдсѣдателството на подпрѣдсѣдателя г. А. Краевъ.)

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: (Звъни.) Засѣданieto се открива.

Умолява се секретарьтъ г. Кормановъ да прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь Н. Кормановъ: (Прочита списъка. Отсутствувать г. г. прѣдставителитѣ: А. Ангеловъ, А. Блажевъ, М. Божковъ, В. Гьоковъ, С. Димитровъ, Д-ръ Н. Геннадиевъ, Д-ръ К. Милановъ, Д-ръ Д. Молловъ, А. Епитропу, Сп. Ивановъ, А. Малиновъ, А. Маринкехайовъ, Д. Марковъ, Е. Начевъ, Д. Палазовъ, К. Петковъ, С. Савовъ, И. Сунгурларски, М. Такевъ, Ю. Теодоровъ, А. Филиповъ, Д. Вановъ, К. Камчовъ и Я. Юмеровъ.)

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Отъ 166 народни прѣдставители отсутствувать 24; значи, има законното число прѣдставители, за да пристъпимъ къмъ дневния редъ.

На дневенъ редъ имаме:

I. Отговоръ отъ г. Министъръ-Прѣдсѣдателя и г. Министра на Правосъдието на запитването на Сливенския народенъ прѣдставитель г. П. Папанчевъ;

II. Докладъ отъ провѣрочната комисия по изборитѣ, станали въ околнитѣ: 1) Горнѣорѣховска и 2) Кесаревска;

III. Първо четене законопроектитѣ: 1) за измѣнение чл. чл. 75 отъ закона за нотариуситѣ; 2) за измѣнение чл. чл. 95, 106 п. 7, 110 и пр. отъ сждопроизводството по углавни дѣла, които сж подсждни на мировитѣ сждии; 3) за измѣнение чл. чл. 44 и 45 отъ углавното сждопроизводство, и прѣдложенията: 1) отъ народния прѣдставитель г. А. Франга за прибавление нова алинея къмъ чл. 208 отъ закона за сждоустройството, 2) отъ народния прѣдставитель г. Г. Шиваровъ за измѣнение и допълнение нѣкои членове отъ търговския законъ и 3) законопроекта за неприсждственитѣ дни и недѣлната почивка, и

IV. Второ четене законопроекта за разпрѣдѣление населенитѣ мѣста отъ закрититѣ околии и за прѣхвърляне села отъ едни околии въ други.

На първо мѣсто имаме отговора отъ г. Министъръ-Прѣдсѣдателя и г. Министра на Правосъдието на запитването на Сливенския народенъ прѣдставитель г. Петъръ П. папанчевъ. Прѣди всичко, давамъ думата на г. Папанчева да развие своята интерпелация.

Д. Цанковъ: Ама че министритѣ ги нѣма!

Д. Ризовъ: Ето ги, тукъ сж.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Г-нъ Папанчевъ! Желаете ли да говорите сега?

Д. Цанковъ: Какъ ще желае като нѣма Министъръ-Прѣдсѣдателя!

Министъръ А. Радевъ: Азъ ще отговарямъ. Запитването не се касае толкозъ до него.

П. Папанчевъ: Прѣди да говоря по тоя въпросъ, азъ ви моля за слѣдующето: понеже едно наше прѣдложение, подписано отъ мене и отъ Севлиевския народенъ прѣдставитель г. Кръстевъ, е дадено прѣди 12 дена и досега не се е явило, нито е дадено да се напечата, бихъ помолилъ бюрото да не го бави толкозъ, а да направи нужното да се напечата и да се раздаде, та тогава ще видимъ да се гуди на дневенъ редъ.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Взимамъ бѣлѣжка отъ Вашитѣ думи, г-нъ Папанчевъ, и ще направи нужното.

Сега желаете ли да говорите по запитването?

П. Папанчевъ: За мене е сѣ едно. Но ми се чини, че би било по-добрѣ и г. Министъръ-Прѣдсѣдательтъ да бже тукъ.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Ако сте съгласни, г-да, да го оставимъ тогава за по-послѣ.

Министъръ А. Радевъ: Азъ моля да не се прѣрежда дневниятъ редъ. Ако обича г. Папанчевъ, нека си развие прѣдложението и, когато дойде врѣме да се отговаря, ако нѣма г. Министъръ-Президента, най-много може да се каже, че той не желае да отговори. Само това може да се претендира, а не: или ще дойде г. Министъръ-Президентътъ, или азъ ще искамъ да се прѣреди запитването за послѣ. Азъ ще забѣлѣжа на г. Папанчева, че запитването, по своето естество, не може да се отнася толкова до Министъръ-Прѣдседателя, колкото до мене. То се отнася изключително до мене, и азъ мисля, че Народното Събрание тѣй ще постѣпи.

П. Папанчевъ: Понеже е отправено запитването ми и къмъ г. Министъръ-Прѣдседателя, то азъ бихъ желалъ да присѣтствува и той. Но ако има такава практика тукъ — защото азъ съмъ новъ човѣкъ тукъ, — ако може да се развие запитването и въ отсъствието на респективния министъръ, къмъ когото се отправя то, азъ мога, ако желаятъ г. г. народнитѣ прѣдставители, сега още да го развия. Но азъ мисля, че досега е държана такава практика, че лицето, къмъ когото е отправено запитването, грѣбва да присѣтствува, а не че не искамъ да го развия сега.

Прѣдседателствующъ А. Краевъ: Г-нъ Папанчевъ! Понеже на министерската банка има прѣдставителъ на Правителството и, вѣроятно, докато Вие развиете Вашето запитване, г. Министъръ-Прѣдседателятъ ще пристигне, затова, моля, заемѣте мѣстото на трибуната да го развиете.

П. Папанчевъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Въ 1897 г., 11 май, на пѣтя между гр. Пенсера и Татаръ-Пазарджикъ стана едно грозно произшествие, което на врѣмето си направи доста шумъ. Това произшествие бѣ безврѣмното загинаване на българския журналистъ и писателъ, покойниятъ Алеко Константиновъ. (Д. Цанковъ: Той не бѣше журналистъ, а само писателъ!) На врѣмето си, както казахъ, това грозно произшествие, това убийство; причини доста голѣмъ шумъ въ България, и безврѣмната залуба на този български писателъ, доколкото той това заслужаваше, се оплака отъ цѣлия Български народъ. Можеше да се помисли, че убийството на тогава човѣка е едно убийство такова, каквито ставатъ винаги и каквито ставатъ не само у насъ въ България, ставатъ навсѣкѣждѣ, въ цѣлия свѣтъ, и че у насъ хората ще погледнатъ на това убийство така, както поглеждатъ на такива убийства по другитѣ страни, даже и когато падатъ жъртва на куршумитѣ, или на ятаганитѣ, или на камитѣ, по-други хора, отколкото бѣ покойникътъ. Обаче, не тѣй постѣпиха тогавашни нѣкои органи на партии, не така постѣпиха органитъ на двѣ партии, именно органътъ на Демократическата партия, тогавашниятъ в. „Знаме“, а сега „Прѣпорецъ“, както и органътъ на друга една партия, която, обаче, бѣше много по-въздържана, може би, затова, защото покойникътъ не се числѣше въ редоветѣ на тази партия, а се числѣше въ редоветѣ на Демократическата партия. Отъ едно убийство, както казахъ, каквито убийства се случватъ навсѣкѣждѣ, ор-

ганътъ на Демократическата партия поиска да прави цѣлъ капиталъ. (Д. Цанковъ: Кажя: на Каравелистката партия, а не Демократическата!) Тѣй се пише въ органа си, Дѣдо Цанковъ. (Д. Цанковъ: Лъже!) Поиска, казвамъ, да прави цѣлъ капиталъ. Кои бѣха побужденията на това, азъ и досега не можахъ да си обясня. Фактъ е, обаче, че туй, което се пишеше въ в. „Знаме“, бѣше въ положение да компрометира не само онѣзи лица, които се визирахъ, не само онѣзи лица, които се сочеха не само като интелектуални, като морални убийци, подстрѣкатели, но даже се посочваше на тѣхъ и като на физически убийци. Питаха се тогава българскитѣ граждани: неужели България е достигнала до това положение, щото да се явяватъ извѣстни лица, които заематъ почтено, първенствующе значение въ единъ градъ, и да ставатъ било фактически, било морални убийци на единъ човѣкъ, който най-малко заслужаваше да бѣде убитъ, на единъ човѣкъ, който най-малко заслужаваше да му се пратятъ наемни убийци?

Азъ имамъ, г-да народни прѣдставители, прѣдъ себе си вѣстника на партията, името на която споменахъ по-напрѣдъ. Сега, слѣдъ уталожването на страститѣ, слѣдъ изминаването на извѣстно врѣме, което е цѣрителъ на много обществени язви и болести, сега може да се погледне по-спокойно на това. И човѣкъ, като четѣ тѣзи страници, пълни съ такива ужасни обвинения, просто става въ тупикъ и не знае какво да си помисли: да се чуди ли, че се намѣриха хора, които хвърляха такива тежки обвинения върху лица, които, може би, не заслужаватъ това, или пъкъ да се чуди, че се намѣри единъ мѣрдавенъ вѣстникъ на една партия, който разнасяше такива невѣроятни хули, такива невѣроятни обвинения по цѣла България и ги хвърляше върху хора почтени. Ако дѣйствително се обвиняваха тогава хората, като частни лица, които биха могли да подкупятъ извѣстни лица да хвърлятъ куршумъ на нѣкого, или да му причинятъ друга пакостъ, то е твърдѣ възможно, както е възможно въ цѣлия свѣтъ; но работата е, че тѣ не се обвиняваха и не имъ се хвърляше петно на убийци, интелектуални и физически, като на частни лица, а имъ се хвърляше това като на политически дѣйци, като на хора, които държатъ въ рѣцѣтъ си положението на единъ градъ, като на хора, които минаваха за управници, за рѣководители на този градъ. Още въ извънредната притурка на в. „Знаме“, която се издаде по поводъ на това убийство, като се правѣше поклонъ прѣдъ праха на покойния и като се споменаваха имената на по-напрѣднитѣ дѣйци загинали въ борбата за извоюването на правдинитѣ на Българския народъ, свършваше съ думитѣ: „Оставаме, Алеко, съжители и съграждани на почитѣ, писателитѣ и политикитѣ, отъ чийто лагеръ излѣзоха твоитѣ убийци“. Тукъ, значи, че още въ първия денъ се посочваха вече лица прѣми убийци, лица, които бѣха същински убийци. Но се говорѣше, че има и други убийци скрити, че има и други убийци, които сѣ направлявали злодѣйската рѣка за прѣкъсване живота на покойния. Възможно бѣше, при получаването на първата грозна вѣстъ, човѣкъ да дойде въ таква душевно настроение, особено при залубата на такъвъ човѣкъ, и да изгуби малко отъ своето равновѣсие, което би трѣбвало въ всяка минута да се спазва,

и да напише такива думи. Но тѣзи обвинения се продължиха въ 10—12 броеве на в. „Знаме“, и не само въ антрефилета, които излизаха отъ редакцията, не само въ уводнитѣ статии, които, тъй да се каже, изражаваха онова, което мисли партията, но въ всеки брой се подвизаваше и единъ отъ стълбоветѣ на Демократическата партия и водителъ на Демократическата партия въ гр. Татаръ-Пазарджикъ, моятъ добъръ приятелъ г. Такевъ. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Той отъ казва!) Сега, азъ бихъ могълъ, г-да народни прѣдставители, да цитирамъ много пасажки както отъ неговитѣ писма, така и отъ антрефилетата, така и отъ уводнитѣ статии на в. „Знаме“, за да видите, че дѣйствително тогава се сочеше на други убийци, а не на тѣзи, които правосъдието бѣше заловило. Така напр., въ първия брой отъ 18 май, излизълъ слѣдъ убийството, подъ заглавие „Скърбната вѣст“, уводната статия свършва съ тия думи: „Ние не можемъ да не повторимъ сжществения пасажъ отъ статийката на тази притурка, статийка написана подъ силния ударъ на великата загуба, защото тази статийка е вече документъ за присъдата на общественото мнѣние. Тамъ бѣше казано това, което цѣла София, цѣла България каза. Казанитѣ въ подобни потрѣсачи моменти отъ цѣлъ народъ думи иматъ нѣщо свръхчовѣческо, а като такива, тѣхъ не може никой ги затри, никой ги заличи. Тамъ бѣше казано, което и днесъ, и всѣкога ще бѣде казано, а именно: „за никого не може да е тайна, че това некачествено убийство е политическо, както за никого не може да бѣде тайна, че то трѣбва да е дѣло на оная безсвѣтна и малодушна у насъ партия, която се нарича „Съединителска“ и която си е свила гнѣздо въ гр. Татаръ-Пазарджикъ. Самиятъ коваренъ начинъ, по който е станало това грозно убийство — отъ засада, — издава неговитѣ нравствени виновници...“

По-нататѣкъ, г-да народни прѣдставители, г. Такевъ като разправя фактическата страна на убийството, съ неговия подписъ се казва така: „Тази е фактическата страна на това грозно и гнусно злодѣяние, което по моемо дълбоко убѣждение е дѣло обмислено и скроено заранѣе отъ извѣстнитѣ корифеи на Съединителската клика въ София и Татаръ-Пазарджикъ, която отъ цѣли двѣ години вече търси всички срѣдства за да ме унищожи и която най-сетнѣ унищожи Алека Константиновъ“.

По-нататѣкъ се говори сѣ въ сжщия смисълъ, и въ една полемика, заведена тогава между в. „Прогресъ“, ако се не лъжа, и пакъ в. „Знаме“, въ колонитѣ на който най-много боравѣше г. Такевъ, се разви идеята за интелектуалнитѣ, за моралнитѣ убийци на Алека Константиновъ и се визираща пакъ тамъ лицата съ сжщинскитѣ имъ имена, лица, които занимаваха извѣстно обществено положение въ гр. Татаръ-Пазарджикъ. И единъ отъ пасажитѣ свършваше така: че убийството е насочено противъ обществото, противъ разрушението на това общество, а нѣма, казва, по-грозни убийци отъ тия, които посѣгатъ върху обществото. Слѣдователно, ако трѣбваше да се хванатъ онѣзи нещастници, ако трѣбваше да се хванатъ онѣзи орѣдия и да прѣтърпятъ извѣстно наказание за извършеното отъ тѣхъ, дългъ се налага на правосъдието да посѣгне върху сжщинскитѣ, върху моралнитѣ убийци,

които сж дваждъ по-виновати. Тамъ се визираща, г-да народни прѣдставители, казахъ, нѣколко души, имената на които сж извѣстни на всинца ви, имената на които, мисля, сж извѣстни не само на васъ, но сж извѣстни, по своята дѣятелностъ, и на цѣлия Български народъ. И азъ мисля, че ще бѣде излишно да споменавамъ тия имена, за да не раздравамъ само страститѣ. И мнозина даже отъ тѣзи, г-да народни прѣдставители, принадлежагъ къмъ вашия лагеръ. Тѣй щото, вие много добръ ще ги знаете и недѣйте ме заставлява да ги казвамъ тукъ.

Такива бѣха на врѣмето си, г-да народни прѣдставители, отзивитѣ на в. „Знаме“ по това убийство, отзиви, казвамъ, които, като хвърляха петно върху хубавото минало на лицата, които прѣмо се посочваха, не бѣха отъ естество да не хвърлятъ петно и върху цѣлия Български народъ, който може да търпи такива убийци въ своята срѣда, които да посѣгатъ върху такива невинни, незлобиви и въ нищо непровинши се хора, каквѣто бѣше Алека Константиновъ. Казахъ по-напрѣдъ, г-да народни прѣдставители, че на врѣмето си тия хули, тия непристойни нападения, тия обвинения — азъ ги считамъ незаслужени, защото, доколкото познавамъ хората, тѣ не сж способни на такива работи — обяснявахъ си ги тогава съ оня партизански бѣсъ, който е завладѣлъ, може да се каже, цѣлото сжщество на много членове отъ Българския народъ, особено на онѣзи, които сж поставени на чело на Българския народъ, онѣзи, които ръководятъ общественото мнѣние; обяснявахъ си, казвамъ, това съ този партизански бѣсъ и може би до извѣстна степенъ да получи своето извинение въ грозното произшествие. Казвахъ си тогава, казваха си мнозина, ще се мине врѣме, правосъдието ще влѣзе въ своята роля, ще изнамѣри убийцитѣ и ще прѣстанатъ всѣкакви нападения, всѣкакви хули върху хора невинни. Дѣйствително, тогава Правителството взе всички мѣрки, за да се откриятъ виновницитѣ, да получатъ заслуженото наказание и възмутената обществена съвѣсть да бѣде вознаградена и духоветѣ, вълнувани отъ партизански бѣсъ, да се уталожатъ. Правителството, както се постѣпва въ всѣка една страна при такова едно важно произшествие, при такова едно грозно убийство, не се ограничи само съ онѣзи сждебни власти, които сж на мѣстото и сж прѣмо натоварени съ издирването на подобни злодѣяния, на подобни прѣстѣпления. То делегира, ако се не лъжа, прокурора на апелацията г. Милковъ, въ помощъ на тогавашния Пазарджишки прокуроръ г. Майеръ; делегира и другъ слѣдователъ при слѣдователя, който бѣше тамъ. Тогава се взеха всички мѣрки и се намѣриха извѣстнитѣ убийци. Българското правосъдие, къмъ което ние всички трѣбва да питаемъ довѣрие, къмъ което трѣбва да имаме нужното уважение — защото съ нищожни изключения то е стояло на висотата на своето положение, — и въ случая изпълни своя дългъ: то намѣри убийцитѣ; първостепенната инстанция, втората и третата, касационната инстанция, намѣриха, че процесътъ е разгледанъ право, че истинскитѣ убийци сж на скамейката на подсѣдимитѣ и имъ е наложено нужното наказание. Въ всѣка една страна при подобно положение на работата, естествено е, че всичко замълчава и онѣзи, които сж станали отгласъ на извѣстно

такова партизанство или сж били въведени въ заблуждение отъ известни свои приятели, казвамъ, всичко това прѣстава и всѣки се прѣкланя прѣдъ послѣдния актъ на правосъдието. У насъ не бѣше така, г-да народни прѣдставители.

В. „Знаме“ тогава още бѣше писалъ и казалъ: „не, тѣзи сж, казва, hommes de paille, които сж гудени, за да изкупуватъ грѣховетъ на другитѣ, и тѣхното овисване на бѣсилкитѣ, ако и заслужено, но на тѣхъ би трѣбвало да се погледне по-снисходително; обаче, трѣбова да се погледне съ всичката строгостъ и съ всичкото безпристрастие на другитѣ, за които и сега ние не сме се отказали да мислимъ, че тѣ сж смѣнителни убийци, че тѣ сж подстрѣкателитѣ и че тѣ сж интелектуалнитѣ направители на извършеното злодѣяние“. Казахме тогава, какъ е възможно подобно едно пѣщо: ако окръжниятъ сждъ постѣпа така, неужели апелативниятъ сждъ, втората инстанция, дѣто засѣдаватъ хора вѣщи, дѣто засѣдаватъ многогодишни сждии, ще погледне така леко на работата и нѣма да види, че тукъ има укрити злодѣйци, ами ще се задоволи само съ тия прости хора, които се явяватъ просто като оржиде въ рѣшитѣ на други? И още повече, както казахъ, като имаме и друга инстанция, която провѣрява дѣйствиата на първата и втората.

Даже, както казахъ, на врѣмето си и в. „България“ не остана чуждъ на тѣзи заблуждения. И той до известна степенъ, макаръ и въ по-ограниченъ смисълъ, въ по-деликатна форма, не се задоволи съ свършека на дѣлото, като казваше, че това е единъ фарсъ, а истинскитѣ убийци сж другадъ, и тѣзи убийци правосъдието още не е открило и първа длъжностъ ще бѣде на всѣки безпристрастенъ сждия да посѣгне върху тѣхъ и тѣхъ да привлече на скамейката на подсѣдимитѣ.

Тогава на врѣмето свърши се всичко това, замълча се, успокоиха се. Врѣмето, както казахъ, заличи много такива неприятности, уталожи много духовитѣ и всѣки си помисли, че с свършена работата, но изведнажъ българското общество бѣше изненадано съ други показания по сжщия въпросъ, съ нови изобличавания, съ нови открития и, заблѣжките, които нови открития направиха по-тъжно впечатление, нежели първитѣ, които азъ цитирахъ, на врѣмето си, защото първитѣ можеха да бждатъ оправдани съ грозната случка, можеха да бждатъ оправдани съ изгубването на единъ човѣкъ, който не е заслужилъ тази участь, можеха да се оправдаятъ съ това, че той принадлежеше къмъ една партия и се считаше нейнъ виденъ членъ и, тъй да се каже, още страститѣ бѣха горещи, развълнувани. Но, казвамъ, какъ ще си обяснимъ слѣдъ четиригодишенъ интервалъ онѣзи ужасни разкрития, които се направиха отъ официозния вѣстникъ на Демократическата партия, „Прѣпорецъ“, въ броя отъ 29 юлий 1901 г., № 25? Тѣзи разкрития станаха, г-да народни прѣдставители, по поводъ на една полемика, която бѣше се завързала между в. „Прѣпорецъ“ и в. „България“ — двата официозни вѣстници на сегашното Правительство, които прокарватъ възгледитѣ на това Правительство въ обществото и които служатъ за негови официозни органи. Азъ не слѣдихъ по-прѣдната полемика между тѣзи два органа и не зная какъва е; но послѣднитѣ два броя показватъ, че г. г. демократитѣ не били доволни отъ адми-

нистрацията на Министра на Вътрѣшнитѣ Работи г. Сарафовъ. И затова се е завела тази полемика. Знаете какви бѣха остри тѣзи нападки, какви хули си сипѣха едни на други. Азъ, понеже не принадлежа нито къмъ единитѣ, нито къмъ другитѣ, нѣма да говоря, а ще остава да говорятъ тѣхнитѣ органи. Срѣщамъ въ в. „Прѣпорецъ“, номера и датата на който споменахъ, слѣдующето антрефиле. Като се говори за нѣкой си Минко Радославовъ, окръженъ управителъ въ Кюстендилъ, като се говори за неговитѣ дѣйствиа въ Сливенъ, напр. за нанесени побои върху гражданитѣ — (Д. Цанковъ: Истина ли е?) когато дойде за него, ще кажа, — антрефилето свършва съ слѣдующитѣ ужасни думи, които, г-да народни прѣдставители, казани сега, когато тѣзи двѣ партии сж на властъ, сж въ състояние да компрометиратъ както онѣзи лица, които се визираха по-прѣди, така и цѣлото българско общество, и да прѣдставятъ Българския народъ за една сборщина отъ убийци, една сборщина отъ хора злодѣйци, една сборщина отъ хора, способни да посѣгнатъ винаги върху най-сжмния животъ на най-добритѣ български синове; да прѣдставятъ Българския народъ такъвъ, че той не само е ималъ между него високопоставени хора, които могатъ да бждатъ убийци, но че тѣзи високопоставени хора може да се числятъ въ редоветъ на властующата партия и могатъ да се назначаватъ на служба. Азъ нѣма да прибавя нищо отъ себе си, като прочета тѣзи ужасни, тия пълни съ сждбоносна смисълъ (Смѣхъ.) за Българския народъ думи. (С. Бабаджановъ: И сждбоносни!) Да, и сждбоносни, защото ще кажа какво мѣние сж си съставили европейцитѣ за Българския народъ, благодарение на тия антрефилета: (Чете.) „Това казано, съ пълна откровеностъ, мислимъ, че имаме право да запитаемъ и ние отъ своя страна редакторитѣ и вѣднотелитѣ на в. „България“ да ни отговорятъ: 1) по кой начинъ е станало, че интелектуалнитѣ и фактически убийци на покойния Алеко Константиновъ сж се прикомандировали не само къмъ състава на Прогресивно-либералната партия, но по кой начинъ нѣкой отъ тѣхъ, въпрѣки явнитѣ улики, сж се настанили на държавна служба по вѣдомството на администрацията и 2) кой отъ редакторитѣ на тѣхнини вѣстникъ си е приказилъ епитета на „мерзавецъ“ по случай опита за принудително абониране на в. „България“ измежду служащитѣ въ общинското управление, върху което обстоятелство тѣ не обѣлиха даже зѣбъ, щомъ ние имъ посочихме доказателствата си“? Мисля, г-да народни прѣдставители, че при факта на първия пунктъ на това антрефиле, печатано въ официозния в. „Прѣпорецъ“, всѣки трѣбова да трепне и да се попита: неужели не се е забравило оно̀ва, което стана прѣди 4 години между Радлово и Пазарджикъ; неужели тѣзи набѣдвания, неужели тѣзи подхвърляния на нещастнующа вина върху известни лица нѣма да прѣстанатъ; неужели казахме, че официозниятъ органъ на българската Демократическа партия е въ положение да хвърля такива обвинения върху известни лица? И всѣки тогава казваше: щомъ се говори слѣдъ четири години по такъвъ положителенъ начинъ и щомъ не сж се забравили старитѣ рани, и когато се указва, че тѣзи лица принадлежатъ на известна партия и че били назначени по администрацията, неврѣмѣнно туй трѣбова да бѣде истина, неврѣмѣнно трѣбова убийцитѣ на Алека

Константиновъ, помимо онѣзи, които се наказаха, да не сж още разкрити. Чакахме да чуемъ мнѣнието на другия официозъ в. „България“. Този вѣстникъ съ всичката енергия, съ всичкия куражъ отблъсна — ако се не лъжа въ брой 99, отъ 4 августъ 1901 г., — тия обвинения и има дързостта да каже по адресъ на в. „Прѣпорецъ“ слѣдующитѣ пълни съ значение думи, печатани въ този вѣстникъ на четвъртата му колона. И като говори за други работи, обръща се и отговаря на антрефилето „по кой начинъ станало, че интелектуалнитѣ убийци на Алека Константиновъ, нѣкои отъ тѣхъ, въпрѣки явнитѣ улики, сж били назначени по вѣдомството на администрацията“ и казва: (Чете.) „Ако в. „Прѣпорецъ“ има мъжеството, нека ни яви поименно, кои сж прѣмитѣ и морални убийци на покойния Алеко, които се били прилѣпили до Прогресивно-либералната партия, а нѣкои даже били назначени на служба по администрацията? Съ това той ще направи и услуга на правосъдието, което ще съумѣе да ги тегли въ затворитѣ. Ние знаемъ обаче друго, а именно, че ако да не бѣха лудориятѣ на тая личностъ изъ Пещерската околия, която навредъ между населението внесла кавги и раздори, Алеко Константиновъ, съ чиято паметъ експлоатира тѣй недобросъвестно, щѣше да бѣде между живитѣ днесъ. Кой, прочее, е прѣмийатъ или косвенъ убиоцъ на Алека Константиновъ?“

Г-да народни прѣдставители! Тогава, прѣди четири години, което се пишеше, обвиненията прѣди четири години, които се хвърляха, азъ пакъ повтарямъ, сж обвинения хвърлени върху неповинни хора. Но туй е писано всичко на всичко отъ августъ, септември и октомври, отъ прѣди три мѣсеца, и отъ органи, които изказватъ възгледитѣ на Правителството, и отъ органи, които служатъ за прокарване възгледитѣ на двѣтѣ днесъ коализирани и държачи въ рѣцѣтѣ си управлението партии. Менѣ ми се чини, г-да народни прѣдставители, че туй, което процитирахъ накратко, ако дѣйствително бѣше се явило въ нѣкой европейски вѣстникъ; ако бѣше се явило въ нѣкой вѣстникъ въ нѣкоя отъ другитѣ страни, дѣто отдаватъ не малко значение на общественото мнѣние, изразявано чрезъ вѣстниците, изведнажъ сждебнитѣ власти щѣха да влѣзатъ въ своята роля: щѣха да викнатъ редакторитѣ и вѣднотелитѣ на в. „Прѣпорецъ“ да ги питатъ, да помогнатъ на правосъдието, да укажатъ истинскитѣ, физическитѣ и моралнитѣ убийци на Алека Константиновъ и щѣха да кажатъ на тия хора, веднажъ за винаги, въ България да прѣстанатъ тия клевети, да прѣстанатъ тия хули, ако сж лъжливи, или, ако сж истински, всѣки да издържи своето наказание за извършеното отъ него прѣстѣпно дѣяние. Гледахме, нищо не стана; само се яви въ в. „Прѣпорецъ“ — види се като отговоръ на това антрефиле на в. „България“, — яви се, казвамъ, въ в. „Прѣпорецъ“ друго едно антрефиле, въ което се цитиратъ само отъ извѣстно антрефиле извѣстни пасажѣ, на врѣмето си писани въ в. „България“. Какво искаше в. „Прѣпорецъ“ съ това да каже? Не знаа дали искаше да каже: ако ние сме хвърляли обвинения несправедливо, ако ние сме заблуждавали обществото, то на врѣмето си и в. „България“ е правилъ сжщото, и, слѣдователно, въ дадения случай сж квитъ. Слѣдователно, или това искаше да каже, или пъкъ искаше да каже, че

„на врѣмето писахме кои сж убийцитѣ, слѣдователно, защо искате отъ насъ да кажемъ имената имъ; имената се намиратъ въ в. „Свѣтлина“. Въ това антрефиле се казва туй — въ брой 62 стр. 2, колона първа, — а пъкъ това антрефиле го прѣпечатва в. „Прѣпорецъ“ въ брой 28, отъ 9 августъ 1901 г., въ което се казва слѣдующето: (Чете.) „Вѣстникитѣ разнесоха мълвата, че въ убийството на Алека били замѣсени Бобековъ, Консуловъ и Велчевъ, а сждебното слѣдствие се е установило само на Радиловския кметъ. По-нагорѣ чорапѣтѣ се не разплиталъ. Коя е причината, ние не знаемъ, но види се, на правосъдието рѣцѣтѣ сж вързани и то не може да потегли истинскитѣ виновници-инспиратори. Но въ такъвъ случай дѣлото по убийството на Алека ще остане цѣла безсмислица: защото какъвъ интересъ е могълъ да има Радиловскиятъ кметъ да устройва убийството на Алека? Очевидно е, прочее, че други н-високостоящи хора сж имали интересъ, и, слѣдователно, Радиловскиятъ кметъ е билъ просто тѣхно орѣдие само. Па щомъ тѣзи високостоящи хора сж посочени вече, на прокурора се налага длѣжностъ да изисква узолнението на Бобекова и др. и да привлѣче всички виновници, така както стана въ Пловдивъ съ Новеличъ и Бойчевъ. Но ние виждаме, че сждебната властъ е безсилна, защото убийцѣтѣ е български подданикѣ“. Види се, че се прави илюзия, че понеже другата убита бѣше чужда подданица, то тогава правосъдието си изпѣлнило длѣжността и хвана убийцитѣ, които, макаръ и високо положение да занимаваха, ги покачиха на вѣжето, и вече никой не говори за интелектуални или физически убийци и всичко сж свърши съ обѣсването на прѣмитѣ убийци. Но тукъ излиза и се говори, че не сж открити интелектуалнитѣ убийци, и се говори, че правосъдието е слабо, че нѣмало достатъченъ куражъ, че го е страхъ да влѣзе въ своята роль и затовъ мълчи. И излиза в. „Прѣпорецъ“ съ цитирането на тѣзи пасажѣ отъ тогавашния в. „Свѣтлина“ да казва, че, „тогава и ние посочихте на сжщото нѣщо, защо сега питате насъ да ви укаваме кои сж лицата“?

При прочитането на тия антрефилета, г-да народни прѣдставители, на тая полемика, която се водѣше, менѣ ми се чини, че длѣжностъ се налага на всѣки български гражданинъ, особено на всѣки прѣдставител да се попита: наистина, имало ли е нѣкои неоткрити още убийци, които сж извѣстни, но правосъдието отказва да ги привлѣче на скамейката на подсѣдимитѣ било отъ страхъ, било отъ други съображения, и че тѣ още и досега оставатъ ненаказани? Казахъ по-напрѣдъ и сега заявявамъ тържествено, че това не можеше да бѣде истина, защото нито едно прѣстѣпление не може да бѣде ненаказано, освѣнъ ако не бѣде открито, или виновницитѣ не бждатъ посочени — поне досега това виждаме въ България. Но ако излизатъ тия два вѣстника и единъ другъ се пикиратъ, то какво мнѣние може да се състави? Азъ за мене съмъ си съставилъ мнѣние, че убийцитѣ не сж скрити и сж ония, които сж наказани, но това е мое мнѣние, което не е задължително нито за васъ да го аксептирате, нито може да бѣде задължително за Българския народъ; Българскиятъ народъ и чужденцитѣ ще сждатъ за това убийство не какво казва Папанчевъ, не какво казва нѣкой другъ, защото тѣ сж

частни лица и, ако клеветят нѣкого, ще ги теглятъ подъ сѣдъ и ще искатъ да ги сѣдятъ за клеветата, но тѣ ще сѣдятъ отъ онова, което официозитѣ разправятъ, което официозитѣ хвърлятъ върху едни или други. И менѣ ми се струва, че Българскиятъ народъ, както и чужденцитѣ ще останатъ при пълно убѣждение, че има нѣщо неразкрито, има нѣщо, което е покрито съ една завѣса, и че тая завѣса досега не е повдигната, за да може да се види какво е станало. А щомъ има това убѣждение у Българския народъ, щомъ има това убѣждение и въ иностранцитѣ, които слѣдятъ по официозитѣ, естествено е, че мнѣнието, което тѣ ще си съставятъ, не ще бѣде въ полза на Българския народъ. Не ще бѣде, казвамъ, въ полза на Българския народъ, защото ще помислятъ, че дѣйствително България може да бѣде свѣрталище на извѣстни посочени убийци, а ненаказани, и менѣ ми се струва, че за честта на Българския народъ, такова убѣждение не би трѣбвало да си съставятъ не само въ България, но и никѣдѣ. Това именно ме принуди да направя своето запитване и ви го казвамъ, че не го правя за друго, освѣнъ веднажъ за винаги да се разбере, че не трѣбва така ненаказано да се хулятъ извѣстни лица, не трѣбва така безразсѣдно да се хвърлятъ върху тѣхъ извѣстни дѣяния и да се обвиняватъ като автори на дѣяния, които дѣяния влѣкатъ слѣдъ себе си не нѣкои поправителни наказания, но които дѣяния би трѣбвало да ги завлѣкатъ или на гилотината, или на бѣсилката. Та, казвамъ, не би трѣбвало това мнѣние да се създаде. И азъ го направихъ още повече, защото лично познавамъ хората, защото зная, че тия хора не сж способни да извършатъ подобно нѣщо. Но колкото азъ се смутихъ отъ онова, което четохъ, два пкти и много повече пкти трѣбва да се смутятъ ония, които не сж въ водовъртежа на тия работи, и затова именно трѣбва да се разясни, има ли дѣйствително по убийството на Алека Константиновъ още хора, които не сж наказани; има ли убийци морални и интелектуални, които сж избѣгали отъ меча на правосъдието и които сж назначени на служба по администрацията, или нѣма? И азъ за честта на Българския народъ, за честта на българското правосъдие, за честта на хубавото имѣ, което Българскиятъ народъ си е създамъ досега въ много страни — макаръ да има хора, които се стараятъ да го компрометиратъ и да намиратъ храна въ такива неоснователни хули и обвинения, — за честта на Българския народъ, казвамъ, бихъ желалъ отъ трибуната, къмъ която отправямъ своето запитване — азъ отправямъ запитването си къмъ г. Министъръ-Прѣсѣдателя и къмъ г. Министра на Правосъдието . . . (Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Вземате в. „Прѣпорецъ“ и в. „България“.) Вземамъ в. „Прѣпорецъ“ само затова, защото зная, че е органъ на Демократическата партия. (Д. Цанковъ: На Каравелистката партия.) Да, на Каравелистката партия, защото зная, че е органъ на г. Каравелова. (Министъръ-Прѣсѣдатель П. Каравеловъ: Азъ ще моля г. Цанкова да се не обажда много-много! — Д. Цанковъ: Пъкъ ти да мълчишъ, защото азъ имамъ право да го поправамъ!) И къмъ Васъ, г-нѣ Радевъ, го отправямъ, защото като генералъ-прокуроръ на България, като човѣкъ, който трѣбва да слѣди за тия работи, и ако видите, че подвѣдомственицитѣ Вамъ органи не сж въ

положение или не желаятъ да изпълнятъ длѣжността си, да ги принудите да направятъ това. Ето, прочее, цѣльта на моето запитване, и пакъ повтарямъ, че го правя отъ искрено убѣждение, че не искамъ да визирамъ никого, а, напротивъ, го правя съ единствената цѣль — да се махне едно петно отъ едни хора, въ невинността на които съмъ убѣденъ, да се махне едно петно отъ Българския народъ и отъ българското правосъдие, въ което вѣрвамъ, че съвѣстно си е изпълнило длѣжността, и веднажъ за винаги да прѣстанатъ тия нападки не само върху частни лица, но което злѣ се отразява и върху цѣлия Български народъ.

Министъръ-Прѣсѣдатель П. Каравеловъ: По-нелѣпно запитване, вѣроятно, не е ставало ни въ едно парламентарно събрание. Какво отношение можемъ да имаме ние съ едно убийство, станало въ Народнишко врѣме? Г-нѣ Паланчевъ бѣше тогава депутатъ и трѣбваше, когато писаха вѣстниците, да се отнесе до тогавашния Министъръ на Правосъдието, а не сега да ни изкарва вѣстници и лѣтописи. Вне сега затъжъ сте се засели да четете вѣстници и лѣтописи. По тронната рѣчь ни четохте цѣла лекция, вземена отъ вѣстниците, и сега тожко го правите. Нашитѣ вѣстници всички злоупотрѣбаватъ съ рѣчьта, но първенството въ това отношение държи вѣстникътъ на г. Паланчева. (П. Паланчевъ: Той е частенъ органъ джанжмъ, азъ самичкъ си поддържамъ вѣстника.) Тамъ има най-много клевети. За смъртта на Алека Константиновъ всѣки може да се замисли. Ония, които го убиха, нѣма съмнѣние, че нѣмаха никакъвъ интересъ да го убиватъ; туку нито мѣстъ можеше да има, нито грабежъ. Трѣбва да се търси друга причина. Прѣдолагаха, че е политическа причината. Естествено е, че ония прости хора, които обсеиха, нѣмаха такава причина да го убиватъ. Тѣ имаха нѣкой другъ интересъ да махнатъ Алека Константиновъ или другаря му г. Такевъ. Ония хора, които сж обсеени, сж виновни и справедливо сж обсеени. Но подбудителитѣ, интелектуалнитѣ убийци, останаха неизвѣстни. Наказаха се само физическитѣ убийци. Можемъ да правимъ презумции каквито искаме за интелектуалнитѣ, но не можемъ да даваме подъ сѣдъ когото и да било само на основание на прѣдоположения. Всѣки може да си мисли каквото ще върху истинскитѣ автори на това прѣстѣпление, но ние сега не можемъ да поддържаме кои сж били тѣ, нито да даваме нѣкого подъ сѣдъ безъ да имаме за това основания. Фактъ е, че е убитъ човѣкъ, който не е билъ виновенъ и когото не сж имали намѣрение да убиватъ. Други казватъ, че сж искали да убиватъ г. Такева. Може и увѣренъ съмъ, но не вѣрвамъ да сж имали намѣрение да ограбватъ. Значи, цѣльта е била друга: политическо мѣнение, което, за зла честь, въ Южна-България, особено въ Пазарджишкия и Старо-загорския окръжи е много разпространено.

Въ Сѣверна-България такива убийства не ставатъ — ние сами признаваме това. Виновни ли сж ония лица, за които се подмѣташе, или не, азъ това не зная; може тѣ да сж съвършено неучастни. Но фактътъ си е фактъ, че физическитѣ убийци не сж имали причина да убиватъ Алека. Наказанието на виновнитѣ за това убийство да оставимъ на волята Божия, а ние, които сме дошли туку

да законопослужуваме, пѣма защо да четемъ вѣстници и да говоримъ за дѣла, станали прѣди толкозъ години. Ако вие се считате обидени отъ това, що пишатъ вѣстницитѣ, отдайте ги подъ съждъ и поискайте реабилитация на ония хора, които се обвиняватъ. Това е ваше право. Друго какво ще ви отговоря? (П. Папанчевъ: Азъ казвамъ, че „Прѣпорецъ“ пише!) Може в. „Прѣпорецъ“ да пише, но ватъ нѣма да ви откажатъ правосъдие, ако дадете заявление, че нашиятъ в. „Прѣпорецъ“ ви клевети и поискате наказанието му. (П. Папанчевъ: Мене не обвиняватъ!) Когато обвиняватъ. Какво може да ви отговори г. Министърътъ на Правосъдието, не зная, но азъ поне не мога да ви отговоря нищо. Българскитѣ вѣстници много пжти сж писали и вѣрни и невѣрни работи, и подозрителни и неподозрителни. Всѣки, който се счита обиденъ отъ тѣхъ, пека иде въ сѣдилищата и търси тамъ правосъдие.

Това е моятъ отговоръ.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Г-да народни прѣдставители! Запитването на г. Папанчева, очевидно, нѣма тази цѣль, да успокои общественото мнѣние съ нашиятъ отговори за онова, което се е писало въ вѣстницитѣ „България“ и „Прѣпорецъ“. Единъ най-просто епитропъ не може да убѣди въ това г. Папанчева, че го прави съ такава благородна цѣль, защото, слава Богу, и ние живѣемъ въ обществото и знаемъ сега обществото по кои въпроси се възнува и по кои се не възнува. Запитването на г. Папанчева не е нищо друго, освѣтъ една дребнава политическа интрига. (П. Папанчевъ: Азъ протестирамъ, г-не Министре, противъ това.) Протестирайте колкото искате. (П. Папанчевъ: Не е истина!) И втори, и трети пжтъ ви го казвамъ, че тази е цѣльта Ви. (П. Папанчевъ: Азъ пжкъ четвърти пжтъ ви казвамъ, че пѣмамъ такова намѣрение.) Вашето намѣрение е да направите една плитка политическа интрига. Въ противното ни единъ епитропъ не можете да убѣдите — най-глупавото съсловие въ свѣта. (П. Папанчевъ: Тогава, Васъ не мога да убѣдя.) Азъ Ви казвамъ, че то е просто една плитка политическа интрига. Каква е тя? Интригата е, да си направи г. Папанчевъ удоволствието, да види отъ тази имъ mauvaise posture какъ може да излѣзатъ министритѣ: единиятъ прѣдставляющъ лагера на в. „България“, а другиятъ — на в. „Прѣпорецъ“. Заряди това много право каза г. Министъръ-Прѣсѣдателътъ, че това не е запитване и че такова запитване въ никой парламентъ не би имало мѣсто. А азъ ще кажа, че е изродъ на запитванията това запитване, което прави г. Папанчевъ. (П. Папанчевъ: Вземѣте французкия парламентъ и вижте, че го има!) Тия благородни цѣли, които се гонятъ въ запитването, да се поправятъ въ управлението злиниѣ, недостатъцитѣ, прѣсѣжленията при управлението, общественни пороци да се прѣмахнатъ, губятъ си значението, когато и такива запитвания се прѣдставятъ въ парламента.

Пита г. Папанчевъ, и на първо мѣсто ни чете лѣтописи, както каза г. Каравеловъ, и сега иска да се научи отъ мене, какъ ще мога да сведа азъ тия работи въ хармония — писаното въ „България“ и въ „Прѣпорецъ“. Очевидно е, г-да. Види се, че г. Папанчевъ другъ капи-

талъ, за да бжде дѣйствително полезенъ депутатъ въ Камарата, нѣма и затова съ такова запитване ни занимава. (Смѣхъ. — П. Папанчевъ: Ще дойде врѣме да ви покажа дали имамъ или нѣмамъ!) Затова, казвамъ, се занимава съ тия работи за да види какъ ние съ г. Каравелова ще съумѣемъ да туримъ въ хармония тия работи. Азъ ще му кажа: ако дѣйствително има нѣкакъвъ дисонансъ въ тия работи — въ писаното въ вѣстницитѣ, да се не грижи г. Папанчевъ, то си е наша домашна работа, ние ще я уредимъ. Но азъ ще му кажа още: интригата, която той иска да направи съ това запитване, нѣма да хване мѣсто. Заради това въ по-голѣми подробности по неговото запитване нѣма да влизамъ. Ще отговоря прѣмо на текста на запитването, както е направено, т. е. за видимото съдържание на това запитване.

Първо, г-да, отъ историята на това запитване, за което се говори. То е доволно просто направено, защото се казва тѣй: (Чете.) „Знаятъ ли поменатитѣ министри, че благодарение на съобщенията и прѣпирнитѣ, появивши се тая година въ двата официоза: „Прѣпорецъ“ и „България“, върху въпроса за интелектуалнитѣ и фактически убийци на Алека Константиновъ, обществото е възмутено и пр. и пр. Ако просто разбираше, какъ е юридическата обстановка на това убийство, нѣмаше пужда да запитва кои сж фактическитѣ убийци на Алека Константиновъ, защото има присѣда, влѣзла въ законна сила. (П. Папанчевъ: Вѣстникътъ пише тѣй.) Нѣма кавички и по-неже нѣма кавички, повече Ви изболчица въ туй, че много просто Ви е прѣдложението. (П. Папанчевъ: Азъ го поправамъ и казвамъ „Прѣпорецъ пише“.) Много е късно. (П. Пешевъ: Турѣте кавички, за да се удовлетвори г. Папанчевъ!)

Та казвамъ, че за фактическитѣ убийци има присѣда, влѣзла въ законна сила, и тѣ сж наказани по такъвъ начинъ, што не желая г. Папанчевъ да е тамъ, дѣто сж тѣ днесъ. Заради това, за фактическитѣ убийци на Алека Константиновъ, да се запитва днесъ нѣма си мѣстото. Ако знаеше малко по-добръ лѣтописитѣ отъ онуй, което тукъ ни прочете, г. Папанчевъ нѣмаше да пита.

Сега, какво мисли да прави Правителството за интелектуалнитѣ убийци, каквито той прѣдполага? Азъ ще ви кажа, че никое министерство, нито прокурорътъ е длъженъ отъ прѣпирнитѣ на едни вѣстници, даже съ такъвъ тонъ водени прѣпирни, какъвто тонъ ни прочете, че сж имали тия прѣпирни, когато сж се произвеждали въ вѣстницитѣ, не е длъженъ да взема никакви мѣрки, за да възбуди углавно прѣслѣждане срѣщу нѣкого, и, като не е длъженъ, азъ ще отговоря на г. Папанчева, че не се считамъ и азъ за длъженъ да взема нѣкакви мѣрки, за да прѣслѣдвамъ нѣкакви ними интелектуални убийци на покойния Алеко Константиновъ, още повече, че има една присѣда, влѣзла въ законна сила. Прѣсѣжлението, което тогава се извърши, и издирването, което се правѣше тогава — азъ ще му кажа още сега, защото участвахъ въ този процесъ — направляваше се въ тази посока и за интелектуалнитѣ автори, по не можа нищо да се постигне. Кои сж причинитѣ на това, може би г. Папанчевъ, като членъ на оная партия, която бѣ на власт, когато се е вършило издирването, по-добръ да каже. (П. Папанчевъ: Тѣ сж сега ваши приятели!) Ваши бѣха тогава и проку-

поръ, и слѣдователъ, и сждитѣ. Та азъ ви казвамъ, че нѣмамъ намѣрение никакви мѣрки да вземамъ, и не считамъ, че общественото мнѣние се вълнува, защото то се вълнува само въ ума на г. Папанчева. Доколкото можемъ да наблюдаваме ние, днесъ-затрѣсъ общественото мнѣние никакъ не се вълнува отъ това събитие, което е станало прѣди 4 години.

Ще забѣлѣжа най-накрая, че г. Папанчевъ имаше най-малко нравствено право да дойде тукъ да ни даде тия лѣтописи така безсолни, както ни ги прѣдстави г. Министъръ-Президентътъ, когато той каза, че обвинението не е вѣрно, че обвинението по негово лично мнѣние е неоснователно и тѣзи обвинения, хвърлени срѣщу тѣзи лица, сж незаслужени. Когато е така, баремъ той не трѣбваше да казва такива приказки и да хвърля такива камъчета, че общественото мнѣние било възнегодувало, че Правителството било длѣжно да възбуди прѣслѣждане за външния свѣтъ, защото мисли г. Папанчевъ, че външниятъ свѣтъ се занимава съ антрефилетата на „Прѣпорецъ“ и „България“. (П. Папанчевъ: Защо пишатъ тогава?) Вие не сте цензоръ на вѣстниците; Вамъ нѣма да даватъ отговоръ. Когато създадете законъ за печата, само тогава може да цензурирате. (Ржкоплѣскане. — П. Папанчевъ: Азъ мисля, че когато говорите нѣкои рѣчи въ Атина, всѣки българинъ има право да Ви пита!) Много сте простъ. (Смѣхъ. — П. Папанчевъ: Малко по-деликатно отговаряйте! Какво е туй?) Питатъ ме защо пишатъ вѣстниците. (Г. Шиваровъ: Нека направи запитване и за убиството на Стамболова!) Азъ му казвамъ, че той не е цензоръ на вѣстниците.

Тѣй щото, за да не губя повечко врѣме, г-да, защото работата, както я прѣдстави г. Папанчевъ, е хептенъ проста, ще кажа, че нѣмамъ намѣрение никакви мѣрки да вземамъ, защото считамъ въпроса за изчерпанъ. По този въпросъ има присѣда, влѣзла въ законна сила, и ние нѣмаме намѣрение да отиваме по-нататѣкъ. Ако г. Папанчевъ има нѣкакъвъ по-голѣмъ интересъ отъ този, ако има нѣкакви свѣдѣния по-точни, за да успокои общественото мнѣние, както той мисли, че е развълнувано, вратитѣ на прокурорствата сж отворени: нека се адресира къмъ тѣхъ, и ако прокурорътъ не приеме, какво да е заявление, направено споредъ формитѣ на закона и съ достатѣчни данни, и ако не му даде ходъ, азъ съмъ тукъ да отговарямъ за неговитѣ дѣла.

И. Вобековъ: Г-да народни прѣдставители! Прѣди всичко, счатамъ за свой длѣгъ да ви прѣдупрѣдя, че азъ съмъ съвършено чуждъ на тѣзи помисли и побуждения, които сж накарали г. Папанчева да направи това запитване къмъ г. г. министритѣ. Даже не е ни най-малко питалъ, нито е взелъ мнѣнието ми, нито е искалъ свѣдѣния, които да му послужатъ като силна основа да обвинява или да хвърля нѣкаква сѣнка върху г. г. министритѣ, или върху тия лица, които сж боравили въ вѣстниците, които сж боравили въ печата въ онѣзи врѣмена. И ако не бѣше се споменало името ми, може би, и самъ да не вземахъ думата да кажа нѣщо по това злополучно дѣло. Но понеже отъ вѣстниците се цитира, и вѣстници, които сж излѣзли твърдѣ скоро — както виждате, тази година, а не тѣзи, които сж пече-

тани по тази работа още въ своето врѣме, — считамъ за свой длѣгъ да кажа нѣколко думи.

Азъ, г-да народни прѣдставители, не съмъ доволенъ отъ тия обяснения, които даде г. Министъръ-Прѣдседателъ, и не съмъ доволенъ на това основание, защото той най-категорически отхвърля всѣкакво съмнѣние върху цѣлитѣ на това убиство. Той каза, че не знае положително отъ какви побуждения е извършено това убиство. Не е истина, г-да, че не знае; той ги знае още отъ другия день слѣдъ това нещастно убиство. На втория день слѣдъ убиството, азъ стегохъ за свой нравственъ длѣгъ да отида при г. Каравелова да му изкажа своитѣ съболезнования за убиството на единъ толкова виденъ членъ отъ неговата партия, единъ мой отличенъ приятель. Ако искате да знаете, прѣди тия господа, които сж експлоатирали съ неговото име, азъ съмъ могълъ да оцѣня добритѣ качества на този човѣкъ и нито единъ, нито азъ, нито моитѣ приятели, които така безсѣбѣстно се обвиняваха и се хвърляше сѣнка върху тѣхъ, не сж имали никога мисль не само него, но и най-лошавитѣ, най-злитѣ врагове тѣхни да прѣслѣдватъ по начинъ такъвъ, съ какъвто тогавашниятъ печатъ приписваше, че сж си послужили. Въ тоя моментъ, когато изказахъ на г. Каравелова своитѣ съболезнования, азъ го запитахъ: какъ мислите, г-нъ Каравеловъ, за характера на това убиство? Кажете: „Какво ще мисля; мисля, че тѣзи хора сж искали да отмѣстятъ на г. Такева, но, за нещастие, убили сж невинния Алеко Константиновъ“. Ето буквально неговитѣ думи, казани не лично само на мене, но казани въ кръга на едно сѣмейство, въ присѣствието на свѣдѣтели, и азъ тогава ги направихъ достойно на печата и ни единъ отъ тѣзи хора, които сж чели тѣзи изрични думи на г. Каравелова, не излѣзе да ги опровергае, да каже, че такава дума не е ставала въ тѣхната къща. Значи, цѣла истина е това. И азъ още тогава останахъ удовлетворенъ отъ мнѣнието, което изказа г. Каравеловъ, сега Министъръ-Прѣдседателъ. И ако стана такъвъ голѣмъ шумъ отъ това дѣло, то единствената причина за това, г-да народни прѣдставители, е г. Такевъ. Г-нъ Такевъ искаше да припише на това дѣло политически характеръ, характеръ такъвъ, че не сж проститѣ Радиловци, които отъ страхъ, че като влиятеленъ човѣкъ въ една община, съ която иматъ отъ дълги години разпавии, ще може да повлияе въ една или друга страна на дѣлото имъ или не ще могатъ да го спечелятъ, сж мислѣли, че единствениятъ виновникъ за несполуката е именно самиятъ Такевъ, та не сж тия хора, които сж искали да отмѣстятъ въ лицето на Пещерци само нему, а тукъ трѣбва да се крѣятъ нѣкои други побуждения, други хора трѣбва да има задъ тия убийци. Има ли, г-да, задавамъ ви въпросъ, досега какъвто и да е политическо убиство — оставѣте проститѣ убиства, — политическо убиство, кажете ми, въ което участвуватъ хора сж всѣкога хора интелигентни, хора съзнателни, има ли политическо прѣстѣпление, което да не бѣде разкрито отъ самитѣ съучаствующи въ прѣстѣплението? И ако по политическитѣ прѣстѣпления виждате хора интелигентни и съзнателни, косвено или прѣмо, да откриватъ своитѣ съучастници, то ми кажете, г-да, можете ли да имате съмнѣние въ едни прости хора, въ едни хора, които

за живота не за себе си, но за живота на своя волт, на своя коня, ако го изгубят, сж готови да продадат и баща си, и майка си, такива хора, ако сж имали тия тайни подбудители, подкупвачи, както ги нарича г. Такев, ако сж били подкупени от нѣкои интелектуални дѣйци, по това дѣло ще ли тѣзи хора, казвамъ, да не издадатъ всички, които и да бждатъ тѣ? Азъ не само между насъ, българитѣ, не допускамъ, че ще се намѣрятъ такива хора, ами даже въ цѣлия образованъ свѣтъ никога не ще намѣрите вие хора, които да имъ се открие прѣстѣплението, да бждатъ подведени подъ бѣсилката и въ този моментъ да не откриятъ истинскитѣ убийци. (Д. Ризовъ: Могли сж да имъ общааятъ помилване! — А. Урумовъ: Прѣди бѣсилката, г-нѣ Ризовъ!) Че това е истина, ще го потвърди съ единъ фактъ. Самиятъ ротмистъръ Бойчевъ, който до момента на самото обѣсване отказваше прѣстѣплението си, когато го подведоха подъ бѣсилката, призна съучастничеството. При тия данни, подиръ този фактъ, който се извърши съ обѣсването на истинскитѣ убийци, кой ще бжде този безсвѣстенъ българинъ да твърди, че не сж тѣ истинскитѣ убийци, а че има задъ тѣхъ други? Азъ съжалявамъ, г-да, че печатътъ, подиръ свършването на това дѣло, продължава пакъ да се занимава съ него, и като е така, азъ не считамъ, че правосъдието е извършило своя дългъ. Напразно г. Министерътъ на Правосъдието казва, че не можалъ да завежда дѣло, че не можалъ да прѣдпише да се заведе дѣло. Не е истина. Едно прѣстѣпление, каквото и да е, съобщи ли се въ печата, веднага и прокурорътъ, и министърътъ е длъженъ да даде ходъ, да иска отъ надлежната сждебна властъ да заведе дѣло и да се изслѣдва работата. Ето защо азъ моля г. Министра на Правосъдието, като блюстител на законитѣ, да заведе такова дѣло на тия данни, които има противъ обвиняемитѣ лица, и нека сждътъ установи, иматъ ли тѣзи хора сѣвка отъ приписуемитѣ имъ се прѣстѣпления чрѣзъ печата или не.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Нѣмамъ намѣрение на маймуна да се обръщамъ, г-нѣ Бобековъ!

Прѣдседателствуващъ А. Краевъ: Г-нѣ Бобековъ, прѣдлагате ли мотивиранъ дневенъ редъ? (И. Бобековъ: Не.)

Има думата г. Драганъ Цанковъ.

Д. Цанковъ: Менѣ ми се струва, че най-добрѣ е да минемъ на дневенъ редъ.

Колкото да удовлетвори г. Папанчева, съ двѣ думи ще му кажа защо пишатъ вѣстникитѣ. Защото тогавашното правителство, когато ти прѣдлагаше закона за печата, тогазъ знаете ли, че за интелектуалнитѣ убийци се говорѣше — забравихъ подробноститѣ — и тогавашниятъ прокуроръ искаше да вземе подъ отговорностъ нѣкой си околийски началникъ или нѣкои си хора, интелектуални убийци. (Гласове отъ центра: Не е истина!) А твоя Министеръ на Правосъдието не му позволи. (Ржкоплѣскане отъ лѣвпата.) И азъ говорихъ съ прокурора и ми се чини, че го отчислиха тогазъ. Вѣй го защо пишатъ вѣстникитѣ! (П. Папанчевъ: Ами сега защо пишатъ?)

Защото вашето правителство не остави сждебната властъ свободна да вика когото ще. (П. Папанчевъ: Сега го направѣте!)

Г. Кирковъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ мисля, че вмѣсто да внася туй запитване г. Папанчевъ, хубаво щѣше да направи, ако бѣше донесълъ единъ човалъ сапунъ. (Смѣхъ.) Ние рискуваме Народното Сѣбрание да се обърне въ една перачница, може би отъ тѣзи перачници, за които Народната партия е харчила толкова много пари. (Н. Антикаровъ: И вие ще харчите.) Всичко туй, което сега се говори, е излишно. Едно събитие, едно нещастие, собствено, въ нашия животъ сега да повдигаме и взимаме за поводъ да се оперемъ въ Народното Сѣбрание, го считамъ за излишно. Нека да се оперемъ на друго мѣсто. Но тукъ да се опираме, тукъ да си харчимъ врѣмето, за да си вадимъ кирливитѣ ризи, азъ мисля, че е неумѣстно. Затуй азъ мисля, че г. Папанчевъ да донесѣше по-хубаво сапунъ, за да станѣше Народното Сѣбрание една перачница. Прѣдъ видъ на този рискъ, да минемъ чисто и просто на дневенъ редъ.

П. Папанчевъ: Г-да народни прѣдставители! Кой каквото ще нека мисли за това прѣдложение — (Нѣко и отъ прѣдставителитѣ: Не е прѣдложение.) запитване, — но длъженъ съмъ да забѣлжа, че най-малко очаквахъ отъ единъ Български Министеръ на Правосъдието да отговаря по такъвъ начинъ на такова едно запитване. Даже Министеръ-Прѣдседателътъ, органътъ на когото най-много е писалъ, много по-хубаво отговори, като каза какъ трѣбва да се гледа на това, отколкото Министерътъ на Правосъдието. (Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Да говори по прѣдмета, г-нѣ прѣдседателю!) Когато, г-да народни прѣдставители, се казва въ единъ вѣстникъ, че интелектуалнитѣ — а тамъ е казано и физическитѣ даже — убийци сж още вънъ отъ правосъдието и че сж назначени на служба по администрацията, пита се, кое е най-малкото нѣщо, което г. Министерътъ на Правосъдието би трѣбвало да направи, както става въ цѣлия свѣтъ. И нека той да казва, че нелѣпо запитване било. Азъ ще му донеса за много повече нелѣпи запитвания въ Франция — единъ провинциаленъ вѣстникъ, когато е писалъ за нѣкое провинциално потулено дѣло и когато не се вземали мѣрки, е станало запитване не за хора отъ политически партии, не за хора, които сж занимавали обществено положение, които сж били чиновници, но просто защо правосъдието не е изпълнило длъжността си. Когато единъ вѣстникъ пише, че еди-кои и еди-кои не сж наказани, първата негова длъжностъ е била да запита защо е и какъ стои работата и да даде ходъ на дѣлото. Сега — може би да е нелѣпо, — ако моето запитване е нелѣпо, азъ ще кажа, че онова, което сж писали „Прѣпорецъ“ и „България“, е десетъ пкти по-нелѣпо; защото азъ съмъ извлѣкълъ моето запитване отъ онова, което е писано въ „Прѣпорецъ“, и то не е прѣди четири години, а прѣди два мѣсеца. И, както справедливо забѣлжи г. Бобековъ, трѣбваше сега да се замѣлчи, понеже го има въ вѣстници, които иматъ извѣстно значение и които вѣстници се четатъ като органи на Правителството, менѣ ми се струва, че всѣки трѣбва да

се попита: истина ли е, или не е, и би трѣбвало г. Министърътъ на Правосъдието по-другояче да отговори, а не да казва за своитѣ органи, даже може да се каже и за списванитѣ антрефилета, въ които, може би, и той е взелъ участие, да казва: каквото пишатъ вѣстникитѣ нѣма азъ какво да отговарямъ. Ето защо заявявамъ, че при подобна една наличност на факти, при едно подобно писане на официознитѣ вѣстници, друго-яче се отговаря и други мѣрки се взиматъ.

Прѣдседателствующъ А. Краевъ: Значи, не сте доволенъ отъ отговора. (П. Папанчевъ: Не съмъ, разбира се.) Тогава прѣдставите мотивиратъ дневенъ редъ.

С. Бабаджановъ: Азъ нѣма да говоря по отношение на тази интерпелация, която прави г. Папанчевъ, но виждамъ, че често нѣти бъркаме ту „прѣдложения“ съ „запитвания“, ту „интерпелации“ съ „прѣдложения“ и т. н. Азъ мисля, че понеже сега се говори за измѣнение на правилника, да се приеме, засѣданията да ставатъ прѣди обѣдъ, защото подиръ обѣдъ дохождаме въ комично положение. (Смѣхъ.)

П. Папанчевъ: Туй ли е всичко, което ще кажешъ! Аферимъ!

Прѣдседателствующъ А. Краевъ: Има прѣдложение да се мине чисто и просто на дневенъ редъ. То има прѣдимство. Които го приематъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранieto приема.

Минаваме на слѣдующия въпросъ отъ дневния редъ — докладване отъ провѣрочната комисија на изборитѣ, станали въ Горнѣорѣховската и Кесаревската околии. Първо ще се докладва Горнѣорѣховскиятъ изборъ.

Има думата г. Папанчевъ.

Докладчикъ П. Папанчевъ: Г-да народни прѣдставители! Ще докладвамъ избора на Горнѣорѣховската околия, станалъ на 7 октомврий т. г. Изборътъ слѣдъ като се произвелъ, съдѣтъ е издалъ опрѣдѣление № 80, съ което, като е прѣгледалъ изборнитѣ книжа, намѣрилъ, че кандидатътъ Д-ръ Петъръ Стайковъ е получилъ 1.557 гласа, Теодоръ Теодоровъ — 1.085 гласа и Ангелъ Каранешовъ — 1.076 гласа. Слѣдователно, като получившъ най-много гласа Д-ръ Петъръ Стайковъ, него прогласилъ за избранъ. Въ деня на избора, г-да народни прѣдставители, може да се каже, не сж се случили никакви произшествия. Истина, имало е оплаквания, че готвили се да разбиватъ уринитѣ, имало е оплаквания, че избирателитѣ сж посрѣщани тукъ-тамъ. И такива оплаквания е имало отъ застъпникитѣ и приятелитѣ на всички кандидати; почти всички кандидати чрѣзъ своитѣ застъпници сж изискали въ деня на избора тамъ да дойде войска, която и дошла. Правила сж нѣкои заявления вродѣ на това, че посрѣщали сж избиратели еди-дѣ си, не ги пушали да минатъ, и тѣзи заявления сж правени отъ едната и другата страни. Правени сж заявления, че вънъ кѣсали бюлетини, и такива заявления сж правени отъ застъпникитѣ на всички кандидати. Обаче, бюрата сж ги провѣрвали и тамъ, дѣто сж намирали, че дѣйствително е

имало скѣсване на бюлетини, сж вземали мѣрки за да не става то. Въ деня на избора, може да се каже, никакви произшествия, такива, които да опорочаватъ избора, не е имало. Само нѣколко телеграми сж били изпратени отъ нѣкой си Парашкева Вуровъ, отъ народния прѣдставител г. Московъ и Прѣславския народенъ прѣдставител г. Д-ръ Милановъ. И тритѣ телеграми сж идентични. Тѣ всички се оплакватъ, че въ 12 ч. по обѣдъ, щомъ пристигнали избирателитѣ отъ селата: Тангури, Добри-дѣлъ и Козаревецъ, една шайка отъ стамболисти ги нападнала, понеже видѣли, че ще гласоподаватъ за другитѣ кандидати, и нанесла побой на нѣкой си Парашкева Вуровъ и Цончевъ и полицията бездѣйствувала. Туй всичко въ деня на избора станало. Слѣдъ избора нѣщо около 30 души избиратели сж подали контестація, която ще ви прочета отъ начало и до край и която, може да се каже, до извѣстна степенъ може, отъ практиката, която се заведе въ Събранието, да опорочи избора. Тази контестація има слѣдующето съдържание. (К. Мирски: Въ срокъ ли е подадена? — Д. Ризовъ: Изборнитѣ дневници констатирайтъ ли нѣкои нарушения?) Азъ ви казахъ, че вънъ се сбили двама души; че на нѣкое мѣсто имало единъ тѣсенъ мостъ, на който били поставени двама души стражари, затуй искали да отидатъ войници, да не би избирателитѣ, като видятъ стражаритѣ, да се връщатъ; че нѣкои стражари вънъ отъ изборното мѣсто кѣсали бюлетини, но всички тия факти, както знаете и Вие, г-нъ Ризовъ, които бѣхте въ комисията, комисията намѣри за незаслужвающа нѣкакво значение и затова не обърна внимание на тѣхъ. (Д. Ризовъ: Не бѣхъ тамъ?) Обаче, има една контестація — (К. Марковъ: Въ срокъ ли е подадена?) да, — на която комисията обърна внимание, и благодарение на тая контестація комисията взема едно рѣшение по тоя изборъ, което ще кажа, слѣдъ като прочита контестацията. (Чете.)

„Г-да народни прѣдставители. Ако отъ 15 години въ нашата измѣнена страна е водена борба противъ побишката, кланетата и въобще противъ тероризирането избирателитѣ по всички избори; ако отъ поемването властта отъ днешното Правителство и да се прѣкратиха всички горѣказани беззакония по изборитѣ, но тѣхнитѣ носители въведоха нови, по-развращающии Българския народъ и по-разяждающии обществения организъмъ, беззакония — паричниятъ подкупъ. Въ нашата околия до днешенъ ние не бѣхме виждали свободни избори, а касапници на чловѣческо месо. Ако на 7-й този мѣсець ние да бѣхме свидѣтели на абсолютно свободни избори, то бѣхме и свидѣтели на нови беззакония, на пова язва за политическия ни животъ, а именно паричното подкупване на избирателитѣ.

Г-да народни прѣдставители! Правителството, ведно съ васъ, въ извънредната сесия въ настоящето Народно Събрание взе мѣрки противъ подкупа на избирателитѣ, като се отнеха правата на ония избиратели, които най-лесно можаха да бждатъ подкупени и които прѣчеха на свободно изразената народна воля; обаче, грозната дѣйствителност ни показа, че не само тѣзи избиратели, на които се отнеха правата, сж носители на тази обществена язва, а и много тъмни и безхарактерни личности отъ типа на избрания въ околията ни Д-ръ Стайковъ.

Г-да народни прѣдставители! Ако вие съ вашата про-
свѣтеностъ възстанахте противъ тази обществена язва,
ако вие съ вашия вотъ искахте да прѣкратите распро-
странението на тази зараза и прѣдпазите нашето обще-
ство отъ нея, надѣваме се, че вие сжщитѣ ще останете
последователни и нѣма да търпите и оставите между васъ,
въ свещената ограда, единъ човѣкъ като Д-ръ Стай-
ковъ, който не е избранъ съ свободно изразената народна
воля, а чрѣзъ купуване съ пари, бира, вино, ракия
и пр. народния гласъ. Ето и нѣкои отъ многото факти:
1) Въ с. Полски-Сѣновецъ подкупването избирателитѣ е
станало по слѣдния начинъ: на избирателитѣ, които сж
закарани на избора съ каруци, освѣнъ на каруцаря
дѣто е платено по 5 л., е дадено на избирателъ по 1 л.
и 50 ст., а на тѣзи съ коне по 2 л. За по-голѣма сигур-
ностъ, че ще гласоподаватъ за Д-ръ Стайкова, вземали имъ
избирателнитѣ карти и които имъ давали заедно съ
булетинитѣ въ секцията, въ дома на Никола Дому-
чиевъ. Паритѣ се давали чрѣзъ общинскитѣ членове, а
именно: Димитъръ Кочевъ, Димитъръ Юрдановъ, Колю До-
чевъ, кметѣтъ и помощникѣтъ му—свидѣтели: Георги Три-
фоновъ (Герчо), Минчо Господиновъ, и двамата отъ сжщото
село, Николаки Момчевъ и Христо Христовъ, изъ гр. Тър-
ново. 2) Въ с. Драганово сж дадени подкупи: 1) на Х. Ни-
кола Боневъ 300 л., за които той самъ се е хвалилъ
прѣдъ Недѣлка Кабакчиевъ, Никола Палазовъ, а Петъръ
А. Гацовъ е видѣлъ като му сж дадени; 2) на Георги
Х. Палазовъ и на много други е дадено пари лично
отъ самия Стайковъ, въ кафенето на Ника Дачевъ, като
е казалъ: „Вие сте мои хора, ще гласоподавате за мене“ —
свидѣтели: Иванъ А. Бочевъ и Христо К. Калицовъ;
3) на Марина М. Шишковъ, дадени отъ Д-ръ Момчи-
лова, чрѣзъ Георги Х. Палазовъ—свидѣтели: Маринъ Ти-
ховъ и Тодоръ Христовъ; 4) на Тонча Яланджиевъ,
който самъ е призналъ прѣдъ Мирча Г. Шишковъ, че е
вземалъ пари да гласоподава и агитира за Д-ръ Стайкова.
Всичкитѣ подкупени и свидѣтели сж жители отъ с. Дра-
ганово. Въобще всички гласоподаватели, съ малки изкло-
чения, които сж гласоподавали за Д-ръ Стайкова, сж взе-
мали пари. Подъ прѣдлогъ улеснителнитѣ идвания на
избирателитѣ отъ другитѣ села, Д-ръ Стайковъ е отку-
пилъ всички каруци за да ги донесатъ. Освѣнъ всичко
горѣказано, Д-ръ Стайковъ е изпратилъ въ всички
дюкани по селата по 10—20 санджка бира, даже и въ
частнитѣ домове, какъвто е случая въ Драгановската
секция, въ домоветѣ на Ангела Кирчевъ, Х. Пеню Иван-
човъ и др.

Г-да народни прѣдставители! Горѣизложенитѣ факти
сж достатъчни да ви убѣдятъ, че засѣдающиятъ съ васъ
Д-ръ Стайковъ не е истинскиятъ народенъ избраникъ
на нашата околия, и молимъ да бѣде касиранъ избора
му и ни се даде възможностъ да проявимъ нашата воля,
чрѣзъ абсолютно свободни избори и не подкупническа
агитация.“

Тая контестація е подписана отъ 36 души избира-
тели и носи дата 10 октомврий 1901 г., а е подадена
на 14 октомврий, което явствува отъ пощенския пликъ,
който е запазенъ. Както казахъ, г-да прѣдставители, на
основание на фактитѣ, които се съдържатъ въ избор-
ното дѣло, комисията не намѣри, че има нарушение, но

слѣдъ контестацията, която съдържа конкретни указания
на подкупи, комисията рѣши настоящиятъ изборъ да се
подложи на анкетиране и, ако се докажатъ тия факти,
които се указватъ, въ такъвъ случай—говорѣше се въ
комисията—комисията е на мнѣние, че би трѣбвало тогава
да послѣдва касиране на избора. Комисията взема това
рѣшение прѣдъ видъ на другата практика, която имаше
по другитѣ избори по-напрѣдъ. Въ нѣкои избори имаше
посочени на такива случаи, безъ, обаче, да се указва на
конкретни случаи, безъ да се посочва на имена, и се
рѣши да стане анкета; но прѣдъ видъ на това, че въ
настоящата контестація — както ще имате случай да
видите и по другия изборъ, който ще послѣдва — се
указва на конкретни случаи, комисията не можеше да
вземе друго рѣшение, освѣнъ да се анкета изборѣтъ и
чрѣзъ мене ходатайствува прѣдъ васъ да приемете да
стане анкетиране на този изборъ. (К. Мирски: Кажете
каква е разликата между гласовѣтъ?) Прочетохъ ги:
1.557 гласа е получилъ г. Д-ръ Стайковъ, г. Т. Теодо-
ровъ — 1.085 и г. Ангелъ Каранешовъ — 1.076 гласа.
(К. Мирски: Кажете числото на избирателитѣ отъ
двѣтѣ села?) Трѣбва да ги намѣри и да ги изброя, че
тогава да ви кажа. Чакайте да видя тѣзи села, на
които се базиратъ! (Гласове: Послѣ!) Комисията на-
мѣри, че, прѣдъ видъ сжществуването на тия факти,
нѣма нужда да се обърне внимание на това: дали чис-
лото на гласовѣтъ има извѣстно значение върху резул-
тата на избора или не; комисията имаше прѣдъ видъ
само главния фактъ, на подкупа, и на него основа своето
рѣшение. Но, за да удовлетвори г. Мирски, ще видя кои
сж тия села и колко избиратели има тамъ. Най-напрѣдъ
с. Полски-Сѣновецъ. (К. Мирски: Послѣ можешъ да ги
кажешъ!) Хубаво! Додѣто се говори, азъ ще намѣри и
ще Ви дамъ тия свѣдѣния.

Считамъ за длъжностъ да забѣлѣжа, г-да прѣдстави-
тели, че въ други избори, когато е сполучилъ другъ кан-
дидатъ, върху него се хвърлятъ обвинения, че е подкуп-
валъ. Напр., по избора въ Царибродската околия. Тамъ
се казваше, че нѣмало подкупъ съ пари, а чрѣзъ бира.
Тукъ е билъ кандидатъ пакъ г. Теодоровъ, но за него
не се говори, че е подкупвалъ, и послѣ, че е черпилъ,
а така сжщо и за демократическия кандидатъ, (Т. Влай-
ковъ: По-малко е давалъ!) а се говори за г. Д-ръ Стай-
кова. Сега, азъ искамъ да забѣлѣжа, че изобщо това се
говори за онѣзи, които печелятъ, а за онѣзи, които
губятъ, нищо се не говори. Както щете, така цѣнѣте
този фактъ. (М. Златановъ: Личното Ваше мнѣние!)
Азъ мисля, че личното мнѣние на докладчика въ настоя-
щия случай не може да има значение, защото, ако взема
да разправамъ своето лично мнѣние, ще излѣза вѣнъ
отъ рамкитѣ на задачата, която ми е възложена отъ
провѣрочната комисия; (Гласове: Тѣй!) защото провѣ-
рочната комисия е рѣшила да стане анкетиране на
избора и, ако взема да разправамъ, ще дойда въ раз-
рѣзъ съ нея. Затуй моето лично мнѣние задържамъ, като
излагамъ мнѣнието на комисията.

Д. Цанковъ: Тази контестація е сжщата, която
имаше и за мене, когато бѣха ме избрали въ Бѣла-Сла-
тина, въ която се казваше, че освѣнъ обричанията, че

Руският цар ще имъ проводи волове и рубли и не знамъ какво си, ами още че видѣли, че азъ съмъ далъ по два-три пакета тютюнъ на всѣки избирателъ, да гласоподава за мене, когато такива нѣща нито прѣзъ ума ми сж минали, нито съмъ говорилъ, нито съмъ вземалъ пакети тютюнъ въ ржката. Е добръ, то е сѣ сжщото, дѣто се говори, че на тогава далъ 5 л., на оногава 10 л., както онзи день за г. Теодорова. Менѣ ми се струва да не отиваме дотолкозъ, ами да го утвърдимъ; а пъкъ колкото за туй заявление, да го прѣдадемъ на г. Министра на Правосъдието, който да го даде на прокурора, и прокурорътъ да изпита работата. Защото, ако пратите анкета, тя пакъ нѣма да изпита това нѣщо, защото подкупътъ така лесно не се открива. Затуй, мисли, най-добръ е да утвърдимъ тоя изборъ. (Д. Ризовъ: Дѣдо Цанковъ! Сега и овдѣ, и ондѣ го клавашъ!) Не е „овдѣ и ондѣ“!

Д. Петковъ: Г-да народни прѣдставители! Дѣдо Цанковъ ме прѣвари да кажа, че наистина тази кон-та-стация прилича на онѣзи, които много видѣхме въ това Събрание. Ако си припомняте, по прѣдшнитѣ избори, когато ги провѣривахме, подобни конта-стации, за даване налични пари и за разпоски, имаше много. Не само туй, ами даже обвинявахъ и моя съседъ г. Желѣзовъ, че билъ далъ нѣкому два, нѣкому три лева, а нѣкому половинъ левъ и пр. Ние не обърнахме внимание на тѣзи работи, защото мислѣхме, че ако обърнемъ внимание, ще дадемъ широкъ просторъ на всевъзможни хора, които, като изгубятъ избора, да отидатъ да пушатъ клевети единъ върху други и да правятъ такива донесения, такива конта-стации, съ които напразно да се занимава Народното Събрание, и утвърдихме този изборъ, както утвърдихме и Царибродския. И тамъ имаше такава нѣща, имаше даже, че сж били върнати цѣли села. (Д. Ризовъ: Нѣмаше прецизни факти.) Обаче, Народното Събрание не взе подъ внимание това, защото виждаше, че тѣзи нѣща сж съчинени отъ хора, които сж изгубили избора. Тукъ виждате, имало е доста силна избирателна борба, но тая избирателна борба е вървѣла безъ прѣпятствия нито отъ страна на Правителството, нито отъ страна на партиитѣ. Имало е трима кандидати отъ три различни партии. Единиятъ е получилъ 1.557 гласа, който е г. Д-ръ Стайковъ, другиятъ е получилъ 1.085 гласа, който е г. Теодоровъ, значи съ 500 гласа по-малко, и третиятъ е получилъ 1.076 гласа, и той е кандидатътъ на Демократическата партия, Каранешовъ, който е получилъ тоже съ около 500 гласа по-малко. Значи, борбата е вървѣла съвършено редовно. И тѣзи, които сж изгубили избора, подирили сж съ какви срѣдства да могатъ да накаратъ Народното Събрание, ако е възможно, да касира Д-ръ Стайкова. И понеже противъ насъ сж навикнали хората да хвърлятъ клевети, тѣ счели за нужно да кажатъ: тѣзи хора, които ни мжчиха толкозъ години, които ни бяха, които ни трѣбаха и ни пиха кръвта, сега съ пари ще ни изядатъ. Ще се съгласите, г-да, това нѣщо не може да се вземе въ внимание, защото нѣма нужда Д-ръ Стайковъ да отива да подкупва напр. Никола Хаджи Боневъ. Ами че той е стамболистъ, и ако Д-ръ Стайковъ отиде да подкупва, нѣма защо него да подкупва. Кой ще отиде да подкупва своитѣ приятели? И ако такава е разпрѣдѣлението на гласовѣтѣ между три-

мата кандидати, вие ще разберете, че партизанитѣ тамъ сж толкозъ ясно опрѣдѣлени и кристализирани, щото мжчно можешъ да отидешъ да теглишъ избирателитѣ отъ една партия къмъ друга. Ако не симпатизиратъ на извѣстна личностъ, не може вие да ги накарате насила, съ пари, да гласоподаватъ за извѣстенъ кандидатъ. Ще отиде г. Стайковъ да подкупва чужди партизани! . . . Туй не е възможно, защото ще го излъжатъ. А пъкъ наши партизани нѣма защо да ги подкупва. Той може да отиде да подкани своитѣ приятели — той или неговиятъ замѣстникъ, — но това не значи, че е отишълъ да го подкупва. Затова азъ ще моли Събранието, както и г. Цанковъ каза, да се утвърди изборътъ, както се утвърдиха много такива избори отъ такъвъ родъ. (Гласове: Да се гласува.)

Г. Кирковъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ съмъ тамъ за нужно да взема думата по този изборъ, защото, ако по други избори обвиненията въ конта-стациитѣ за подкупъ да се излагаха въ по-общи фрази, тукъ въ тази конта-стация, подадена въ срока, азъ виждамъ вече укзване на отдѣлни факти, посочватъ се личности, опрѣдѣлятъ се даже сумитѣ и мѣстата, дѣто сж дадени, и съмтамъ, че народнитѣ прѣдставители не трѣбва да оставятъ тѣй безъ внимание да замине този въпросъ, а да се поспратъ малко върху него, едно, за да почерпимъ поучение, какъ у насъ се правятъ избори, и, второ едно, да се спремъ съ цѣлъ, щото самиятъ изборъ да се провѣри. И най-малкото, което е, е именно да се назначи една анкета, за да се провѣрятъ тѣзи факти.

Вие чухте — азъ пакъ ще спомена — отъ подписавшитѣ се отдолу саморжчно — както се вижда отъ самитѣ подписи, друга ржка не е играла, а това е важно, — споменаватъ се такива работи, напр., че пари именно въ избора се раздавали отъ г. Стайкова, раздавали се чрѣзъ общинскитѣ членове, а именно посочатъ се и лицата: Димитъръ Кочевъ, Димитъръ Юрдановъ, Колю Дочевъ, кметътъ и помощникътъ му, свидѣтели: Георги Трифоновъ, Минчо Господиновъ, Николаки Момчевъ и Христо Христовъ отъ Търново. Както виждате, тази конта-стация не е голословна. Още по-нататъкъ. Въ с. Драганово сж дадени подкупи: на Хаджи Никола Боневъ 300 л., за които той самъ се е хвалилъ, значи самъ е призналъ прѣдъ свидѣлитѣ Недѣлко Кабакчиевъ и Никола Паназовъ. Слѣдъ това — цѣлъ редъ факти, които вие чухте. По-рано, когато се разисква изборътъ въ Царибродската околия, всички казаха, че нѣма конкретни факти, а е имало изложение само: казваше се, че кметовѣтѣ заплашвали, че се донисало бира и конякъ; употребѣи се даже доста много врѣме, за да се убѣдятъ народнитѣ прѣдставители, че не е било възможно конякътъ да се донесе отъ София до Царибродъ. Тукъ, обаче, като се говори за вино и ржкия, указва се на конкретни, прецизни случаи, които могатъ и трѣбва да се повѣрватъ. Ето защо, казвамъ, безъ да продължавамъ по-нататъкъ, азъ съмъ на мнѣние, че Народното Прѣдставителство трѣбва да се съгласи, да се изпрати една анкета, която да провѣри тия факти, комисия да провѣри тия факти, защото провѣрятъ ли се и излъже ли, че тѣ сж върни, безъ съмнѣние, изборътъ е опороченъ. Не важи колко гласа сж получили единѣтѣ и колко другитѣ. Тѣзи факти говорятъ за едно нарушение на избирателния за-

конѣ, говорятъ за една практика — заведена е тамъ практика, — която може да коруптира нашитѣ политически нрави, която може да развали нашитѣ избиратели. Не е върна така сѣщо мисълта, която изказа г. Петковъ: „какъ тъй Д-ръ Стайковъ може да подкупва свои партизани“? Прѣди всичко, той не подкупва свои партизани, а избирателното тѣло, което се състои отъ партизани и отъ една маса, която не принадлежи на никоя партия, но която ходи по хагъръ, която ходи по черпене. Такава е масата отъ избирателитѣ. Малцина отъ избирателитѣ сѣ партизани, особено върлитѣ партизани. И обикновено паритѣ се даватъ чрѣзъ върлитѣ партизани, които иматъ връзки съ масата избиратели, и тѣ сѣ, които препариратъ избирателитѣ въ полза на единъ или другъ кандидатъ.

Тѣй стои, казвамъ, въ дѣйствителностъ работата. Въ заключение, повторно ще моля г. г. народнитѣ прѣдставители, да се назначи една анкета, която да провѣри тѣзи факти, и, ако излѣзатъ върни, да се касира изборътъ, ако ли пъкъ е клевета, ако всичко туй е съчинено, макаръ да е изложено тѣй фактически, прецизно, тогава изборътъ да се потвърди; а тѣзи лица, които по този начинъ сѣ дѣйствували, да намѣратъ нужното възмездие отъ българскитѣ сѣдилища, за да не нанасятъ по този начинъ клевета на обществени дѣйци, които искатъ да влѣзатъ въ Народното Събрание.

М. Златановъ: Г-да народни прѣдставители! Въ комисията дадохъ мнѣние, че този изборъ трѣбва да се утвърди. Макаръ че има конкретни случаи, както казаха нѣкои прѣдговоривши, за мене е важно, пъкъ и въ Събраниято трѣбва въ дадения случай да се постави слѣдующия въпросъ: до колко тия факти, които сѣ посочени, може да вдѣхнатъ у насъ довѣрие, че всичко това е така. Азъ не виждамъ нищо странно, че въ Горна-Орѣховица е избранъ единъ кандидатъ на Народно-либералната партия. Щомъ Събраниято прѣзъ февруарий призна съ вота си, че изборътъ въ Горна-Орѣховица, кѣдѣто бѣше избранъ г. Петковъ, е правиленъ, и сега намѣсто г. Петкова тамъ е избранъ г. Д-ръ Стайковъ, да се не сърдимъ, а да съвѣтваме нашитѣ приятели да вършатъ повече работа, да развиватъ повече борба и само тогазъ да дойдатъ да констатиратъ, когато ще ни посочатъ на нѣща по-опредѣлени. Азъ съмъ увѣренъ, че тамъ борбата отъ страна на нашитѣ приятели е била слаба, и азъ не виждамъ чудно, че единъ приятелъ на г. Петкова е спечелилъ въ този изборъ. Тия, които сега констатиратъ избора, въ м. февруарий бѣха на мнѣние, че изборътъ въ Горна-Орѣховица е билъ много правиленъ. Тогава се утвърди изборътъ на г. Московъ и г. Петкова. Нищо нѣма чудно, че сега се явява избранъ единъ приятелъ на г. Петкова — г. Д-ръ Стайковъ. По тия съображения, азъ ще гласувамъ за утвърдението на избора. Трѣбва да благодаримъ, че не е имало скандали и убийства.

К. Мирски: Г-да народни прѣдставители! Г-нъ докладчикътъ не може да ни даде исканитѣ свѣдѣния, но намѣри поне колко има избиратели въ единъ села. Въ с. Подски-Съновецъ е имало 1.145 избиратели, въ с. Драганово е имало 510 избиратели. Важно е да се

знае, колко сѣ гласоподаватели отъ едното и колко отъ другото село и, слѣдователно, да можемъ да заключимъ, колко хора сѣ били подкупени, ако приемемъ, че тукъ е имало подкупъ. Но въ всѣки случай, г-да народни прѣдставители, по моето мнѣние, по-правилно е да не отиватъ прѣдставители да си губятъ врѣмето за разслѣждане, а нека разслѣждането на това тежко обвинение отъ самото начало да стане отъ оногава, който по-може да хване прѣстѣпника. Азъ прѣдлагамъ да се остави този изборъ висящъ и да се изпрати заявлението на надлежния прокуроръ и, ако отъ съдебното слѣдствие се установи, че има подкупъ, тогазъ да се доложи на Народното Събрание. (Гласове: На основание на кой законъ? — Ц. Мисловъ: Това е нова процедура!) Това е мое мнѣние, и ние имаме право да направимъ това нѣщо.

Н. Цановъ: Г-да прѣдставители! Първата телеграма, която ние получихме въ Видинъ на 8 септемврий, подиръ избора въ Горна-Орѣховица, бѣше съ слѣдующето съдържание: „нечувани подкупи“. Констатацията, която е направена тукъ прѣдъ Народното Събрание, не е подписана отъ наши приятели. Тя е подписана отъ партията на народняцитѣ. (И. Московъ: Не е върно! Само отъ ваши приятели, отъ Драгановската секция!) Но искамъ да кажа, че такава телеграма се получи въ Видинъ и такава констатация е дѣйствително подадена. Мисля, че по-прѣдвидие говорѣхте, когато настоявахме ние по Цариградския изборъ да стане анкета, че нѣма прецизни факти. Какви по-прецизни факти искатъ отъ тѣзи, които сѣ указани тукъ въ констатацията? Не съмъ съгласенъ съ г. Мирски да се възложи това нѣщо на съдебнитѣ власти, защото едно дѣло въ съдебнитѣ власти може да се проточи 3, 4 и 5 години. За насъ е важно, Народното Прѣдставителство, което провѣрва изборитѣ, да знае дали дѣйствително извѣстни факти, които се посочватъ отъ нѣкои констататори, сѣ върни или не. Ние ще ги съберемъ, ние ще опѣнимъ тѣхната стойностъ и ще се произнесемъ, до колко сѣ върни или не. Ако слѣдъ една анкетна комисията, която ще се назначи отъ насъ, отъ Народното Прѣдставителство, а не отъ съдебнитѣ власти, се докажатъ тѣзи факти, безспорно е, че ние ще дадемъ гласа си за касирането на този изборъ. Защото говори се и по-напрѣдъ, че ние това зло, което се явява въ началото си, трѣбва да го убиемъ. Трѣбва още въ началото да покажемъ на българскитѣ граждани, които искатъ да бѣдатъ ръководители на общественото мнѣние, да покажемъ на българскитѣ избиратели, че въ Народното Събрание може да засѣдаватъ само онѣзи хора, които съ слово, съ убѣждение отиватъ да взематъ гласа на избирателитѣ. Моето мнѣние е това и мисля, че нѣма нужда много да говоримъ по този въпросъ, защото ние сѣ прѣдвидили си вотъ сме прѣдврѣшили съдбата на този изборъ. Ние сме отхвърлили провѣрката на избора въ Цариградъ само заради това, защото нѣмаше указани прецизни факти. Тукъ такива факти сѣ указани и трѣбва да ги провѣримъ.

Ц. Мисловъ: Само петъ думи ще кажа по този изборъ. Относително тази телеграма, която г. Н. Цановъ внесе наявѣ, за „нечуванитѣ подкупи“, като каза, че имало такава телеграма, азъ разбрахъ, че най-

малко една кола пари сж дадени, на човѣкъ по единъ наполеонъ пай-малко. А пъкъ тукъ се посочватъ петъ души хора, на които е дадено по 1 л., по половина левъ и т. н. Това е подкупътъ. Ако сж толкова по количество подкупенитѣ хора, щѣха да се посочатъ 100 души, а тукъ всичко на всичко сж посочени 8 души. (Д. Ризовъ: Не е истина!) Мевъ ми се чини, че не е толкова хубаво да привикваме за едни улични човѣци, за 5—6 души партизани, да разтакаме анкетна комисија и да даваме важностъ на такива неустановени факти, и да може за въ бждѣще всѣки да си служи съ такива доноси. Не е тази първата контестація, въ която се говори за подкупи. Подъ думата „подкупъ“ разбирамы, когато се посочва, че на еди-кое си лице били дадени 200 л., на еди-кое 300 л. — тогѣва разбирамы. (Отъ лѣвицата: Има! — Н. Цановъ: Има и 300 л.) Тукъ се говори, че на едно лице били дадени 300 л., което лице е Никола Бановъ, единъ добъръ приятелъ на г. Стайкова, който е завеждалъ избора въ извѣстна секция. Между васъ малцина сж, които не сж дали пари на своитѣ застъпници по изборитѣ. (Н. Цановъ: Отдѣ го знаешъ?) Азъ това го знамъ отъ себе си. (Смѣхъ.) Вие, които отричате и се смѣете, повече пари сте давали. Когато пратя моитѣ застъпници да пхтуватъ 10 часа, естествено е, нѣма да ги карамы да си плащатъ за фыйтонъ и да се хранятъ прѣзъ деня на свои развозки. Ако имъ дамъ пари за фыйтонъ и за храна, това още не значи подкупъ. Ако нѣкой се е явилъ и Д-ръ Стайковъ му е далъ 1 л. или 1½ л. случайно — твърдѣ е възможно да е далъ на нѣкого, — то не се казва, че положително сж дадени пари, за да му подкупи гласа, а се казва, че въ присѣствието на еди-кой си сж дадени два лева. Може да ги е далъ, за да отиде да занесе нѣкоя телеграма или писмо. Ето това е то толковато голѣми и нечувани подкупи. Тѣ сж толкова нищожни, щото азъ мисля, че не трѣбва да се праща анкета. Азъ разбирамы подкупи, но не съ 1—1½ л., а съ много повече. Слѣдователно, азъ съмъ съ тѣзи господа, които искатъ по-много работа да вършимъ, а по-малко да протакаме тия работи. Идеалностъ не може да се намѣри и, ако даже отиде комисија да анкетира този изборъ, нищо не ще може да намѣри и нищо нѣма да донесе, защото този, който е далъ подкупъ, и онзи, който е взелъ, знаатъ, че еднакво се наказватъ отъ правосъдието, и, слѣдователно, нѣма да излѣзватъ да кажатъ, че сж получили подкупи.

Азъ съмъ на мнѣние да се утвърди изборътъ и права прѣдложение да се утвърди.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Г-нъ Ризовъ има думата.

Д. Цанковъ: Хайде да се гласува, бе джанкми!

Д. Ризовъ: Г-на народни прѣдставители! По тоя въпросъ Събранието почти се произнесе при разглеждането на Царибродския изборъ. Г-нъ Министъръ-Президентътъ, отъ червената маса, и всички други оратори тогава казваха, че, ако единъ фактъ на подкупъ се докаже, изборътъ трѣбва да се касира. Този въпросъ, слѣдователно,

е ясенъ. И понеже ни прѣдстои да се произнесемъ по него въ началото на единъ новъ избирателенъ законъ, който е затворилъ вратата на грубитѣ насилия, като е измѣнилъ формата на тия насилия — не вече чрѣзъ администрацията да ставатъ тѣ, а чрѣзъ подкупи, — то нийтъ дългъ е и тая врата днесъ да я затворимъ. По тоя въпросъ, ние всинца бѣхме съгласни при Царибродския изборъ и никакво друго мнѣние тогѣва нѣмаше. И ако не се назначи анкета по Царибродския изборъ, то бѣше само, че нѣмаше посочени конкретни, прецизирани факти, а само се говорѣше изобщо, че Начетъ билъ прѣскамы пари. Сега случаятъ тукъ е съвършено другъ. Не е въпросътъ, както каза г. Мисловъ, за 1—2 лева, ами на избирателитѣ отъ с. Полски-Сѣновецъ сж дадени на всѣкиго едно по 1½ л., който е билъ нѣпакъ, а на ония, които сж били съ коне — по 2 л. (Ц. Мисловъ: Ама не сж посочени имена!) Казано е изрично чрѣзъ кого сж дадени, а именно чрѣзъ общинскитѣ членове: Димитъръ Кочовъ, Димитъръ Юрдановъ и Колю Дочевъ, кметътъ и помощникътъ му Георги Трифоновъ и Минчо Господиновъ. Послѣ, въ с. Драганово е дадено на нѣкой си Веневъ 300 л. прѣзъ свидѣтели, чиито имена сж указани. Независимо отъ тоя подкупъ, има и въпросъ за пайки, които сж сгрѣли една частъ отъ избирателитѣ на 2 села при единъ мостъ. Азъ мисля, че при наличността на тия факти, ние не можемы да се откажемъ отъ идеята за анкета.

Мнѣнието на г. Златанова тоя пхтъ, за съжаление, удари съвсѣмъ на скала; защото обстоятелството, че г. Петковъ билъ въ миналитѣ избори избранъ тамъ, а сега билъ избранъ пакъ неговъ съпартизанинъ, не е достатъчно, за да се мисли, че тамъ е възтѣржествувала народната воля. Не трѣбва да се забравя, че г. Д-ръ Стайковъ е избранъ съ 1.557 гласа, а другитѣ двама кандидати сж получили всѣки по хиляда и нѣколко гласа; значи, противникитѣ на г. Стайкова сж получили повече отъ 2.200 гласа, когато той е получилъ само 1.500 гласа. Ако, слѣдователно, не е била раздѣлена листата на противникитѣ, то болшинството нѣмаше да бѣде въ полза на г. Стайкова. (Ц. Мисловъ: Кой е кривъ за това?) Азъ искамъ само да кажа, че логиката на г. Златанова е погрѣшна. Сжщо така е неумѣстно и прѣдложението на г. Мирски, защото, ако оставимъ на сѣдилищата да провѣрватъ тия факти, не ще можемы никога на свършимъ провѣрката на изборитѣ. (К. Мирски: На слѣдователя!) Даже на слѣдователя. Вие знаете какъ нашитѣ слѣдователи разслѣдватъ. Недѣйте забравя още едно друго нѣщо. Сега, подиръ този изборъ, ще се докладва другъ единъ изборъ, дѣто е заинтересованъ единъ стамболистъ, който е пропадналъ и който може да бѣде избранъ, ако се касира изборътъ. Този изборъ комисията е рѣшила да се анкетира по сжщата причина, т. е. че Вуровъ билъ подкупвалъ избирателитѣ. (Ц. Мисловъ: По онзи изборъ ще говоримъ тогава, когато ще се разглежда!) По онзи изборъ ще говорите сигурно да се анкетира, та за това желая, щото и сега да се не отказвате отъ анкета. (Ц. Мисловъ: Още не го знаемъ!) Азъ знамъ защо се докладва първо Горнѣорѣховския изборъ, а послѣ Кесаревския. (Ц. Мисловъ: Ти говоришъ, защото стамболистъ е избранъ!) Тѣзи работи въ Кутловица да ги

говорипъ. Ако бѣше Кесаревскиятъ изборъ докладванъ по-рано, Вие щѣхте да говорите, че тамъ има подкупи, и понеже има подкупи, щѣхте да искате той да се анкетира. (Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Моля Ви се, г-нъ Ризовъ, не дѣйте оскърбява!) Азъ зная защо така става. Азъ мисля, прочее, че той изборъ не може да мине безъ анкета, тъй като е имало подкупи. Ако отиде анкета и се окаже, че дѣйствително е имало подкупи, нѣма съмнѣние, че ние тогава ще го касираме; ако ли излѣзе противното, ще го утвърдимъ. Това е било и мнѣнието на самия Министъръ-Президентъ по Царибродския изборъ. (Ц. Мисловъ: Не е било такова неговото мнѣние! Той ще каже своето мнѣние! Вие не сте му пълномощникъ!) Това той самъ ще потвърди. Самото излизане сега на г. Министъръ-Президента показва, че това е така.

А. Крушковъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ взехъ думата да извадя отъ туй заблуждение, въ което се намиратъ, както г. Ризовъ, тъй сжщо г. Цановъ и г. Кирковъ, като ще се постарая да докажа, че фактитъ, които се изтъкнаха въ контекстацията, сж недействителни, лъжовни. (Нѣкой отъ прѣдставителитъ: Да се провѣрятъ!) Нѣколко дена прѣди изборитъ и въ самия денъ на изборитъ, азъ бѣхъ въ една отъ секциитъ, а именно въ селото Сейди-кьой, за която секция се говори, че сж ставали подкупи отъ страна на г. Стайкова. Г-да народни прѣдставители! Още когато г. Каранешовъ правѣше своитъ агитационни обиколки, ние често пѣти съ него се сварвахме въ селата и въ селото Кара-Хасанъ, когато той правѣше своитъ обиколки и държеше своитъ рѣчи, между другото каза: г-да, ако нѣма да гласоподавате за мене, гласоподавайте за г. Д-ръ Стайкова, защото той е единъ честенъ човѣкъ. (Д. Цанковъ: Кой каза това?) Г-нъ Каранешовъ, кандидатъ на Демократическата партия. Моля ви се, ако г. Каранешовъ знаеше, или пъкъ неговитъ приятели знаеха, че г. Стайковъ си е служилъ съ подкупи, сигурно тази декларация, похвална за смѣтка на Д-ръ Стайкова, г. Каранешовъ, кандидатъ на демократитъ, не би я казалъ.

Послѣ, подкупитъ, за които се говори, че сж ставали въ кжщата на г. Домузчиева. Въ тази сжща кжща бѣхъ и азъ. Вѣрно е, че Полски-Сѣновчанъ дойдоха още прѣзъ вечерята, защото тѣхното село се намира на 20 км. далечъ, и вѣрно е, че тѣ спаха въ кжщата на г. Домузчиева; вѣрно е, че се нахраниха, вѣрно е, че се почерпиха слѣдъ гласоподаването и си заминаха; но за никакви подкупи и дума не може да ставъ. Ако можете да вѣрвате на единъ народенъ прѣдставителъ, азъ мисля, че, като народенъ прѣдставителъ, трѣба да приеме моитъ думи за вѣрни. Ако това не е вѣрно, толкова повече не могатъ да бждатъ вѣрни и мотивитъ, съ които рисува контекстацията подкупитъ, ставали въ с. Драганово. Така щото, по моето мнѣние, тая контекстация е лъжлива, тя е една бѣла книга, която се дава отъ противникитъ, които сж изгубили избора. И ето защо азъ моля Народното Прѣдставителство да приеме и утвърди избора, защото не е вѣрно това, което се пише въ контекстацията. Защото никакви подкупи не сж ставали за смѣтка на Д-ръ Стайкова въ селото Сейди-кьой въ дома на Домуз-

чиева, нито пъкъ членовитъ сж харчили. Напротивъ, самъ г. Каранешовъ бѣше въ тая секция и г. Каранешовъ не ми каза, че има подкупи, а, напротивъ, остана много доволенъ отъ свободата на изборитъ. И даже самъ г. Каранешовъ каза, че прѣдъ видъ на раздѣплението, което има, сигурно г. Д-ръ Стайковъ ще спечели. Моля ви се, може ли тогава да се говори за подкупи? Само за единъ фактъ азъ ви казвамъ като народенъ прѣдставителъ и трѣба да ми вѣрвате, че не е вѣренъ, и като той не е вѣренъ, то и другитъ доводи за подкупи въ с. Драганово не сж вѣрни.

Д. Петковъ: Г-да прѣдставители! Взехъ думата да кажа нѣколко думи още. Додѣто г. Ризовъ не бѣше се вмѣсилъ въ тая прѣпирня, разговорътъ вървѣше на друга основа, а щомъ г. Ризовъ се вмѣси, той хвърли единъ явенъ партизански оттенъкъ и каза, че ако вотираме за днешния изборъ, обязательно по другия изборъ непрѣмѣнно ще направимъ противното. Азъ не зная какъвъ е другиятъ изборъ. Ще видимъ, ако тамъ сж сжщитъ основания, и него ще утвърдимъ. Но защо се подхвърлятъ такива работи? Или мислите, че ако гласуваме за този изборъ, ние го правимъ, защото г. Стайковъ е нашъ приятелъ? Ние можемъ да ви посочимъ примѣри за избори, които ние утвърдихте и които не сж били по-редовни отъ тоя. Ако щете, утвърдѣте го, ако щете — не дѣйте. Най-послѣ анкетирайте го. Ще назначите комисия и азъ ви увѣрявамъ, че до никакъвъ резултатъ нѣма да дойде. (Д. Ризовъ и Н. Цановъ: Толкова по-добъръ!) Ама ако е работата Събранието да изпълнява вашия инатъ, направѣте го. Ако ние сте си турили за цѣль, че непрѣмѣнно трѣба да излѣзете, когато е за насъ, да хвърляте инсинуации и да ругаете, тогазъ свободни сте да правите каквото щете; ние не ви молимъ. Ако искате анкетирайте избора.

Що се отнася до раздѣлението на гласовитъ, това, което се посочи като фактъ, то не сме криви ние, че сж се раздѣлили двѣтъ властующи партии: едната тегли на една страна, другата — на втора, народницитъ — на трета. Сжщиятъ случай имаме и въ Царибродъ. И тамъ имаше 3—4-ма кандидати, както и тукъ. Защо тогава казвате, че г. Д-ръ Стайковъ се е избралъ съ много малко гласове? Тамъ имаше 58 гласа повече, а тукъ Д-ръ Стайковъ е получилъ 500 гласа. Ако тамъ сж се раздѣлили, ние не сме криви. И защо става въпросъ, че Д-ръ Стайковъ не изражавалъ волята на болшинството? Азъ сега не зная какво ще прави болшинството, но менъ ми се струва, че справедливостта изисква да утвърдимъ този изборъ, както приехме и много други избори, безъ да пращаме анкета. Сега какво ще правите ние, азъ не зная. (Гласове: Да се гласува!)

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: За зла честъ, азъ имамъ работа и не можахъ да чужъ; но първото, което се научавамъ, е, че въ протокола нѣма никаква забѣлжка и че сж подписали всички застъпници, че изборътъ е редовенъ.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Така ли, г-нъ Папанчевъ?

Докладчикъ П. Папанчевъ: Нѣма нищо въ протоколитъ.

Министър-Прѣсѣдатель П. Каравеловъ: Сега оставатъ нѣкои си 36 души, които твърдятъ, че на едикого си по селата избраниятъ далъ половинъ левъ. Ами какъ мислите, анкетната комисия ще провѣри ли това? Ще тръгне по всичкитѣ села ли?

Н. Цановъ: Указани сж селата, лицата и свидѣлитѣ. Най-напрѣдъ сж указани лицата, на които е дадено подкупъ, послѣ сж указани лицата, прѣдъ които е даденъ подкупътъ, и най-послѣ указани сж лицата, прѣдъ които сж казвали.

Министър-Прѣсѣдатель П. Каравеловъ: Като иде комисията тамъ и се обърне къмъ извѣстно лице и го попита: вземахте ли 5 л. или 1 л.? Ако ви каже, „азъ не съмъ взелъ.“

Н. Цановъ: Има свидѣтели, прѣдъ които той е призналъ; прѣдъ които е взелъ.

Д. Ризовъ: Ще утвърдимъ избора ако не е давано!

Министър-Прѣсѣдатель П. Каравеловъ: Да Ви кажа сега моето мнѣние. Вие може да направите анкета, защото съмъ убѣденъ, че изборътъ нѣма да пострада. Г-нъ Стайковъ ще стои между насъ и ще законодателствува, и вѣрвамъ, че анкетата ще бѣде въ негова полза. (Д. Ризовъ: Толкозъ по-добъръ!) Но много силно се съмнѣвамъ, че нѣщо ще направите съ анкетата. Двоица приятели ще излѣзатъ да кажатъ, че сж дадени пари, а четворица — че „не. Анкетаритѣ ще поседятъ тамъ, па ще кажатъ послѣ въ протокола: „нищо положително не можахме да узнаемъ“. Ние приехме единъ принципъ — да вземаме всѣкога за основа при провѣрката на изборитѣ протокола. (Д. Ризовъ: За изборния процесъ, г-нъ Каравеловъ, а не за възъ отъ избора, за подкупитѣ!) Азъ искамъ да се абстрахираме и да не вземаме въ внимание лицата, изборътъ на които провѣрваме. Съмнѣвамъ се, ако изпратите комисия, че тя ще дойде до нѣкакво заключение; както ще отиде, така ще се върне. Единъ ще твърди, че сж му дали 1 л., а другъ ще твърди, че не сж му дали. Наистина, че тукъ, като се посочватъ лица, контестацията има малко повече значение, отколкото при избора на г. Теодорова, дѣто бѣше казано en bloc, че давали нѣщо, което никакъ не ми се харесваше. Да ви кажа, когато дойде за подкупъ — не знаа дали въ новия законъ има това, — заинтересованитѣ трѣбва да се обръщатъ къмъ сѣдилищата, а не да се праща комисия отъ депутати, която да ходи по селата, за да види получилъ ли е нѣкой си 1 л. или не. Затова азъ съмъ на мнѣние да се утвърди изборътъ на г. Стайкова. Но да ви кажа откровенно, че ако станѣше апкега, сигурно изборътъ пакъ щѣше да бѣде утвърденъ, защото въ протокола ни една лоша дума нѣма за правилността на избора. Застѣпници сж имали всички кандидати и тѣ сж подписали, че изборътъ билъ правилень. (Д. Ризовъ: Ние не казваме, че изборътъ е неправиленъ — само за подкупъ е думата!) Г-нъ Ризовъ, ще Ви кажа, че щомъ допуснемъ да се разхождаме на основание на това кой какво казалъ въ разнитѣ мѣста на околията, никога положи-

теленъ резултатъ нѣма да достигнемъ. Така щото, по-скоро съмъ съгласенъ да се утвърди изборътъ.

Прѣсѣдателствующъ А. Краевъ: Другъ никой нѣма записанъ. Давамъ думата на избраника г. Стайковъ.

Д-ръ П. Стайковъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Взимамъ думата не да се защищавамъ противъ контестацията, подадена противъ мене, защото въ моитѣ очи тая контестація не е освѣнъ една вѣстникарска статия, злобно, партизански написана; нѣма да защищавамъ и честта си — честта на човѣкъ, за когото говорятъ, че я е опозорилъ съ подкупи, защото мисля, че това е една работа на сѣдилищата: само тѣмъ принадлежи компетентността да лѣпнатъ печата на позора за подкупъ на лицето, което тѣ признаватъ за виновно. Азъ се считамъ, г-да народни прѣдставители, прѣдизвиканъ отъ, както менъ се сториха, твърдѣ обективнитѣ заблѣжки, които направи по тоя изборъ г. Кирковъ. Сметамъ, че колкото тѣзи негови заблѣжки и да бѣха обективни, сѣ пакъ тѣ трѣпатъ извѣстна критика, и мисля, много състоятелна. Менъ ми се струва, че ако почитаемото Народно Прѣдставителство приеме по принципъ, че въ случай, какъвто е подобниятъ днесъ, когато се подадатъ контестації съ изрично указани имена, както това заблѣжки почитаемиятъ г. Кирковъ, могатъ да бѣдатъ допуснати анкети, съ това се създава, мисля азъ, единъ твърдѣ опасенъ прецедентъ, и ето какъвъ. Ако е вѣрно, че за пръвъ пѣтъ у насъ станаха свободни избори, т. е. такива, свободната воля на избирателитѣ въ които да не бѣде побъркана нито отъ властта, нито отъ опозиционни шайки, и ако ние съ този успѣхъ на свободата можемъ да се поздравимъ, то отгукъ нататъкъ, съ допусането на подобенъ родъ контестації или съ тѣхното уважение, създаваме единъ прецедентъ за въ бѣдѣще, да бѣде опозоренъ всѣки идеаленъ изборъ. Защото нито на една партия не отсѣтствуватъ 10, 20, 30 или 100 души хора, които да подписатъ такъвъ родъ контестація съ указание на всевъзможни имена и които да сж готови да положатъ 20 пѣти клетва, че сж били зрители, хора, които видѣли такива и такива прѣстѣпления, и по такъвъ начинъ ще имаме и занаятъ възможность да изгонваме отъ оградата на Народното Сѣбрание всички онѣзи неприятни личности, по отношение на които би имало желание да се изгонятъ. Менъ ми се струва, че за разрѣшение на спора, съ който Народното Прѣдставителство е сезирано сега, мѣродавни сж двата прѣдпоставящи избора въ Горнѣорѣховската околия. И кой е урокътъ, който, г-да прѣдставители, ще почерпите отъ тѣхъ? Въ 1899 г. Народно-либералната партия изгуби тия избори — съ колко мислите? — съ 150 гласа противъ всичката опозиция, слѣта въ една партия. Въ миналитѣ избори, прѣвъ януарий мѣсець, Народно-либералната партия спечели избора съ 300—400 гласа противъ двама кандидати вече. Като вземете въ съображение, че и тия избори тая партия спечели съ около 500 гласа противъ двама кандидати, вие, мисля, ще дойдете лесно до заключението, че ако съмъ билъ въ необходимостъ да подкупвамъ, то, просто не бихъ знаалъ кого да подкупа, защото хората които по-напрѣдъ сж избирали отъ името на Народно-либе-

ралната партия, тѣ сж сжигитѣ, които сж гласоподавали за мене и сега.

Но, г-да народни прѣдставители, има и единъ въпросъ за компетентностъ въ случая. Струва ми се, че Народното Прѣдставителство, което може да анкетира единъ изборъ заради оплаквания, че волята на избирателитѣ е стѣснена, то въ никакъвъ случай не може да има компетентността да анкетира избори тогавъ, когато волята на избирателитѣ очевидно е била свободна, само че за нея казватъ да е била опорочена съ подкупи или черпня. Защото онзи, който има волята да гласоподава заради това, че е народно-либералъ, или заради това, че е почерпенъ, или заради това, че, най-послѣ, е и подкупенъ, той сѣ пакъ е разполагалъ свободно съ своята воля. Слѣдователно, прѣстъпленieto подкупъ не е подсждно освѣтъ на сждилищата и тѣ сж компетентни да опозорятъ единъ човѣкъ, който подкупва, и му отнематъ гражданскитѣ и политическитѣ права; тѣ сж компетентни, казвамъ, а никакъ не и Народното Сѣбрание. Ако имаше оплаквания заради туй, че свободата на избора, волята на избирателитѣ е изтргнната насилъ, ако имаше оплаквания, че избирателитѣ сж прогонени съ сила и недопуснати да пуснатъ своитѣ бюлетини по добра воля, *à la bonne heure* — ето една компетентностъ на Народното Прѣдставителство да провѣри, че дѣйствително подобни общи насилъ сж станали, че, дѣйствително, ако такъвъ фактъ сжществува и опорочава избора, въ такъвъ случай да произнесе своята санкция. Обаче, да бжда азъ изгоненъ отъ тази ограда затуй, че една анкетна комисиия отъ почитаемото Народно Прѣдставителство би направила едно слѣдствие и по нейно дълбоко убѣждение би излѣзло, че дѣйствително азъ съмъ подкупвалъ, и на основание тази анкета, обаче не сждбна анкета, менѣ, народенъ прѣдставителъ, да лѣгне на челото печата на позора — подкупничеството, — азъ мисля, г-да народни прѣдставители, че това е една работа, която вие и да направите не е право, нѣма да бждете компетентни. Тѣзи сж, г-да народни прѣдставители, думитѣ, които мислѣхъ да изкажа, прѣдизвиканъ отъ обективнитѣ заблѣжки на г. Керкова. И азъ смѣтамъ, че Народното Прѣдставителство, понеже нѣма възможностъ, или нѣма мѣсто за никаква анкета, освѣтъ за сждбна, нѣма да допусне и тази анкета и ще утвърди моя изборъ.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Пристъпваме къмъ гласуване. Има три прѣдложения. Едното е на г. Мирски — изборътъ да остане висящъ, докато сждбната власть провѣри изложеното въ контестаціята. Второто е прѣдложението на провѣрочната комисиия за анкета. Третото е за утвърждаването на избора.

По Царибродския изборъ имаше аналогично прѣдложение отъ Дѣда Цанковъ, но най-напрѣдъ турихме на гласуване прѣдложението за анкета. Вие настоявате ли на Вашето прѣдложение, г-нъ Мирски? (К. Мирски: Отказвамъ се.) Значи, оставатъ двѣ прѣдложения: едното за анкета, а другото за утвърждение.

Ц. Мисловъ: Моето прѣдложение е за утвърждаване, а на комисията е за анкета. Трѣбва по-напрѣдъ моето да се гласува.

Д. Ризовъ: На кое основание? То прѣддрѣшава въпроса.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Прѣдложението за анкета не е изчерпателно. Комисията ако дадѣше мнѣние за утвърждение на избора, пакъ първо щѣше да се гласува, ако има, прѣдложението за анкета.

И така, поставямъ на гласуване прѣдложението за анкета и моля, които сж за него, да вдигнатъ рѣка. (Меншество.) Сѣбранието не приема.

Остава прѣдложението на избора. За всѣки случай, турямъ и него на гласуване. Моля, които сж за утвърждението на избора, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Сѣбранието приема; изборътъ се иствърждава.

Слѣдва докладването на избора, станалъ въ Кесаревската околия.

Г-да народни прѣдставители! Има да ви съобща, че г. Буровъ, избраникътъ на Кесаревската околия, като отпактува по сѣмейна нужда за мѣстожителството си, ме натовари да ви съобща неговата молба, да се не докладва неговиятъ изборъ тия дни, докато не се завърне. Прѣдоставямъ молбата му на вашето усмотрѣние.

Ц. Таслаковъ: Да се докладва!

Д. Петковъ: Азъ не зная, но, ако се съгласятъ г. г. народнитѣ прѣдставители, азъ мисля, че можемъ да почакаме — ще дойде утрѣ или други день, — може да даде нѣкои обяснения, които да сж важни при утвърждение избора му.

Ц. Пешевъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ мисля, че ще бжде добръ да се отложи докладването на този изборъ, докато се яви самиятъ избраникъ, защото възможно е той да даде нѣкои свѣдѣния, които да измѣнятъ резултата отъ доклада на провѣрочната комисиия. (Гласове: Съгласни! — Други: Нѣма нужда! Да се докладва!)

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Обръщамъ се къмъ оная парламентарна група, къмъ която принадлежи г. Буровъ — има ли нѣкой да иска думата? (Никой не се обажда.)

Има прѣдложение да се отложи докладътъ на избора и друго прѣдложение — да се докладва. Които приематъ да се отложи докладътъ, да вдигнатъ рѣка. (Гласове: Болшинство! Меншество!) Моля, г-да, пазѣте тишина! Квесторътъ г. Крушковъ ще провѣри.

Поставямъ повторно на гласуване прѣдложението, да се отложи докладването на избора въ Кесаревска околия, и моля тия, които приематъ това прѣдложение, да си вдигнатъ рѣката. Моля квестора г. Крушковъ да констатира дали е болшинство или меншество.

Квесторъ А. Крушковъ: 50 души гласуватъ. Болшинството е за отлагането.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Сѣбранието приема да се отложи докладътъ. (Х. Топузановъ: Не бѣше болшинство!)

Споредъ правилника, понеже се оспорва, ще се гласува чрезъ ставане на крака. Моля, които сж за отлагането да станатъ прави.

Квесторъ А. Крушковъ: Болшинство.

Прѣсѣдателствующъ А. Краевъ: Докладътъ на избора се отлага. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Колко дена?) Азъ мисля, че до 7 дена може да се върне г. Буровъ. Съгласни ли сте 7 дена? (Гласове: Докогато дойде.)

Н. Цановъ: Г-нъ подпрѣсѣдателю! Нѣмате право да сезирате Народното Събрание съ въпроси, които не влизатъ въ Вашата компетентност!

Прѣсѣдателствующъ А. Краевъ: Г-нъ Буровъ се отнесе много кавалерски, че вмѣсто да даде прошение да иска отпускъ, яви се лично въ прѣсѣдателството и ме помоли устно да ви съобща молбата му за отлагане. И азъ изпълнихъ длъжността си. Прочее, моля г. Цанова да си вземе думитѣ назадъ.

Давамъ петъ минути отиди.

(Слѣдъ отиди.)

Прѣсѣдателствующъ А. Краевъ: (Звъни.) Засѣданieto се продължава.

Умолява се г. секретарьтъ да прочете на първо четене законопроекта за измѣнение чл. 75 отъ закона за нотариуситѣ.

Секретарь Н. Кормановъ: (Чете.)

„Обяснителна записка

къмъ законопроекта за измѣнение чл. 75 отъ закона за нотариуситѣ.

Съ прѣдлагаемото измѣнение или по-добръ допълнение на чл. 75 отъ закона за нотариуситѣ се гони цѣльта да се въведе до извѣстна степенъ публичностъ въ актовитѣ книги на нотариуситѣ и мировитѣ сѣдии. То ще бѣде една стъпка напредъ въ създаването и у насъ на поземелни книги, съ които въпросъ повѣреното ми Министерство отъ нѣколко години вече е заето и разрѣшението на който ще бѣде една отъ най-важнитѣ задачи на бѣдъщето наше законодателство на редъ съ създаването и на нови закони за собствеността и за ипотеки. Много отъ сѣществующитѣ досега злоупотрѣбления въ прѣхвърлянето собствеността на недвижимитѣ имоти ще се прѣмахнатъ, ако се обезпечи на всички, до които това се касае, възможността да знаятъ на чие име е записанъ въ даденъ моментъ извѣстенъ недвижимъ имотъ и какви тѣгости тежатъ върху него. Безъ съмнѣние, и изпълнението на прѣдлагаемото допълнение къмъ закона за нотариуситѣ ще прѣдизвика, особено на първо врѣме, голѣми мжчнотии, но това ще бѣде вече работа на Министерството да даде нужнитѣ наставления на нотариуситѣ и мировитѣ сѣдии, за да може, при сегашния персоналъ на тия учреждения, да се обезпечи на заинтересованитѣ лица възможность да правятъ справка и да искатъ прѣписи отъ актовитѣ книги, въ които се записватъ прѣхвърлянето на собствеността и ипотеки върху недвижимы имоти, както и отъ запрѣтителната книга.

София, 1 октомврий 1901 г.

Министъръ на Правосѣдието: А. П. Радевъ.

Законопроектъ

за измѣнение на чл. 75 отъ закона за нотариуситѣ.

Чл. 75 се измѣнява така: изключение отъ установенитѣ правила въ прѣдидущитѣ два члена се допушта: 1) за лицата отъ сѣдебното вѣдомство съ подлежащитѣ удостовѣрения, че справкитѣ и прѣписитѣ сѣ необходими тѣмъ за изпълнение на служебна обязаность, и 2) за частни лица, ако на това сѣ съгласни странитѣ, или когато правото за получаване на справкитѣ или прѣписитѣ е прѣдоставено съ сѣдебно опрѣдѣление или пъкъ и безъ таково опрѣдѣление, ако се касае да се направи справка или вземе прѣписъ отъ актовитѣ книги, въ които сѣ записани договоритѣ, извършени съгласно чл. чл. 31 и 33 отъ настоящия законъ.“

Прѣсѣдателствующъ А. Краевъ: Тѣй като никой не иска думата по този законопроектъ, поставямъ на гласуване приемането му по принципъ. Моля ония, които приематъ по принципъ прочетения законопроектъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Събранието приема. Ще се изпрати въ сѣдебната комисиия.

Слѣдва първото четене на законопроекта за измѣнение на чл. чл. 95, 106 п. 7, 110, 113, 123, 140 и 144 отъ сѣдопроизводството по уголовни дѣла, които сѣ подсѣдни на мировитѣ сѣдии.

Секретарь Н. Кормановъ: (Чете.)

„Изложение на мотивитѣ

къмъ законопроекта за измѣнение на чл. чл. 95, 106 п. 7, 110, 113, 123, 140 и 144 отъ сѣдопроизводството по уголовни дѣла, които сѣ подсѣдни на мировитѣ сѣдии.

Послѣдната алинея на чл. 95 съставлява изключение отъ общия редъ за обтѣжване на сѣдебнитѣ постановления. Това изключение не се оправдава съ нищо. То не е въ полза ни за странитѣ, ни за производството на дѣлото и на практика прѣдизвиква прѣрѣкания между странитѣ и мировитѣ сѣдии по въпроса дали е заявено или не неудоволствие въ 24 часа отъ обявяването на присѣдата. За странитѣ, безспорно, е по-удобно ако правото имъ за обтѣжване постановената присѣда се поставише въ зависимость отъ подаването на жалба въ течението на двѣ недѣлнии срокъ отъ обявяването на присѣдата, отъ съблюденiето на тая само формалность, а не и на друга още прѣдварителна, състояща въ лично явяване прѣдъ сѣдiята въ течение на 24 часа и заявяване на неудоволствие. Тая послѣдната формалность е отекчителна не само за странитѣ, които могатъ да намѣрятъ сѣдiята въ работа и да чакатъ съ часове, за да направятъ устно заявление за неудоволствие, но и за сѣдiитѣ, които се поставятъ въ задѣлжение да изслушватъ заявленията и да ги отбѣлжватъ въ протоколитѣ, а това имъ отнима и врѣме, и трудъ, което би могли да употребятъ съ полза за друга работа. При това не рѣдки сѣ случаитѣ, когато устното заявление е пропуснато да се отбѣлжи въ протокола, а послѣдствiята отъ стореното опущение сѣ прѣрѣкания между сѣдiята и страната, оплакване, нареждане на слѣдствие и извършване на редъ други дѣйствиа никому нежелателни, прѣдизвикани отъ съблюденiето на

една формалност безполезна и излишна. Всички тия послѣдствия се отстраняватъ съ прѣмахването послѣдната алинея на чл. 95. Въ свръзка съ измѣнението на чл. 95 се прави измѣнение на чл. 106 п. 7, въ който пунктъ първата алинея съ съдържание: „изявяване неудоволствие противъ присъдата“ се прѣмахва.

Въ свръзка съ измѣнението чл. 95 се прави измѣнение и на чл. 110, въ който се изхвърля пасажътъ: „ако изяви неудоволствие противъ присъдата“.

Първата алинея на чл. 113 съдържа едно задължение за мировитѣ съдии, което съставлява изключение отъ общия редъ. Мировитѣ съдии се задължаватъ да издаватъ разписки за получаването на отзивитѣ, а това е едно недоовѣрие въ съдиитѣ, едно подозрѣние въ тѣхъ, че тѣ могатъ да скриватъ отзивитѣ и да оцѣняватъ правото на обтжжаване, съ което се ползватъ странитѣ, недоовѣрие съ нищо неоправдано и на нищо не основано. Ако за другитѣ съдебни учреждения не е задължително приемането на отзива срѣщу разписка, нѣма защо да се постави такава за мировитѣ съдии и да се поддържа по този начинъ недоовѣрие въ тѣхъ. Прочее, тая алинея на чл. 113, като излишна, се прѣмахва. Но отъ друга страна, чл. 113 се допълва съ изрично прѣдписане да се провѣрява дали отзивътъ е подаденъ въ срокъ и да се прѣдставлява въ окръжния съдъ само слѣдъ като се признае, че срокътъ не е пропуснатъ, защото на практика повечето отзиви се изпращатъ въ по-горния съдъ безъ такава провѣрка, а това дава поводъ за повръщане на дѣлото и докарва бавностъ въ производството имъ. За да се отстрани тая нередовностъ въ направлението на отзивитѣ, чл. 113 се допълня така, щото да се обърне вниманието на съдилището, въ което постъпва отзивътъ, че безъ да се провѣри и признае, че е подаденъ въ срокъ, не може да се изпраща въ окръжния съдъ, та по този начинъ се избѣгва досегашната бавностъ въ хода на дѣлата.

Чл. 123 е редактиранъ доста неясно. Отъ съдържанието му мъчно е да се разбере дали въ втората инстанция се допускатъ нови свидѣтели или не. На практика много окръжни съдилища не допускатъ нови свидѣтели, а допускатъ само такива, които сж били посочени въ първата инстанция, но не сж могли да бждатъ или призовани, или разпитани по причини, които сж извънъ вината на страната, която ги е посочила. Тѣй като подобно разбиране на чл. 123 е въ ущърбъ на правилното отправление на углавното правосъдие и не може да бжде въ мисълта на закона, за да се установи честото касиране на присъди вслѣдствие на ограничаване странитѣ въ прѣдставление на нови свидѣтели и доказателства, става потребно да се даде една по-ясна и по-пълна редакция на този членъ въ смисълъ, че въ втората инстанция нови свидѣтели и въобще нови доказателства могатъ да бждатъ допускани, стига тѣ да иматъ отношение къмъ дѣлото и да сж съществени за разрѣшението му. Отъ друга страна, на чл. 123 се дава такава редакция, съ която се вмѣнява въ обязаностъ на съда да мотивирва опрѣдѣлението, съ което отказва да допусне привекданитѣ доказателства, като по такъвъ начинъ се заставлява съдътъ да обсъжда сериозно молбитѣ на странитѣ за прѣдставяне на доказателства и да навежда фактическитѣ основания и съображенията си, по които не намира за възможно да ги уважи,

защото по настоящемъ нарѣдко съдилищата мотивиратъ опрѣдѣленията си и вслѣдствие на това множество присъди се отмѣняватъ поради немотивиране на опрѣдѣленията, а пъкъ това произхожда отъ отсъствие на изрично прѣдписане въ закона за мотивиране на този родъ опрѣдѣления.

Чл. 140 се допълня, като се внася въ него изрично прѣдписане да се провѣрява жалбата и протестътъ дали сж подадени въ срокъ и да се изпращатъ съ дѣлото въ надлежния по-горенъ съдъ, само слѣдъ като се признае, че срокътъ е спазенъ. Основанията за допълнение на този членъ сж съжитѣ, които се наведоха по-горѣ за допълнението на чл. 113.

Въ свръзка съ измѣнението на чл. 95 измѣнява се и чл. 144, за да се постави текстътъ на този послѣденъ членъ въ съгласие съ направеното измѣнение на чл. 95.

София, 1 октомврий 1901 г.

Министъръ на Правосъдието: А. П. Радевъ.

Законопроектъ

за измѣнение на чл. чл. 95, 106 п. 7, 110, 113, 123, 140 и 144 отъ съдопроизводството по углавнитѣ дѣла, които сж подсждни на мировитѣ съдии.

Чл. 95 се измѣнява така: Мировиятъ съдия обяснява на участвуващитѣ въ дѣлото лица, въ какви случаи, въ каквъ срокъ и по кой редъ се позволява да се обтжжава постановената отъ него присъда.

Чл. 106 п. 7 се измѣнява така: Прѣдставяне на отзивъ или жалба отъ недоволната страна и обясненията на противната страна; изпроваждането на дѣлото въ окръжния съдъ.

Чл. 110 се измѣнява така: Полицията, ако намира, че трѣбва да се обтжжи присъдата, прѣдставя за това на прокурора, отъ когото зависи да подаде или не подаде отзивъ на мировия съдия.

Чл. 113 се измѣнява така: Слѣдъ като провѣри и признае, че отзивътъ е подаденъ въ срокъ, мировиятъ съдия го прѣпраща въ окръжния съдъ заедно съ обтжжената присъда и цѣлото производство на дѣлото.

Чл. 123 се измѣнява така: Съдътъ не може да откаже да призове свидѣтели, посочени отъ странитѣ, или да приеме прѣдставени отъ тѣхъ доказателства, освѣнъ ако признае, че тѣ нѣматъ отношение или пъкъ сж безъ значение за рѣшението на дѣлото.

Чл. 140 се измѣнява така: Слѣдъ като провѣри и признае, че жалбата или протестътъ сж подадени въ срокъ, мировиятъ съдия или окръжниятъ съдъ ги прѣпраща заедно съ обтжжената присъда и цѣлото производство на дѣлото въ надлежния по-горенъ съдъ.

Чл. 144 се измѣнява така: 1) Когато противъ неокончателната присъда не е подаденъ въ законния срокъ апелационенъ отзивъ; 2) когато срѣщу окончателната присъда не е подадена жалба или подадената жалба е оставена отъ надлежния съдъ безъ уважение; 3) когато противъ заочната присъда не е подаденъ отзивъ, въ случай че присъдата подлежи на обтжжаване по апелативенъ редъ.“

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Тѣй като никой не иска думата по прочетения законопроектъ, поставямъ на гласуване приемото му по принципъ и моля оный, които го приематъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Събранието приема. Ще се прѣти въ сѣдебната комисия.

Слѣдва първото четене на законопроекта за измѣнение чл. чл. 44 и 45 отъ углавното сѣдопроизводство.

Секретаръ Н. Кормановъ: (Чете.)

„Изложение на мотивитѣ къмъ законопроекта за измѣнение на чл. чл. 44 и 45 отъ углавното сѣдопроизводство.

По силата на чл. 44 отъ углавното сѣдопроизводство, длѣжностнитѣ лица отъ административното и другитѣ вѣдомства не могатъ да бѣдатъ дадени подъ сѣдъ безъ разрѣшение на тѣхното началство. Противъ тоя редъ отдавна се слушатъ оплаквания, които намѣриха отзивъ и въ извънредната сесия на сегашното Народно Събрание. Министерството на Правосѣдието сѣщо така мисли, че дѣйствиущата процедура е вече отживѣла врѣмето си и че трѣбва да се обезпечи на пострадавшитѣ отъ произволитѣ на административнитѣ и други чиновници лица възможността на едно по-бързо правосѣдие, лишено отъ спѣнитѣ, които му се срѣщатъ досега съ искането на разрѣшение отъ надлежното началство. Обаче, отъ друга страна, то не счита, че е настѣпило врѣме, щото и у насъ да се отворятъ широко вратата на сѣдилищата на всѣкакви оплаквания противъ чиновницитѣ, често свършено неоснователни и подбуждани само отъ желание да се хвърли петно върху най-свѣстни държавни служители по диктовка на съображение отъ най-долно качество. Ето защо Министерството на Правосѣдието е на мнѣние, че е още прѣждеврѣменно да се постави и въ това отношение дѣятелността на прокурорската властъ и на частнитѣ обвинители върху общото право и че е необходимо още да сѣществува извѣстенъ контролъ върху тая дѣятелность, като се съсредоточатъ пакъ всецѣло у прокурорски надзоръ исканията за възбуждане углавно прѣсѣждане срѣщу длѣжностни лица, но послѣдниятъ да може да дѣйствува, само слѣдъ като получи разрѣшение за това не вече отъ началството на обвиняемия, а отъ окръжния сѣдъ или пъкъ отъ апелативния сѣдъ по реда, който е прѣвѣденъ въ прѣдлагаемото измѣнение на чл. чл. 44 и 45 отъ углавното сѣдопроизводство. Министерството на Правосѣдието е твърдо убѣдено, че по тоя начинъ засега най-цѣлѣсообразно ще се примирятъ добръ разбраниитѣ интереси на гражданитѣ съ тия на държавното управление.

Ст. София, 1 октомврий 1901 г.

Министъръ на Правосѣдието: А. П. Радевъ.

Законопроектъ за измѣнение на чл. чл. 44 и 45 отъ углавното сѣдопроизводство.

Чл. 44 се измѣнява така: Възбуждането на углавно прѣсѣждане срѣщу длѣжностни лица отъ администра-

тивни и други вѣдомства за прѣстѣпления, извършени при изпѣнение на служебнитѣ имъ обязанности, става съ разрѣшение на надлежния окръженъ сѣдъ.

Чл. 45 се измѣнява така: Законнитѣ поводи за възбуждане углавно прѣсѣждане срѣщу длѣжностни лица отъ административни и други вѣдомства за прѣстѣпления по службата имъ постѣпватъ въ надлежния прокурорски надзоръ. Прокурорътъ, ако не намѣри за нужно да се удостовери чрѣвъ дознание, извършено отъ него, въ основателността на обвинението, иска разрѣшение за възбуждане на углавно прѣсѣждане срѣщу такива длѣжностни лица отъ окръжния сѣдъ, отдѣление гражданско, което е длѣжно най-късно въ мѣсеченъ срокъ да се произнесе по искането на прокурора. Ако окръжниятъ сѣдъ не разрѣши да се възбуди углавно прѣсѣждане, прокурорътъ има право да обѣжи опрѣдѣлението на окръжния сѣдъ прѣдъ апелативния сѣдъ, отдѣление гражданско, въ седмодневенъ срокъ отъ постановлението му. Апелативниятъ сѣдъ е длѣженъ най-късно въ мѣсеченъ срокъ отъ постѣпването на прѣписката да се произнесе по искането на прокурора. Опрѣдѣлението на апелативния сѣдъ не подлежи на никакво обѣжване.

Ц. Таслаковъ: Г-да народни прѣдставители! Доколкото можакъ да разбере, мотивитѣ, които г. Министерътъ ни дава, по този законопроектъ сѣ тѣзи: да може, колкото е възможно по-лесно, да се подхвърли на прѣсѣждане единъ чиновникъ, когато той се провини въ нѣщо противъ правата на частни лица. Досега, както знаете, бѣше така, че прѣди да бѣде разрѣшено отъ прѣмий началникъ на чиновника, не може да бѣде даденъ подъ сѣдъ. Сега това се отмахва, но се тиква въ едно друго затруднение: намѣсто прѣмийтъ началникъ да разрѣши да се даде подъ сѣдъ извѣстенъ чиновникъ, този въпросъ отива да се разрѣши отъ сѣда. Менѣ ми се струва, че отъ по-лесното отиваме къмъ по-мѣжното. Практиката е доказала, че никога не можете на основание чл. 49 отъ углавното сѣдопроизводство да подхвърлите единъ чиновникъ подъ сѣдъ. Дадете заявление и то тамъ потѣжа. И тукъ ще дойде така работата: ще дадете заявление въ сѣда, дѣто трѣбва да прѣдставите толкова доказателства, щото често пакъ сѣденето на чиновницитѣ ще бѣде една работа илюзорна. Азъ намирамъ, че този законопроектъ въ нищо нѣма да постигне цѣльта си, и затова ще гласувамъ да се не приема. Когато г. Министерътъ ни прѣдстави единъ законопроектъ, въ който да бѣде казано, че всѣки чиновникъ може да бѣде даденъ подъ сѣдъ отъ единъ български гражданинъ безъ всѣкакво разрѣшение, тогава ще гласувамъ; иначе смѣтамъ, че само туряме спѣнка въ този случай и че този законопроектъ е по-кекавъ и като такъвъ никога нѣма да постигне онова, което се казва равноправность прѣдъ сѣдилищата и равна отговорность на всички хора.

К. Мирски: Г-да народни прѣдставители! Азъ, напротивъ, ще гласувамъ за тоя законопроектъ, по ще искамъ да станатъ въ него сѣществени измѣнения. Касае се да се произнесемъ по принципъ, приемаме ли измѣнението на еди-кой си членъ отъ углавното сѣдопроизводство или не. Азъ казвамъ, че трѣбва да се измѣни и вървамъ, че

единодушно всички, особено тя, които поддържат днешното Правителство, ще гласуват да се изменят тия членове; защото и въ програмата на Демократическата партия, и въ програмата на Прогресивната партия е легнало, и съ всеки аргументи се поддържа, че и у нас трябва да стане това, което преди десетилетия е станало въ другите страни. Азъ намирамъ, че г. Министърът на Правосъдието е направилъ стъпка напредъ, но тая стъпка не е никакъ удовлетворителна. Тя трябва да бъде такава, каквато се направи въ 1879 г. при вотирането на основния законъ на страната, когато се отвързаха и двата ржцѣ изведнажъ на Българския народъ, защото само тогава се науча да плава единъ човекъ, когато сж отвързани и двата му ржцѣ. Единъ стражаръ ударилъ, при изпълнение на служебните си обязанности, една плѣсница на нѣкой гражданинъ; тоя гражданинъ, когато иска да се даде подъ сждъ стражара, трябва днесъ окръжниятъ управителъ да разреши да се отиде ли подъ сждъ или не. Ако не се съгласи окръжниятъ управителъ, тогава прокурорътъ имаше преди право, но не длъжностъ, да отнесе работата въ Върховния Касационенъ Сждъ и той да разреши тоя въпросъ. Направи се една стъпка напредъ при гласуването на сега дѣйствующето углавно сждопроизводство, като се задължи прокурорътъ, въ случай на отказъ на началството на провинция се чиновникъ, непрѣменно да внесе въпроса въ Касацията. Г-нъ Министърътъ на Правосъдието иска да улесни работата, но напълно той не я улеснява. Тая работата ще бъде улеснена, когато легне и въ нашия законъ това, което съществува въ законите на другите държави, което даже и въ конституциите имъ го има. Азъ съмъ чель конституциите на повечето държави, както и вие, и знамъ, че почти навсѣкждѣ има такава паредба, каквато ще ви прочета *in extenso* отъ конституцията на съседното намъ кралство, отъкъде Дунава. Ромънската конституция, чл. 29, казва: „Никакво прѣварително позволение не е нужно, за да се извърши прѣслѣждане срѣщу чиновници за нѣща относително до администрацията имъ, като се запазватъ, обаче, отдѣлните правила, установени за министрите.“ Конституцията на Ромъния е гласувана и е въ сила още отъ 18 юний 1866 г.

Г-да народни прѣдставители! Когато нашиятъ съседенъ народъ отъкъде Дунава може да живѣе при това право, което трябва да бъде неотемливо на всеки гражданинъ въ една конституциона, демократическа страна, колко повече трябва да се ползува отъ това право нашиятъ народъ, който, въ масата си, не стои по-долу отъ Ромънския. Затова азъ свършвамъ съ молба къмъ сждебната комисия да убѣди г. Министра на Правосъдието, нѣкъ и той самъ да се убѣди, да стане и у насъ това, което го има въ всички конституционни държави. Азъ доколкото знамъ, само въ Турция и Русия прокурорите искатъ разрѣшение да се прѣслѣдватъ по сждъ чиновниците. Ако знаете други държави, покажете! Ми се струва, че и въ Сърбия се искаше едно време, но днесъ не се иска.

Д-ръ Х. Владигеровъ: Г-да народни прѣдставители! Менѣ ми се струва, че г. Министърътъ трябва да оттегли този законопроектъ. Азъ по принципъ съмъ противъ тоя

законопроектъ. Вамъ е извѣстно, г-да народни прѣдставители, че по углавното право, въ процедурата се прѣдвиздатъ два съществени принципа по въпроса за подсждността: *ratione materia* и *ratione persone*. Въ дадения случай тоя законопроектъ засѣга именно подсждността на лицата, *ratione persone*. Азъ не намирамъ никакви съществени мотиви, които да се излагатъ въ докладната записка на г. Министра, по които ние трябва да се съгласимъ, за изменението на сега съществуващия чл. чл. 44—45 отъ углавното сждопроизводство; защото въ пищо не се постига цѣльта на г. Министра; напротивъ, идатъ да се лишаватъ чиновниците, държавните служещи, отъ една инстанция. Сега ако нѣкой чиновникъ отъ администрацията или отъ друго вѣдомство извърши нѣкое прѣстѣпление, иска се разрѣшението на надлежния министъръ, който го е назначилъ, и азъ мисля, че ние не трябва да се лишаваме министрите отъ този същественъ атрибутъ; въ извѣстни случаи да даватъ своето съгласие или несъгласие. Споредъ досега дѣйствующия законъ, ако единъ министъръ откаже да даде своето съгласие, то сждебните власти, прокурорите задължително се отнасятъ до сждилищата, тъй щото veto-то на министра въ дадения случай не играе никаква роль. Задължително прокурорите сж длъжни да внесатъ прѣписките за прѣрѣквания въ сждилищата. Какво ще стане сега, ако се приеме да се измени този законъ, ако напр. се намѣри нѣкой прокуроръ, който да дѣйствува партизански, да иска да прѣслѣдва окръжните управители, да ги влѣче и разкарва по сждилищата? Туй едно.

Второ. У насъ всички сждилища нѣматъ граждански отдѣления, както се казва въ законопроекта, че „гражданското отдѣление ще се произнася“. По-толѣмата частъ отъ нашите сждилища сж съ по едно отдѣление; така щото азъ намирамъ този законъ много прибързанъ и необмисленъ. И ако ще се гледа тъй, ако ще се основаваме на нѣкакви програми на Демократическата и Прогресивно-либерална партия, ние ще отидемъ твърдѣ на далечъ. Тоя законъ ще вкара анархия въ страната. Сега у насъ процедурата е чудесна. Тя се практикува и въ Франция. (К. Мирски: Безъ разрѣшение!) Въ Франция министърътъ, който е назначилъ единъ чиновникъ — той е изпълнител на неговите заповѣди — и слѣдъ като се произнесе, че е извършилъ прѣстѣпление, той е най-компетентниятъ за него сждия да се произнесе има ли основание да се даде подъ сждъ или нѣма. Защото често пати, ако даде министърътъ съгласието си за прѣслѣждането на нѣкой чиновникъ подъ сждъ и ако излѣзе невиненъ, ще излѣзе, че се оскандаляватъ държавните органи. Ето защо азъ съмъ противъ тоя законопроектъ и мисля, че г. Министърътъ ще направи добръ да го оттегли, защото той ще внесе анархия въ страната.

Г. Кирковъ: Г-да народни прѣдставители! Съ настоящето изменение г. Министърътъ на Правосъдието иска, или гони цѣльта да урегулира отношенията между гражданите и държавните служители. У насъ исторически е сложена тази практика така, че въ началото се фаворизираха изключително държавните чиновници. Вие знаете по-раншия законъ, че трябва да отидете да се молите дълго и широко, за да се даде единъ чиновникъ подъ

сждъ; имаше, съ една рѣчь, законодательства, главната цѣль на които бѣше да защищаватъ държавнитѣ чиновници. Слѣдъ това, сега се прави една крачка напредъ. Тѣ при-видно искатъ да кажатъ, че сега оставяме това на страна, а даваме на всѣки български гражданинъ право да поиска по единъ скоръ начинъ удовлетворение за извършено спрямо него прѣстѣпление отъ единъ чиновникъ. Менѣ ми се струва, че съ туй нововъведение — то не е нововъведение даже — тукъ задачата става по-сложна. Азъ мисля, че щомъ въ една страна на държавнитѣ служители е дадено право, когото срѣщнатъ на пѣти да го пипнатъ за ухото и да го закаратъ въ участъка, когато на много държавни служители е дадена пълна свобода да разполагатъ съ гражданитѣ, то трѣбва да се постѣпни логически и да се даде това право и на българскитѣ граждани, да иматъ право и тѣ да хванатъ всѣки единъ държавенъ служителъ, противъ когото иматъ нѣщо, и да искатъ удовлетворение безъ да е нужно рѣзрѣшение отъ министра. Това е справедливо, логически. Фаворизация на една бюрократия да се създава специално съ законъ, то значи да се игнориратъ ония важни правдини на гражданитѣ, то значи да се създаде единъ обичай, една такава наредба, която не може да влѣче друго, освѣтъ това, което имаме днесъ. Ако г. г. министритѣ и г. г. народнитѣ прѣдставители още въ извънредната сесия повдигнаха тоя въпросъ, то бѣше не вслѣдствие на друго, а вслѣдствие на опита, че една такава кекава администрация всѣкога ще злоупотрѣблява. Каза се по-рано, че като се даде това право на българскитѣ граждани, тѣ пѣкъ често пѣти ще злоупотрѣбляватъ съ туй право и ще теглятъ чиновницитѣ подъ сждъ. Азъ мисля, че както бюрократията има право да тегли гражданитѣ подъ сждъ, така сждъ и гражданитѣ иматъ право да теглятъ чиновницитѣ подъ сждъ. Това е справедливо, но въ дѣйствителностъ, фактически нѣма да бѣде така. Азъ мисля, че нѣма да се намѣри български гражданинъ, който ще се занимава съ теглени подъ сждъ чиновницитѣ; на-противъ, азъ забѣлѣзвамъ у тѣхъ желание хичъ да нѣматъ работа съ чиновницитѣ, и особено съ административнитѣ чиновници. Ето защо, казвамъ, мотивътъ на г. министра, че сега е още рано да се даде туй право на българския гражданинъ, мотивътъ, съ който иска да докаже, че българскитѣ граждани не сж още зрѣли и че седятъ по-долу отъ българската бюрократия, е мотивъ неоснователенъ. На второ четене азъ ще направя нужнитѣ измѣнения. Сега по принципъ казвамъ, че азъ поддържамъ тази теза, че на българскитѣ граждани трѣбва да бѣде прѣдоставено това право, защото и въ българската конституция е казано, макаръ че го нѣма изрично казано, но се разбира само по себе си, че на българскитѣ граждани е прѣдоставено правото да искатъ защита прѣдъ законитѣ и сдилищата срѣщу всѣкакви посягательства, срѣщу всѣкакви нарушения на тѣхнитѣ права, извършени отъ когото и да било. Защото основенъ принципъ въ нашата страна е, че всички български граждани, били тѣ облѣчени съ властъ или не, сж равни прѣдъ законитѣ. И всички тѣзи закони, които иматъ за цѣль да фаворизиратъ отдѣлни класи, отдѣлни съсловия, сж закони, които дълбоко противорѣчатъ на нашия основенъ законъ — конституцията. Въ силата на тия съобра-

жения азъ не съмъ съгласенъ по принципъ съ туй прѣдложение на г. министра и ще гласувамъ противъ; ако мине въ комисията, тамъ ще гледамъ да се отхвърли окончателно и ще направя прѣдложение, щото това узаконение, което азъ смятамъ за една аномалия по отношение къмъ нашия основенъ законъ, ще гледамъ да се прѣмахне.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Г-да народни прѣдставители! Много кратки обяснения ще дамъ по този законопроектъ. Първо на Д-ръ Владигеровъ нѣма да отговоря, защото ние се различаваме по политическия мировзрѣния, тѣй да се каже, съ него коренно. Тѣй щото, нито той мене ще убѣди да фаворизирамъ чиновницитѣ, както той иска, нито азъ него. И много послѣдователенъ е г. Владигеровъ, когато казва, че азъ тѣкъвъ законъ не мога да приема. Исканъ нѣкой по-ретрограденъ законъ.

На г. Таслакова ще кажа, че отъ думитѣ му разбрахъ, че той не е разбралъ законопроектъ, не е разбралъ нововъведението. Не ще се иска въ сдилището да се даде тѣжбата, за да бѣде прѣдденъ единъ чиновникъ подъ сждъ. Тѣжбата ще бѣде подадена, както и досега, до прокурорския надзоръ. Разликата между старото законоположение и онова, което искамъ да въведа сега съ законопроектъ, е, че вмѣсто министърътъ да дава разрѣшение, ще дава самиятъ сждъ, и вмѣсто да имаме процедурата на прѣрѣсанията, въ случай че административното началство не разрѣшава да се отиде въ Каса-ционния Сждъ, ще искаме разрѣшението само отъ окръжния сждъ, и процедурата тамъ ще се свърши. Веднажъ дадено разрѣшение отъ окръжния сждъ, това опрѣдѣление не подлежи на никакво обжалване. Веднага се възбужда формално прѣслѣждане противъ тоя чиновникъ.

Послѣдна една забѣлѣжка ще направя на г. Киркова и съ това ще отговоря и на г. Мирски. Много се лъже г. Кирковъ, ако мисли, че тукъ има една тенденция да се фаворизиратъ личности или съсловия отъ личности. Не, г-нъ Кирковъ. Тукъ се фаворизира службата въ Държавата. Абстракция е направена отъ личността, и се фаворизира нуждата въ Държавата, да не се спира въ извѣстенъ случай правилниятъ вървекъ на службата, а не лицата. За насъ, които внасяме този законопроектъ, не ни сж симпатични самитѣ чиновници, въ смисълъ такава, щото да ги фаворизираме да бѣдатъ недостѣпни отъ правосъдието — не това, а по други чисто прак-тически съображения, които сж за въ ползъ на службата, на тази колективностъ отъ атрибуциитѣ, на която стоятъ чиновницитѣ. Ето защо и тукъ вървимъ точно по единъ еволюционенъ пѣтъ. По-напредъ, помнете, какво бѣше законодателството. Изискваше се разрѣшение отъ над-лежния министъръ — да положимъ ако е за единъ око-лийски началникъ — и, ако той се откажеше, имаше право прокурорътъ, който е искалъ разрѣшението, да не обжалва това постановление на министра; (Д-ръ Х. Влади ге-ровъ: Задълженъ бѣше, г-нъ министре!) имаше право да го остави, както казватъ, „миндоръ алтѣнда“. Сега, слѣдъ туй законоположение, направихме единъ прогресъ, когато се въведе законътъ за углавното сждопроизводство, и стана задължително за прокурора, когато министърътъ откаже, непрѣмѣнно да обжалва неговото постановление

прѣдъ Върховния Касационенъ Сѣдъ. Ние правимъ една трета стѣпка напредъ: ние искаме да се произнесе окръжниятъ сѣдъ, който аслж е компетентенъ да сѣди, въ случай че се внесе дѣлото съ обвинителенъ актъ по обвинението на единъ чиновникъ. Лицето ли фаворизираме тукъ или службата? Азъ ще кажа, че службата фаворизираме. Ето защо насъ не ни интересува, дали единъ околийски началникъ ще бѣде хвърленъ на улицата изведнажъ отъ прокурора, ако не иска разрѣшение отъ нѣкое учреждение, отъ сѣдилището, или отъ министра; насъ ни интересува службата.

Ще кажатъ, че Българскиятъ народъ толкозъ ли долѣ стои, толкозъ ли е недостоенъ, щото насъ да ни е страхъ отъ него, че той ще злоупотреби съ това право? Азъ, г-да, когато се говори за сериозни работи, не би допусналъ ласканиа да правимъ на народа, защото въ това отношение нашиятъ народъ дѣйствително не прави злоупотребления. Азъ не хвърлямъ петно къмъ цѣлия народъ, ами има известни клики, загнидени при известни централни управления, дѣто постоянно само съ това се занимаватъ. Слава Богу, че не сж болшинство. Та службитъ искаме да пазимъ отъ тѣзи котерии. (К. Мирски: Ще ги пази прокурорътъ!) Позволѣте моля да свърша мисълта, а послѣ ще ви отговори и за прокуроритъ. Има известни котерии, които само съ това се занимаватъ. Г-нъ Кирковъ е далечъ и може да нѣма опитъ въ това отношение; но ние, които боравимъ съ службитъ и съ управлението, виждаме, че болшинството отъ бумагитъ въ министерствата, въ сѣдилищата и въ прокурорскитъ надзори, тѣй нарѣченитъ прочути прѣписки, които сж авгийскитъ обори въ прокурорствата и не може, освѣнъ единъ Херкулесъ да ги очисти, сѣ сж повечето оплаквания неоснователни. Азъ съмъ отъ 6—7 мѣсеца въ Министерството и повечето врѣме ми е отнето да прѣглеждамъ телеграфическитъ оплаквания противъ чиновници по сѣдебното вѣдомство, които повечето сж неоснователни. Сега, ако отгѣнимъ закона въ такава смисълъ, щото и чиновникитъ да се подвргнатъ на сжщата процедура, както сж и обикновенитъ граждани, азъ не се интересувамъ дали ще пострадатъ тѣ, но ще пострада службата, защото прокуроритъ ще бѣде длъженъ, споредъ правилата на общото углавно сждопроизводство, веднага да иска да бѣде уволненъ чиновникътъ, да бѣде тегленъ подъ формално слѣдствие и даже, ако има нѣкакви улики въ самото заявление — както виждате става по изборитъ, — да го затвори, да иска гаранция и пр., и да се намира въ такова състояние единъ министъръ, да се занимава постоянно, въ мѣсеца по трима околийски началници да смѣнява, въ мѣсеца по петима окръжни управители въ окръжните да смѣнява. Пакъ казвамъ, виждате очевидно, че тукъ ще страда службата, а не лицата. Фаворизация има, но тя е насочена въ интереса на службата, а не въ интереса на лицата; защото тогава ще имаме постоянно околии безъ околийски началници и окръжия безъ окръжни управители. А че въ нашия народъ има загнидени известни котерии, азъ се позовавамъ на всички ония, които сж боравили било като министри, било изобщо като държавни служители. (Ц. Миловъ: Азъ удостоверявамъ!) У насъ толкова сж навикнали хората, дѣто за частенъ интересъ искатъ да правятъ Министерството инструментъ. Ще ви кажа единъ поразителенъ примѣръ, колко обичатъ да се оплакватъ отъ нашитъ чиновници. Една госпожа се установява да живѣе тукъ, въ София. Имала единъ изпълнителенъ листъ за събиране нѣкакви суми отъ нѣкой си живущъ въ Силистра. Подала листа си на Силистревския сѣдебенъ приставъ и на този човѣкъ, споредъ закона, като е направилъ първата постѣпка за доброволно изплащане, трѣбвало е да му се укаже способъ, какъ да изпълни листа. Ако събере паритъ, той не е длъженъ да ги изпрати въ София. Трѣбваше да каже адреса, или пъкъ да остави единъ човѣкъ, който да се грижи за хода на изпълнителния листъ. Тази госпожа се установява въ София и напуснала листа. Слѣдъ осемъ мѣсеца и идва на ума, че има изпълнителенъ листъ, и какво прави? За да не похарчи нѣкой пара да праща по пощата заявление до пристава, или да не натовари човѣкъ, подава безъ гербова марка едно оплакване противъ дѣйствиата на сѣдебния приставъ и тамъ небивалици е писала. Направихъ справка, и какво излиза? Че натовари Министерството да ѝ направи справка по изпълнителния листъ и нищо друго. Както тя излагаше работата, трѣбваше този сѣдебенъ приставъ да го обѣсимъ. И излѣзе, че тя, кѣто напуснала листа, текнало ѝ да направи справка; казала си, че най-добриятъ каналъ и безъ пари, като държаветъ колетъ да го изпратятъ и направятъ справка по листа, е Министерството. Азъ се позовавамъ на ония господа, които сж боравили особено въ прокурорскитъ паркети, че отъ хилядницитъ прѣписки въ паркетитъ срѣщу чиновникитъ 90% сж неоснователни оплаквания. За да прѣмахнемъ, прочее, едно зло врѣдително за службата, а не за лицата, трѣбва да приемемъ този редъ за отдаване подъ сѣдъ. Азъ признавамъ, че има известна привилегия, но не я правимъ за лица, а въ интереса на службата. (С. Бабаджановъ: Ами тамъ, г-нъ Радевъ, дѣто нѣма гражданско отдѣление?) Интересно е да ме питатъ хора, които сж боравили постоянно съ сѣдилища. Вие знаете, че обязательно въ едно сѣдилище, макаръ и четирима да сж, трѣбва да има едно углавно и едно гражданско отдѣление. (С. Бабаджановъ: Нѣма! Даже въ единъ день гледатъ и граждански, и углавни дѣла.) Азъ ще Ви кажа. Казано е въ закона, че гражданското отдѣление трѣбва да се произнесе. Тогазъ ще гледатъ ония сѣдии, които сж въ онѣзи сѣдилища и които рѣшаватъ и углавнитъ дѣла. Може евентуално да рѣшаватъ съ углавнитъ дѣла. Но ако дойде случай пакъ да се сѣди съ обвинителенъ актъ, обязательно тѣ ще се отвекдатъ, както всѣки сѣдия се отвекда. (Нѣкой отъ прѣдставителитъ: Кой ще го замѣсти?) Вие знаете, г-да, по правилата на углавното сждопроизводство какво става. Ако нѣма, въ съсѣдния сѣдъ се праща. (Д-ръ Х. Владигеровъ: Каква полза!) За такава евентуалностъ недѣйте пита. (Д-ръ Х. Владигеровъ: Ще се дава повече възможностъ да се оплакватъ!) За това казахъ, че не искамъ да говоря. Ако искате да ви успокоя, практически съ проекта; който ще внесемъ за териториалното разпрѣдѣление, минимумъ ще има двѣ отдѣления. (Нѣкой отъ прѣдставителитъ: Значи, тоя законъ ще е въ свръзка съ оня!)

Г. Кирковъ: Г-да прѣдставители! Ще позволите да направя нѣкои възражения на г. Министра. Г-нъ Ми-

Г. Кирковъ: Г-да прѣдставители! Ще позволите да направя нѣкои възражения на г. Министра. Г-нъ Ми-

нистърътъ въ своитѣ разсуждения, на гледъ убѣдителни, за жалость, не можа да ме убѣди. Тия разсуждения сж, съ помощта на които досега сж изтръгвали законитѣ отъ народнитѣ прѣдставители, и тѣзи разсуждения сж характеристика на нашата законодателность. У насъ отъ години насамъ законитѣ се правятъ, не като се излиза отъ общия интересъ, но отъ отдѣлни случаи. Тѣй напр., при създаването на това нововъведение, г. Министърътъ ви казва, че има отдѣлни котерии, че имало лоши хора, които си позволяватъ да беспокоятъ бюрокрацията; затова трѣбва да се създаде единъ законъ, който да не допуца подобно нѣщо. Този законъ, както виждате, се създава въз основа на отдѣлни случаи, много малко случаи. (Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Изключения на отдѣлнитѣ случаи се обобщаватъ.) Въ практическия животъ азъ зная, че българскитѣ граждани не се отнасятъ въ сѣдилищата, за да искатъ отдаването на чиновницитѣ подъ сѣдъ. Истината е тамъ, че българскитѣ граждани сж научени да се отнасятъ до Министра и тамъ да се оплакватъ. Това е вѣрно. Истина е, че масата на г. Министра трѣбва да е натрупана съ жалби. Но това е вслѣдствие на партизанство. У насъ, напротивъ, много малцина граждани сж, които отиватъ въ сѣдилищата и тамъ да искатъ правото; обикновено го искатъ отъ началницитѣ, искатъ го отъ Министра, искатъ го отъ партизанитѣ, искатъ го отъ прѣдсѣдателитѣ на бюрата — тамъ го искатъ, но въ сѣдилищата много по-малко ходятъ. Ето защо, казвамъ, законодателната мѣрка на Министра трѣбва да бѣде не въ тази форма, каквато е днесъ. Не може да има никакъвъ страхъ, че бюрокрацията щѣли да я беспокоятъ двама, четирма, петъ, сто души. Защото сто души щѣли да беспокоятъ, да създадемъ сега една фаворизация на нищо не основана и много противна, когато конституцията казва, че всички български граждани сж еднакви прѣдъ закона. Случаятъ даже, който разправи г. Министърътъ, съ тази госпожа, показва това именно тукъ, че се отнасятъ до министритѣ. Тѣ се мислятъ за всеилни и затова накрая, защото ги мислятъ за всеилни, по вѣстницитѣ и навсѣкъждѣ се тѣхъ псуватъ. Но това явление, да се отнасятъ въ сѣдилищата, е рѣдко у насъ. Ето защо азъ не виждамъ никаква опасность, и като не съмъ билъ въ островъ Мадагаскаръ, а въ България, горѣ-долу познавамъ нѣщо отъ нашия политически животъ, познавамъ нѣщо отъ отношенията между бюрокрацията и българскитѣ граждани и въз основа на това, което зная, мога да твърдя, че тази опасность не може да съществува, че ще се безпокои бюрокрацията. Азъ бихъ желалъ законодателството да отиде по-нататкъ, не да огражда една бюрокрация — и азъ не разбирамъ съвсѣмъ службата на личноститѣ, не я взимамъ като отдѣлна личность, азъ разбирамъ бюрокрацията сждебна и т. н. и вземамъ я като цѣло, нарича ли я Министърътъ служба или не, то е безразлично. Но намирамъ друго едно нѣщо. Вие знаете, че споредъ нашего законодателство, сждебната власть и администрацията могатъ да хващатъ българскитѣ граждани за ухото, да ги даватъ подъ сѣдъ, и ги сѣдятъ, и слѣдъ това, оправдани тѣзи хора, да ги псуватъ да си отидатъ безъ да се прави нѣщо, за да се обезцѣтятъ въ тѣхнитѣ загуби и разноси. Нищо въ това отношение не е на-

правено. Българскитѣ граждани при днешното законодателство е положително оставенъ на произвола на бюрокрацията, на всички ония, които иматъ власть въ ржцѣтѣ си. Никаква защита нѣма. Могатъ да го тикнатъ по разумѣние на единъ чиновникъ дълги мѣсеци да лежи въ затворъ и слѣдъ това да го изпратятъ въ сѣда и ако го осѣдятъ — добръ, а ако го оправдаятъ, той си отива съ убѣждението, съ мисълта, че въ България може да бѣде наказанъ човѣкъ безъ да е извършилъ прѣстѣпление и безъ да има гаранция да потърси удовлетворение. Досега законодателството е дѣйствувало въ тази посока, то е имало за цѣль да фаворизира бюрокрацията, по на българскитѣ граждани нищо не е дадено. Сѣмта ли се за отдѣлна личность, за отдѣлна корпорация, сѣмта ли се за отдѣлна служба, то е безразлично; по принципъ, азъ намирамъ това за противорѣчущо на основния законъ. То е първото.

Второто е, че практически не трѣбва да забравяме и този основенъ законъ — на практика не виждамъ никаква опасность, ако на българскитѣ граждани се прѣдостави правото да искатъ удовлетворение отъ бюрокрацията, взета като цѣла корпорация или отдѣлна служба, прѣдъ сѣдилищата. Отъ туй нѣма да има никакво безпокойствие. Макаръ да нѣма и сега безпокойствие, сѣдилищата и сега прѣдставляватъ Авгиеви ахъри. И болката не е тамъ, че ги натрупали съ дѣла неоснователни, а че трѣбва да се направи нѣщо, за да могатъ да работятъ по-бърже. Тѣй щото, при всички опасения на г. Министра, при всичкитѣ познания негови на работата, ми се вижда, че тия страхувания сж неоснователни. Неоснователни сж още и затуй, защото противорѣчатъ не само на практическия животъ, но и теоритически противорѣчатъ на самия основенъ законъ, прѣдъ който всички трѣбва да се прѣкланяме.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Азъ съжалявамъ, г-да, че пръвъ пжтъ ще влѣза сега въ една прѣпирня съ г. Киркова. И въ началото ще му кажа, че приказкитѣ, които каза, като възражение на моитѣ твърдѣния, сж казани на приумица, и азъ ще се постарая да кажа, защо на приумица сж казани. Пръвъ случай е казва той, че за отдѣлни случаи се кара Министърътъ да се отклонява, да се отстранява отъ обыкновенния редъ — по отдаването чиновницитѣ въ сѣдъ. Да, г-да, аслж туй е логиката на закона. Тѣй е аслж, и недѣйте има претенцията, Народното Събрание, което почти цѣлото се различава отъ вашитѣ схващания на работитѣ, да го убѣдите въ тѣхъ. Азъ говоря на тѣзи, които иматъ еднакво мировзрѣние по създаването на законитѣ, и казвамъ, че аслж отдѣлнитѣ случаи сж, които съставляватъ изключения въ закона, и защото и тукъ трѣбва да признаемъ, че е изключение отъ общото правило. Общото правило е: на прокурора като се даде едно заявление, той има право да възбуди формално слѣдствие противъ ония, отъ които обидениятъ се оплаква прѣдъ него. Изключение правимъ за чиновницитѣ. Защо? Защото отдѣлнитѣ случаи; каквито се посочватъ, диктуватъ това изключение. Такъвъ е начинътъ на нашето законодателствуване, г-нъ Кирковъ. Тѣй щото, въпросътъ е на бжджщето да оправдае: Вие ли сте прави или ние, по днесъ стоимъ на тая позиция и мислимъ, че ние сме

прави. (Г. Кирковъ: Но хора съ Вашето мирогледище гледатъ иначе. Въ Европа напр.) Азъ не взимамъ Европа за моделъ по всичко. У насъ трѣбва да гледаме нашитѣ закони да сж споредъ нуждитѣ на страната.

По-нататкъ, казва за гражданитѣ, че тѣ сж малцина, повечето отъ тѣхъ искатъ отъ министритѣ и началницитѣ на отдѣленията отстранението на чиновницитѣ. Това не е вѣрно; именно тукъ казвамъ, че на приумица говори г. Кирковъ, защото съ хиляди е броятъ на оплакванията на частнитѣ лица срѣщу чиновницитѣ. (Г. Кирковъ: Ама до министра!) Не, до прокурора. Ако има въ България 22 прокурора, всѣки има по 2.000 прѣписки, заведени по оплаквания противъ властта. (Д-ръ Х. Владигеровъ: Това не е вѣрно!) Може да сте били единъ приложенъ прокуроръ, да не сте оставили висящи прѣписки, но това е фактъ. (Д-ръ Х. Владигеровъ: На 3 мѣста съмъ билъ прокуроръ и не е имало таква пѣщо.) Не сте забвѣждали какво правятъ слѣдователитѣ. Правото е, че има около 40.000 прѣписки въ България по такива дѣла, г-да! И затова казвамъ, че не сж единични случаетѣ, а сж маса, и сж толкова много, които ни диктуватъ да направимъ тази прѣграда, за да не се увеличаватъ.

Говорихте послѣ, че обикновенитѣ граждани никога не сж гарантирани прѣдъ органитѣ на властта, защото по усмотрѣнието на едниѣ органи на властта могатъ да лежатъ въ затвора и да бждатъ послѣ оправдани безъ пѣкакво възмездие. (Г. Кирковъ: За чиновницитѣ и за гражданитѣ.) Азъ казвамъ за гражданитѣ. Азъ съмъ съгласенъ, г-да, че единъ пробелъ въ нашето законодателство по отношение на обезвѣждането на оправданитѣ има, по сега не е прѣдметъ на разискване той. Прѣдметъ е дали гражданитѣ стоятъ на произвола на органитѣ на властта. За да ви говори по това г. Кирковъ, пакъ на приумица говори, защото не е чель нито углавното сждопрѣизводство, нито другитѣ закони. Какъ мисли г. Кирковъ? Ако се изтълняватъ у насъ законитѣ, буржуазнитѣ споредъ него закони, азъ ще ви кажа, че по тия буржуазни закони свободата на лицата е напълно гарантирана, и не може произволно никой да стои въ затвора, ако по формитѣ на този законъ не може да бжде обезпеченъ. Азъ ви питамъ, г-нѣ Кирковъ, ако бѣше Държавата социалистическа, щѣхте ли да оставите вие убийцата на свобода? Нѣмаше ли да сждите крадцитѣ и, ако ги сждите и затваряте, вие ангели ли щѣхте да накарате да ги сждятъ и затварятъ? (Г. Кирковъ: Вие не доказвате това.) Азъ Ви доказвамъ, че по нашитѣ закони не може да бждатъ произволно сждени нѣкои. Има случаи на оправдания, но само единъ Божи сждъ, който е непогрѣшимъ, може да сжди право, да оправдае правия и да осжди кривия; додѣто имаме човѣшки сждилища, тѣ могатъ да сждатъ и да оправдаятъ виновния и да осждятъ правия, може би по погрѣшка нѣкога. Но за свободата на гражданина, за неприкосновеността на неговата личностъ, за да се сжди съ гарантирани условия, у насъ сщществуватъ закони и ако казвате, че произволно властитѣ сж играли, на приумица говорите. (Г. Кирковъ: Вие сами сте се оплаквали въ продължение на 10 години отъ това!) Това е произволъ. И произволъ върху всички закони може да става. (Г. Кирковъ: Значи,

нѣма гаранция!) Въ хората, а вие упрекавате нашитѣ закони. (Г. Кирковъ: Не въ хората, а въ наредбата ви!) Види се тѣсно Ви е, та за това сега говорите за хората.

По-нататкъ казвате, че нѣма еднаквостъ, равноправностъ за гражданитѣ. Лъжете се, г-нѣ Кирковъ. Защото неравноправностъ въ правата на българскитѣ граждани би имало тогава, ако бихме Ви доказали, че обикновенитѣ граждани ще бждатъ сждени за прѣстѣпления, а чиновницитѣ не ще бждатъ сждени; тогава да, има изключение за тѣхъ, нѣма равноправностъ. Но ако кажемъ, че подъ извѣстни форми ще бждатъ сждени гражданитѣ и подъ други форми ще бждатъ сждени чиновницитѣ — да ме извините, — равноправността е запазена; защото, ще Ви кажа, въ този свѣтъ абсолютна равноправностъ, както искате вие, не сществува; тя има своята мѣрка, която се прилага споредъ извѣстни условия. Та заради това не можете да кажете, че се прави извѣстна привилегия за чиновницитѣ, защото и тѣ се сждятъ, както и обикновенитѣ граждани.

Ц. Мисловъ: Г-да народни прѣдставители! Желанието на г. Таслакова, гървиятъ, който говори, ми се струва, че съ проекта за измѣнение на чл. чл. 44 и 45 се напълно постига отъ него това желание, което той гони, само, споредъ моето разбиране, съ една съвсѣмъ малка поправка въ чл. 45, за която вѣрвамъ, че и г. Министърътъ или почитаемата комисия ще се съгласи. (С. Бабаджановъ: При второто четене това. Тукъ по принципъ не сме съгласни.) Онова тѣкъ желание на г. Владигерово то е отживѣло своя вѣкъ, и ние всички се оплакваме отъ него и, слѣдователно, не трѣбва да говоримъ за него.

Онова, което каза г. Кирковъ, е нѣщо, което може да мисли и проповѣдва човѣкъ, който никога нѣма намѣрение да управлява страната. (Г. Кирковъ: Тѣй ли? Ако вие мислите, че управлявате страната, съжалявамъ Ви!) Защото друго нѣщо е да управлявашъ страна. Слѣдователно, на тия мисли на г. Киркова г. Радевъ отговори много основателно. Само едно нѣщо искамъ да кажа. Намирамъ, че чл. 45, така, както е измѣненъ, не гарантира напълно свободата на гражданитѣ, защото нийдѣ не се вижда отъ този членъ, ако прокурорътъ, слѣдъ като постѣпи едно оплакване отъ извѣстенъ гражданинъ, като се отнесе до сжда и иска разрѣшение за даване подъ сждъ и сждѣтъ не разрѣши, прѣдоставя се правото на прокурора, ако иска въ седмодневенъ срокъ да обжалва това рѣшение. Ами ако не го обжалва, ако е неговъ приятелъ? (Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Има по-нататкъ въ закона, потърпѣвшиятъ какво трѣбва да направи.) Не се дава право да може самъ да обжалва. Ето защо азъ мисля, че това може да се избѣгне и да бжде гарантиранъ тѣжителтъ, ако се измѣни само слѣдующето. Като се говори въ една отъ послѣднитѣ алинеи, че „прокурорътъ има право“, думитѣ „има право“ да се замѣнятъ съ „дълженъ е“. Само тогава могатъ да бждатъ гарантирани всички. (Гласове: Това на второ четене!) Безъ гражданинътъ да отиде да се обжалва въ по-висшата инстанция, прокурорътъ да направи това. Съ тази малка поправка, за която моля г. Министра да се съгласи да се направи, както и почитаемата комисия, напълно се

гарантира онова, което г. Таслаковъ отъ много добри побуждения иска, и, слѣдователно, ще има гаранция всѣки, съ даване тѣжба до прокурорския паркетъ, че ще бѣде удовлетворенъ. И ако сѣдѣтъ го остави безъ послѣдствие; прокурорътъ ще го обжалва въ втората инстанция, и ако и тамъ остане безъ послѣдствие, значи неоснователно се тѣжи този господинъ, който обвинява единъ чиновникъ. А така неограничено да остане, по моя кефъ, когато искамъ азъ, извѣстенъ чиновникъ, извѣстенъ окръженъ управителъ, като ми направи нѣкоя бѣлѣжка, да се ползувамъ отъ правото да го дамъ подъ сѣдъ и понеже, както каза г. Министерътъ, като му приписвамъ такива обвинения, азъ ще мога да постигна цѣльта си, неговото отстранение, защото ще намѣри единъ-двама приятели, които да подкрѣпятъ моята тѣжба, и подиръ два мѣсеца сѣдѣтъ го оправдае, и той отново си поиска службата — дѣйствително, че въ такъвъ случай ще страда службата. Ето защо азъ казвамъ, че хората, като г. Кирковъ, които никога не мислятъ да управляватъ, така ще искатъ.

Моля да се изпрати законопроектътъ въ комисията и да се има прѣдъ видъ моята бѣлѣжка, ако не желае г. Министерътъ още сега да я поправи.

С. Вабаджановъ: Г-да прѣдставители! Азъ отъ принципиално гледище ще поговоря и поспоря съ уважаемия г. Министеръ на Правосъдieto; само заради туй вземамъ думата.

Вѣрно е, че се прави една крачка напредъ съ внасянето на този законопроектъ, но е вѣрно така също и туй, което признава уважаемиятъ Министеръ на Правосъдieto, че то е дѣйствително единъ видъ изключение, но е и привилегия отъ общото правило за сѣденето на всички граждани въ страната. И само защото е една привилегия, ако би имало практическо значение, още иди-дойди, но сѣ сжиятъ резултатъ ще се постигне, ако се приеме и това мнѣние, което се лансира отъ нѣкои наши приятели тукъ. Защото, най-напредъ, не е вѣрно сжидението на г. Министра, че когато се подаде тѣжба противъ единъ чиновникъ за извѣстни нарушения при изпълнение на службата си, обязательно чиновникътъ ще се отстрани веднага отъ длъжностъ. Естествено, че тогава би пострадала службата, но фактически не се прави така, даже и противъ обикновенитъ граждани. Защото, най-напредъ, като се подаде тѣжбата, а прокурорската властъ е длъжна да се удостовери въ истинността на това оплакване, прави се дознание, и само ако има извѣстни основания или улики, тогава се тегли въ качеството на обвиняемъ това лице и тогава се взема гаранция за неотклонение. Резултатътъ пакъ ще се постигне и отъ практическо гледище, ако се остави на прокуроритъ да го правятъ, но само задължително, защото въ чл. 45 се казва: „прокурорътъ ако намѣри за нужно“; значи, може да не прави разслѣждане; поне отъ чл. 45 това излиза. Но ако ние направимъ тѣй, да задължимъ прокурора въ всѣки случай, когато има оплаквания — и азъ мисля, че така се прави, когато се подаватъ извѣстни оплаквания за извършени прѣстѣпления отъ извѣстни чиновници, въ кръга на тѣхнитъ обязанности — неспрѣмъно да има едно разслѣждане и прокурорътъ като се удостовери, че има данни, че е възможно да е извършено това прѣстѣпление, да внесе обвини-

нителенъ актъ и тогава само да иска разрѣшение за отстранение на чиновника. И фактически тѣй се прави. Ако, обаче, го внесе съ заключение въ окръжния сѣдъ, че не намира улики да бѣде даденъ чиновникътъ подъ сѣдъ, нѣма смисълъ да иска неговото отстранение. Значи, сѣ пакъ туй е гаранция въ една сѣдебна властъ, каквато е и прокурорътъ, и сѣ сжиятъ резултатъ ще се постигне. Прокурорътъ прави разслѣждане и намира основания, че еди-кой чиновникъ е направилъ такова прѣстѣпление, и иска отъ окръжния сѣдъ, отдѣление гражданско, разрѣшение за даването му подъ сѣдъ. Сега освѣтъ неудобството, че често пѣти окръжнитъ сѣдилища иматъ по четирма сѣдии — говоря за отдѣленията, — г. Министерътъ каза, че иматъ единъ проектъ, въ който се прѣдвизжда закриването на тѣзи отдѣления; сега не зная какъ ще погледне Народното Собрание на тази сѣдебна реформа — голѣмъ още е въпросъ дали Народното Прѣдставителство ще се съгласи съ тази реформа, — но на всѣки случай въпросътъ стои така, засега поне, че имаме сѣдилища съ четирма сѣдии, съ прѣдсѣдателя у compris. И тогава тѣзи тримата сѣдии ще се произнасятъ за даването на чиновника подъ сѣдъ или не; значи, тѣхното мнѣние е ангажирано и, слѣдователно, не могатъ да засѣдватъ. Отдѣ ще съставите съставъ за сѣденето на този чиновникъ, ако би че се даде подъ сѣдъ? Ще командирова отъ другъ близосѣденъ сѣдъ хора, които да се произнесатъ? Такова е напр. нашето отдѣление въ Разградъ, такова е въ Свищовъ и на други мѣста. Сега казвате Вие, че този законопроектъ го свързвате съ другъ законопроектъ, който още не е внесенъ. (Министеръ Д-ръ А. Радевъ: Не е свързанъ, г-не, защото за вашитъ служаци въ Разградъ могатъ и Русчукитъ сѣдии да се произнесатъ!) Може и така, но вникате колко главоболия ставатъ и ще коштува много по-сжипничко. (Министеръ Д-ръ А. Радевъ: Празни приказки говорите!) И дѣйствително, само за една привилегия, ужъ да запазите колективнитъ права и атрибути на тая служба, струва ми се, че не правите толкозъ добръ, защото гаранцията е въ прокурорския надзоръ, и ако кажемъ, че прокурорътъ слѣдъ едно тщателно разслѣждане, слѣдъ като се убѣди, че има данни за извършено прѣстѣпно дѣяние отъ длъжностно лице, противъ което има оплакване, само тогава, когато внесе обвинителенъ актъ, да иска и отстранението отъ длъжностъ лицето, което се обвинява. Въ всички други случаи то нѣма да се отстрани. (Министеръ Д-ръ А. Радевъ: Какъ ще се отстрани? И тая хубава работа!) Ами за частнитъ лица, г-нъ Министре, какъ е? Пакъ е така. Като се подаде тѣжба противъ нѣкое лице, веднага прокурорътъ прави разслѣждане и, ако има данни, отъ които да се подкрѣпва тѣжбата, привлеча го въ качеството на обвиняемъ, а ако нѣма данни, отъ които да се види, че има извършено нѣщо, съ което да се подкрѣпва тѣжбата, нѣма да го привлече въ качеството на обвиняемъ, а ще внесе въпроса въ сѣда за прѣкращение или направо заповѣда прѣписката да се прѣкрати. Има такива случаи. Ето защо азъ мисля, че по-добръ ще се помиримъ и двѣтъ страни, тѣй да се каже, по отношение на този въпросъ, а съ това ще се приближимъ до нашето гледище и нѣма да имаме тая фаворизация, противъ която възставаме, ако се съгласимъ да направимъ извѣстни измѣнения въ

смисъл, щото от прокурорския надзор да искаме да направим непрѣмънно разслѣждане, а слѣдъ това да вноса дѣлото за прѣкращение, а не ако иска, защото въ чл. 45 е казано.... (Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Азъ не Ви разбрахъ какво искате да кажете!) Да оставимъ на общата подсждностъ, защото въ края на крайщата тамъ аслж ще дойдемъ и ще се постигне сжщото, като кажемъ, че пътятъ на прѣслѣждането е този както за частнитѣ лица, тъй и за чиновницитѣ. Нѣма помъ се подаде тѣжбата да го хванемъ за ухото и да го отстранимъ. Даже и друго нѣщо може да се направи — слѣдъ издаването на присждата да се отстранява чиновникътъ отъ длъжностъ, но то ще бжде голѣма фаворизация. Затова да приемемъ, че съ вносянето на обвинителенъ актъ ще може да се отстрани и съ това ще се избѣгне искането за прѣдварителното разрѣшение.

К. Мирски: Г-да народни прѣдставители! За пестене на врѣмето, менѣ ми се струва, когато се гласува по принципъ единъ законопроектъ, трѣбва да се съсредоточимъ въ въпроса: има ли нужда отъ новъ законъ по тая материя или не? Тѣй като всички тукъ сме съгласни — ако не всички, то повечето сме съгласни, вѣрвамъ, — че сега дѣйствующиятъ редъ не огражда достатъчно българскитѣ граждани, слѣдователно, има нужда отъ единъ новъ законъ, затуй азъ казвамъ, че ще гласувамъ да се приеме по принципъ този законопроектъ. Но защото влѣзохме въ подробности, нека ми позволи г. Министърътъ на Правосждието да му направи и азъ още нѣкои възражения.

Касае се, г-да прѣдставители, тукъ само за служебнитѣ прѣстѣпления на длъжностнитѣ лица, а не и за частнитѣ. Стѣдователно, касае се до това: дали прокурорътъ достатъчно огражда чиновницитѣ или не. Азъ мисля, че г. Министърътъ на Правосждието тая хубава своя идея за пращане въ гражданското отдѣление на сждилищата извѣстни дѣла, сир. въвеждането института на обвинителна камара — *chambre de mise en accusation*, — нека запази въобще за българскитѣ граждани, когато се касае за голѣми прѣстѣпления, наричани злочѣния, а тукъ нека остави общия редъ. Той казва, че прокурорствата били прѣтрупани съ оплаквания. Че какво отъ това, ако сж прѣтрупани съ оплаквания? Тѣ винаги ще бждатъ прѣтрупвани съ оплаквания, колчимъ има хора, които да се оплакватъ. Но работата е какъ да се дава ходъ на тия оплаквания, сир. дали прокурорътъ да бжде самъ обвинител безъ волята на гражданското отдѣление на окръжния сждъ? Азъ казвамъ: да. Ние имаме достатъчно гаранция въ добросѣвѣстността на българскитѣ прокурори и тѣ ще дѣйствуватъ добросѣвѣстно сами, та не е нужно съгласие на гражданскитѣ отдѣления. А това искано нововъведение, окръжниятъ сждъ да разрѣшава, прокурорътъ да остава недоволенъ, послѣ да протестира прѣдъ гражданското отдѣление на апелативната инстанция, то е да се протака работата още повече. Азъ мисля, че друго нѣщо могло би да се направи. Като имаме прѣдъ видъ това, което е направено въ избирателния законъ, ние трѣбва да бждемъ послѣдователни. Въ закона за изборитѣ е легналъ вече принципътъ, щото всѣки избирателъ даже да може да става прокуроръ. Азъ мисля, че по-хубаво би било, ако г. Министърътъ на Правосждието направѣше това

нѣщо, което има напр. въ ромѣнския избирателенъ законъ — да даде право на всѣки 10 души български граждани, подъ своя отговорностъ, гражданска и углавна, да замѣстватъ прокурора, когато той бездѣйствува. Но засега това у насъ може да е излишно и ненужно, защото ние ще се оплакваме отъ прокурора на първата инстанция на прокурора на втората инстанция, ако се не даде ходъ на нашитѣ жалби.

Колкото се отнася до въпроса, че уволнение на чиновницитѣ трѣбва всѣкога да става, това не е вѣрно. Може да се нареди кога чиновникътъ да се уволнява или отстранява, но мисля, че това е наредено. Тѣй щото не трѣбва да туряме въ зависимостъ уволнението на единъ чиновникъ отъ даването му подъ сждъ.

И така, азъ свършвамъ, като моля да се приеме този законопроектъ по принципъ, защото има нужда да се измѣни сегашниятъ редъ. Не приемемъ ли този законопроектъ, ще остане стариятъ редъ, отъ който не сме доволни.

П. Папанчевъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ нѣма да говоря, само ще отправя едно запитване къмъ г. Министра, защото намирамъ една непълнота, която, може би, други нѣкои законоположения да допълватъ. Казва се въ чл. 44 така: „възбуждането на углавно прѣслѣждане срѣщу длъжностни лица отъ административни и други вѣдомства“. (Нѣкои отъ прѣдставителитѣ: Освѣтъ сждебното!) Като се казва „и други“, разбира се и финансово, и други вѣдомства. Въ закона за сждоустройството е прѣдвиденъ единъ особенъ начинъ за даването на сждъ сждебнитѣ чиновници. Сега тукъ не се говори — съ изключение на тия, понеже се казва „и други вѣдомства“ — отмѣнява ли този законъ или го допълва, като се разбира, че и овзи законъ остава.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Както досега не е измѣненъ законътъ за сжднитѣ, и отсега нататкъ не може да бжде измѣненъ. Защото чл. 45 аслж е прѣписанъ отъ старата редакция, само се измѣняватъ фразитѣ „срѣщу такива длъжностни лица отъ окръжния сждъ се иска разрѣшение, гражданско отдѣление“. (Н. Антикаровъ: Не влизатъ сждебнитѣ чиновници!) Естествено, че не влизатъ!

Ц. Таслаковъ: Отъ всички разисквания, които станаха, излиза, че всички сж съгласни, какво сжществуещото законоположение трѣбва да се измѣни, и да се измѣни така, че отсега нататкъ прѣслѣждането на чиновницитѣ, които сж провинени по службата си, ще става безъ всѣкаква спѣнка. Тѣй като е, азъ нѣма какво да направя, освѣнъ да гласувамъ за това прѣдложение защото се чувствува нужда, че трѣбва да се измѣни Така като е, и азъ заявявамъ, че ще гласувамъ да се приеме по принципъ, да се изпрати въ комисията и тамъ да се направи онова, което тукъ се вижда, че е желанието на Народното Прѣдставителство.

С. Арсеневъ: Г-да прѣдставители! Настоящиятъ законопроектъ, който ни занимава, дѣйствително е, може да се каже, една крачка напредъ къмъ общата подсждностъ, обаче на практика назадъ още е нѣколко крачки. Могивитѣ за това ще ви кажа. Ако най-високата сждебна

инстанция — Върховният Касационен Сждъ — може да изкаже мнѣние, да се освободи отъ отговорност единъ убиецъ околийски началникъ, съгласѣте се, че единъ окръженъ сждъ се по-малка гаранция има, за че дѣйстви-телно той ще произнесе едно опрѣдѣление за даване подъ сждъ на единъ чиновникъ, който е злоупотрѣбилъ съ властѣта си. Искамъ да си послужа съ конкретенъ случай. Прѣзъ 1896 г. имаше единъ митингъ въ Ломъ. Полицията на Народняшкия кабинетъ дойде и уби двама души. Заведе се процесъ противъ убиеца, но какво стана? Слѣдъ като се откри всичко, слѣдъ като се узна, че приставътъ Капитановъ е убиецътъ, въпросътъ отива при Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи и той го изпраща въ Касационния Сждъ, но Касационниятъ Сждъ каза, че Капитановъ е направилъ това въ вѣрне на самозащита. Ако това Върховниятъ Касационенъ Сждъ може да направи — когато той нѣма право да влиза въ сжществу на работата, — съгласѣте се, че единъ окръженъ сждъ е малко по-безнадежденъ. Моето мнѣние е, че понеже всички бъл-гарски граждани сж равни, съгласно конституцията, въ отношение на гражданскитѣ имъ права, трѣбва всѣки чиновникъ да бжде сжденъ на общо основание. Ето защо азъ съмъ противъ настоящето прѣдложение.

Колкото за страха на г. Министра, че имало много оплаквания, че тия оплаквания били неоснователни, нека ми бжде позволено да кажа, че не е вѣрно. Има, дѣйстви-телно, оплаквания и много отъ тѣхъ сж основателни, само че нѣма кой да ги изслѣдва и разкрие и, слѣдъ като се свърши всичко това, да ги поднесе на зелената маса. У насъ има, напр., слѣдователи, които слѣдъ като изва-дятъ показанията на мнозина, слѣдъ като унищожатъ всички улики, по-нататъшното прѣслѣждане на обвиняемия става невъзможно, защото прикриватъ всичкитѣ факти. Напр., има такъвъ случай. Крадци, които бѣха взе-мали пари за смѣтка на отдѣлни земледѣлци отъ земе-дѣлческата каса съ фалшиви записи, произнася се едно постановление, че тѣ не сж виновати, че нѣма достатъчно улики. И сждътъ какво направи? Издава едно опрѣдѣ-ление за прѣкръпяване на дѣлото, и свършено. Така щото, ако даже допуснемъ за минута, че има такива неосно-вателни оплаквания, то не бърка на чиновника да потърси удовлетворение за клевета. Така щото, тукъ нѣма страхъ и, слѣдователно, страхътъ на г. Министра е неоснователенъ.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: На бѣлжикитѣ на г. Бабаджанова нѣма да отговоря, защото ако се приеме по принципъ законътъ, ще дойде на второ четене и то-гава ще докажа на г. Бабаджанова, че навѣрно той не е разсѣквал още листовѣтъ на углавното сждопроизводство, като говори тия приказки. (Смѣхъ.) На г. Арсениева ще кажа, че аргументитѣ, които той приведе, ще важатъ и ако се допусне принципа да нѣма никакво разрѣшение за даването подъ сждъ; защото такъвъ сждъ, какъвто е Касационниятъ Сждъ, или Ломския окръженъ сждъ, той може да оправдае единъ чиновникъ. Аргументитѣ на г. Арсениева важатъ — ако сж вѣрни — за да въведемъ Линчевия законъ: напр., публиката мисли, че извѣ-стенъ околийски началникъ е за обѣсване. Въ сжда ако отиде, било съ разрѣшение, било безъ разрѣшение, сждътъ ще го оправдае, споредъ Арсениева, защото

Върховниятъ Касационенъ Сждъ оправдалъ нѣкой си Капитановъ, или нѣкой политически противникъ на г. Арсениева и не можалъ да намѣри удовлетворение, трѣбва да изгоримъ този човѣкъ срѣдъ Ломския пазаръ. Тази е аргументацията на г. Арсениева. Защото ако нѣмате гаранция, било че се иска разрѣшение за възбуждане на углавно прѣслѣждане, било че се прѣдлага дѣлото на сжда да се произнесе по сжществу, тогава да въведемъ Линчевия законъ. (С. Арсениевъ: То е другъ въпросъ!) Сега глодамъ, че биете отбой. Тѣй щото, Вашата аргументация, г-нъ Арсениевъ, е за Американскитѣ щати, дѣто може да се прокара. Като нѣмаме довѣрие нито на сждилищата, нито на прокуроритѣ, нито на слѣдователитѣ, тогава излиза, че ако публиката не харесва нѣкой начал-никъ, да го полѣбимъ съ петролъ и да се изгори. Това е Вашата аргументация!

С. Арсениевъ: Г-да народни прѣдставители! Г-нъ Министерътъ на Правосждието неособено дойде съ нови доказателства или мотиви да ми възрази. Вие чухте, че той казва, че посоченитѣ отъ мене факти сж били неосо-бено основателни и че ако нѣмаме вѣра въ Върховния Касационенъ Сждъ или окръжнитѣ сждилища, тогава значи, че ние нѣмаме вѣра въ тѣхъ и когато ще раз-глеждатъ дѣлата по сжществу. Право да ви кажа, г-да народни прѣдставители, че това е малко прѣсилено. Дѣй-ствително, да се разрѣши въпросътъ за даване подъ сждъ е едно, а за разглеждане дѣлото въ сждилищата по сж-ществу е друго. Въ сждътъ се подава жалба, че Петко Стояновъ е билъ битъ отъ Х. Какво ще направи сж-дътъ? Въмѣсто да отиде да разкрива, произнася се само по даннитѣ и фактитѣ, които съпровождатъ тази жалба. И като намѣри, че сж малко улики, отъ една страна, и отъ друга, защото нанитѣ чиновници иматъ прищѣпка да се взаимно пазятъ, произнася опрѣдѣление, че не за-служва да се даде подъ сждъ. Или ако Петко или Стоянъ се оплаква, че нѣкой чиновникъ Х е злоупотрѣбилъ, и посочва нѣкои доказателства, сждътъ по свои съображения пакъ произнася едно опрѣдѣление и казва, че Х може да е злоупотрѣбилъ, обаче улики, които съпровождатъ тази жалба, сж малко, слѣдователно, остава жалбата безъ послѣдствие. Значи, чиновникътъ не се дава подъ сждъ. (Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Това може и за всѣки гражданинъ да стане. Пакъ сждътъ е властенъ!) Моли Ви! Ако частно лице заведе дѣло противъ Х въ единъ сждъ, това частно лице ще бжде прѣдставлявано отъ адво-катъ, тамъ ще възразява на прокурора и ще отиде по-далечъ. (Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Ами и сега може по този проектъ, г-нъ Арсениевъ!) Азъ мисля, че е едно да се дава подъ сждъ и да се разглежда дѣлото, а е друго да се произнася сждътъ за даване подъ сждъ. (Гласове: Да се гласува!)

Прѣдседателствующъ А. Краевъ: Други нѣма за-писани да говорятъ по този законопроектъ. (Гласове: Да се гласува!)

Моля, които приематъ по принципъ законопроекта за измѣнение чл. чл. 44 и 45 отъ углавното сждопроиз-водство, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Събранieto приема. Ще се прати въ сждебната комисия.

Слѣдва прѣдложението на народния прѣдставителъ г. А. Франгя.

С. Бабаджановъ: Частъ е 7, г-нь прѣдсѣдателю!

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Нѣма още 7, г-да!

Слѣдва прѣдложението на г. А. Франгя.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Г-да народни прѣдставители! И азъ внесохъ едно прѣдложение по закона за устройството на сѣдилищата, и тъкмо по чл. 208, съ една друга прибавка, че се отменява законътъ отъ 1899 г., който измѣнява по-стария законъ за устройството на сѣдилищата. Понеже сж отъ еднаква материя и прѣдложението на г. Франгя, и оня законопроектъ, който азъ внасямъ, и понеже завчера тукъ Събранието рѣши да се турпе на дневенъ редъ и моето прѣдложение и въ оригинала на дневния редъ на г. прѣдсѣдателя е отбѣлзванъ, а въ раздадения вамъ дневенъ редъ не е отбѣлзванъ, (Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Погрѣшката въ канцеларията е станала.) азъ ще моля да остане четенето на това прѣдложение за идущето засѣдание и да се разгледа заедно съ законопроекта, внесенъ отъ мене. (Гласове: Тѣй, тѣй!)

А. Франгя: Понеже е мое прѣдложението, азъ нѣмамъ нищо противъ искането на г. Министра на Правосъдието и го приемамъ.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Слѣдва прѣдложението на г. Шиварова, за измѣненето нѣкои членове отъ търговския законъ.

Секретаръ Н. Кормановъ: (Чете.)

„Прѣдложение

отъ Старозагорския народенъ прѣдставителъ Георги Шиваровъ.

Къмъ чл. 151 отъ търговския законъ да се прибави слѣдующата забѣлжка:

Забѣлжка. Номиналната стойностъ на всѣка акция за земеделѣски сдружавания, всѣкаквъ родъ, не може да бѣде по-малка отъ 5 л., при какъто основенъ капиталъ и да бѣде то.

Къмъ чл. 163 отъ сжция законъ да се прибави слѣдующата забѣлжка въ смисълъ: ограниченията, които се правятъ въ алинея 1, 2 и 3 на настоящия членъ, не се отнасятъ и къмъ земеделѣските сдружавания, на които членовѣтъ отъ управителнитѣ съвѣти могатъ да прѣдставляватъ гаранция и чрезъ недвижими имоти, която да е равна на $\frac{1}{50}$ часть отъ основния капиталъ на сдружаването.

Къмъ чл. 188, въ п. 2, да се допълни съ думата „продължение“ и добие слѣдующата редакция: прѣкрътаването или продължаването срокътъ на дружеството.

Къмъ сжция членъ алинея: Рѣшенията по тия прѣдмети трѣбва да ставатъ при участието на акционери, прѣдставляющи поне половината — вмѣсто $\frac{3}{4}$ часть, стара редакция — отъ основния дружественъ капиталъ.

Подъ тази алинея да се прибавятъ други двѣ нови съ слѣдующата редакция: Ако събранието по нѣмане капиталъ не се състои, трѣбва чрезъ втора покана да се свика ново събрание, рѣшенията на което сж валидни при участието на акционери какъвто капиталъ и да прѣдставляватъ.

Рѣшенията сж законни, обаче, ако за тѣхъ гласуватъ $\frac{3}{4}$ часть отъ присѣтствующитѣ гласове.

София, 25 октомврий 1901 г.

Г. Шиваровъ.

Поддържаеме горното прѣдложение, народни прѣдставители: А. Каназирски, К. Гърковъ, Н. Петковъ, Т. Басевъ, В. Николчовъ, Ц. Мечкарковъ, Г. Цонковъ, Ц. Вучковъ, Г. Стойновъ, Г. Вулевъ, Е. Хасановъ, А. Картовъ, О. Сюлеймановъ, Ц. Викаловъ, С. Бабаджановъ, Г. Недѣлковъ, С. Войковъ, А. Буровъ, А. Ангеловъ, Н. Русевъ, А. Станчевъ, Д-ръ А. Друмевъ, Д. Поповъ, Н. Марковъ, М. Стояновъ, А. Ибишевъ, Я. Матакиевъ, Т. Ферадовъ, И. Вачковъ, П. Каляковъ, И. Бобековъ, А. Бозовски, Н. Петковъ, Х. Чакмаковъ, Н. Абаджиевъ, Д-ръ П. Стайковъ, М. Божковъ, С. Поповъ, Д-ръ Г. Гаговъ, Н. Маринкехайовъ, Т. Михайловъ, И. Петровъ, Г. Бѣльовъ, И. Соколовъ, Х. Конкилевъ, Г. Шойлевъ и А. Блажевъ.“

К. Мирски: Азъ ще гласувамъ за приемането по принципъ настоящия законопроектъ, по това ще го направя по единствената причина, защото има нужда да се измѣнятъ наредбитѣ по тази материя, а не само защото земеделѣческитѣ сдружавания трѣбва да даватъ по-малка гаранция.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Понеже никой не иска думата, поставямъ на гласуване приемането на законопроекта по принципъ и моля ония, които го приематъ, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приема.

Г. Шиваровъ: Азъ ще моля почитаемото Народно Прѣдставителство, да се съгласи да иска спѣшностъ на това прѣдложение. (Гласове: О о о!) Само да се прѣпоръча на комисията, по възможностъ по-скоро да го прѣгледа и да се докладва на второ четене.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: По въпроса за спѣшността има думата г. Таслаковъ.

Ц. Таслаковъ: По такава важна материя нѣма да гласуваме топганъ и да измѣняваме търговския законъ, безъ да знаемъ. Азъ прѣдлагамъ това прѣдложение да си отиде по обикновения редъ въ комисията, да се обсъди, да се внесе и тогава да вземемъ рѣшение.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Поставямъ на гласуване прѣдложението за спѣшностъ и моля, които го приематъ... (Г. Шиваровъ: Да се прѣпоръча на комисията, по възможностъ по-скоро да го разгледа!) Значи, не прѣдлагате спѣшностъ? (Г. Шиваровъ: Не.)

Г-да! Частъ е близо 7. Съгласно ли е Събранието да се продължи засѣданието до 8 частъ? (Министъръ М. Сарафовъ: Нѣма 7; 5 минути иска още.) Добръ! Тогава, продължавайте, г-нь секретаръ!

Ще се прочете законопроекта за неприсжтственитѣ дни и недѣлната почивка.

Секретаръ Н. Кормановъ: (Чете.)

„Изложение на мотивитѣ къмъ законопроекта за неприсжтственитѣ дни и недѣлната почивка

Дѣйствующиятъ днесъ у насъ законъ за празничнитѣ дни, ако и неотдавна издаденъ, е, споредъ насъ, не напълно съобразенъ съ основния ни законъ, защото не се е ограничилъ да опрѣдѣли кои дни да бѣдатъ неприсжтствени и кои дни да служатъ за обща почивка, а нарежда въобще, кои дни да се празнуватъ, безъ разлика, отъ длѣжностни и частни лица. Тоя законъ, като нарежда кои дни да бѣдатъ затворени безразлично учреждения и частнитѣ заведения (дюкянитѣ, магазинитѣ и работилницитѣ), не оставя днесъ у насъ да работятъ частнитѣ лица и тогазъ, когато туй работене не би врѣдало на здравето на трудящитѣ се. Това се отразява твърдѣ пагубно върху интереситѣ на населението, което гледа единствено на ржчния си трудъ за своя поминѣкъ. Често днешниятъ редъ докарва врѣда, а именно на онѣзи, които прѣкарватъ врѣмето, прѣзъ което сж принудени да държатъ затворени дюкянитѣ си, не по разходки на чистъ въздухъ или при сѣмействата си, а въ кръчми и душни кафенета, дѣто се пиянствува или играе дори на комаръ. Най-осждително е, споредъ насъ, да гледашъ отворени дюкянитѣ, въ които се продаватъ спиртни пития, а въ сжщото врѣме затворени онѣзи дюкяни, въ които се продава сирене, захаръ и пр. Значи, на търговията съ спиртни пития се дава прѣдимство.

Въ случая законодательтъ би трѣбвало да издава само наредби, кои дни да не работятъ длѣжностнитѣ лица, освѣтъ, разбира се, полицейскитѣ, телеграфо-пощенскитѣ и др. такива, и колко врѣме въ седмицата да е задѣлжително за всѣкиго почиването отъ работа. Да се насърчава лѣнността — источникъ на толкова злини, или да се наказва работенето, когато не е врѣдоносно, е просто непонятно! Относително пъкъ свързането празничния въпросъ съ религиозния, мислимъ, това си нѣма мѣстото. Не съ отваряне дюкянитѣ се привикватъ хората да ходятъ въ църква. Най-сетнѣ, религията трѣбва всѣкога да бѣде лично дѣло на съвѣстѣта — нали религията е отъ областѣта на чувствата и сърцето? Хората не вѣрватъ по приказъ. У насъ, както въ всички културни страни, всѣкога има право всѣкой да се ползува съ свобода на вѣроизповѣданieto си, стига да изпълнява дѣйствующитѣ и задѣлжителнитѣ за всѣкого закони — чл. чл. 40 и 41 отъ конституцията. И ако нашиятъ основенъ законъ е прѣдвидѣлъ да е православно-християнската вѣра господствующа, то не ще рѣче, щото по заключението на други, а не самъ законодательтъ да опрѣдѣли кои дни да се не работи. И ако законодательтъ опрѣдѣли за празнични дни Рождество Христово и други такива дни, това би трѣбвало да бѣде само отъ взирание въ волята на голѣмото болшинство на народа — господарѣтъ на страната. Нека законитѣ ни и запазватъ покровителствуватъ религиознитѣ убѣждения на всички

и да даватъ се широкъ просторъ на закрѣпаване религиознитѣ чувства на жителитѣ, но да не се свързватъ тѣзи чувства съ никакви задѣлжения на жителитѣ къмъ Държавата.

Единъ примѣръ за покровителство труда, застъ отъ руското списание „Вѣстникъ Права“, февруарий 1901 г.: „На 30 януарий 1901 г., углавниятъ касационенъ департаментъ на Сената разгледалъ едно дѣло, което ме принася въ врѣмето, когато държавната властъ признаваше необходимо, подъ страхъ на наказание, да принуждава гражданитѣ да съблюдаватъ светостѣта на празничнитѣ дни. Първостепенниятъ сждъ намѣрилъ, че нѣкои си работили публично на Свети Духъ, когато било заповѣдано да не се работи, и по чл. 29 отъ устава за наказанията, осждени били да платятъ по 25 рубли глоба. Апелативната инстанция потвърдила присждата, но Сенатътъ я отгѣнилъ, защото намѣрилъ, че нѣма въ Русия законъ, който да задѣлжава да се празнува, и че празнуването трѣбва да зависи отъ вѣрването на християнитѣ и не може да се внушава съ полицейски мѣрки.“ Това въ Русия, а у насъ? . .

Водими отъ горнитѣ съображения и имайки прѣдъ видъ общото желание, особено на еснафитѣ ни, да се поправи по-скоро сега дѣйствующиятъ законъ за празницитѣ, прѣдлагаме настоящия законопроектъ на благоусмотрѣние на Народното Събрание. При съставянето тѣзи наредби, имаме прѣдъ видъ досегашнитѣ ни закони по тая частъ и нѣкои чужди законодателства. Нека укажемъ тукъ празницитѣ, напр. на областѣта Квебекъ, въ Канада, Сѣвѣрна-Америка, която областъ отъ широкитѣ английски владѣния има свое пълно самоуправление и отдѣлни законодателни тѣла, сенатъ отъ 24 прѣдставители и камара на депутатитѣ отъ 64 души. Ето наредбата за празницитѣ въ Квебекъ:

Легални празници за въ областѣта Квебекъ.

Всички недѣлни дни, Обрѣзание (1 януарий), Богоявление (6 януарий), Пепелната срѣда (20 февруарий), Великиятъ петѣкъ, Свѣтлиятъ понеѣдѣльникъ, Възнесение (Спасовъ-денъ), празникътъ на краля, Всѣхъ светихъ (1 ноемврий), Зачатието на Прѣсветая Дѣва Мария (8 декемврий), Рождество Христово.

И тѣй, прѣзъ годината 52 недѣли	52
Други празници	10
Всичко	62

Да наведемъ тукъ наредбата за празницитѣ въ Русия.

Неприсжтствени дни.

януарий 1 и 6, февруарий 2, мартъ 25, априлий 23, май 9, юний 29, юлий — августъ 6, 15, 29 и 30, септемврий 8, 14 и 26, октомврий 1 и 22, ноемврий 21, декемврий 6, 25, 26, 27.

Недѣлнитѣ дни, петѣкъ и сѣбота прѣдъ Сирни загсвѣзни, великитѣ четвъртъкъ, петѣкъ и сѣбота, понеѣдѣльникъ до сѣбота включително слѣдъ Великъ-денъ (6 дена), Петдесетница (Св. Троица), Свети Духъ, Възнесение Господне, рождениятъ денъ на Царицата-майка, именниятъ денъ на сжщата, рождениятъ денъ на Царя, именниятъ денъ на сжщия, рождениятъ денъ на Царицата, имен-

ниятъ день на сжщата, коронацията на Царя и Царицата, рождениятъ денъ на Наслѣдника, встъпването на трона на Царя.

И тъй, неприсктствени дни, т. е. такива, въ които сж затворени правителствени учреждения:

Недѣли	52
Неподвижни празници	21
Други прѣходящи	23
Всичко празници	96

Но, както се каза по-горѣ, въ Русия не е запрѣтено да се работи и на пай-голѣмия празникъ.

По сега дѣйствующия у насъ законъ за празниците, ние имаме:

Недѣли	52
Неподвижни празници	24
Прѣходящи	8
Всичко празници	84

И тъй, 12 дена по-малко отъ Русия, само че въ Русия, пакъ ще повторимъ, може да се работи и въ всѣки празникъ, а у насъ дюкянитѣ и работилницитѣ въ тѣзи 84 дена на годината биватъ задължително затворени прѣзъ цѣлия денъ, и нѣкои ревностни полицаи се пропхвватъ дори до задни врати, та запрѣтватъ работенето. Въ кръчмитѣ може да се ние и прѣди църковенъ отпускъ, стига да се не прави шумъ, да е затворена пѣтната врата на кръчмата и да сж спуснати пердетата! И ние, като хората, пазимъ законитѣ като очитѣ на главата си!

Споредъ прѣдлагания законопроектъ бихме имали неприсктствени дни:

Недѣли	52
Неподвижни празници	18
Прѣходящи	8

При всичко това, запазени сж: Обрѣзание (1/I), Богоявление (6/I), Ивановъ-денъ (7/I), Срѣтение Господне (2/II), Великиятъ денъ на политическото ни освобождение (19/II), Благовѣщение (25/III), Гергьовъ-денъ (23/IV), Спасовъ-денъ, Св. Духъ, Св. Кирилъ и Методий (11/V), Петровъ-денъ (29/VI), Прѣображение Господне (6/VIII), Усиѣние Прѣсветия Богородици (15/VIII), Рождество Прѣсветия Богородици (8/IX), Кръстовъ-денъ (14/IX), Димитровъ-денъ (26/X), Никулъ-денъ (6/XII).

И тъй, нѣма, мислимъ, що да се възражава и отъ гледище на господствующата вѣра въ страната.

Въ заключение ще кажемъ, че нѣмаме никакъ претенцията да сме дали пай-цѣлесобразенъ законопроектъ, но убѣдени сме, че настоящиятъ законопроектъ, прѣгледанъ отъ Народното Сѣбрание, сѣ ще стои по-горѣ отъ сега дѣйствующия, който е повдигналъ толкозъ незадоволства.

София, 23 октомврий 1901 г.

Народенъ прѣдставителъ отъ Варненската околия:

К. Мирски.

Подписанитѣ народни прѣдставители поддържае по принципъ горния законопроектъ и затова го подписваме, съгласно съ чл. 109 на конституцията: Н. Поповъ, С. Войковъ, Н. Цановъ, И. Бобековъ, Д-ръ Г. Гаговъ,

С. Арсениевъ, Сп. Соколовъ, Д-ръ А. Друмевъ, А. Буровъ, А. Урумовъ, Л. Лазаровъ, Г. Цонковъ, М. Божковъ, Г. Недѣлковъ, М. Калевъ, В. Николчовъ, И. Гърковъ, М. Такевъ, Д. Ризовъ, С. Ивановъ, Т. Орловъ, Т. Влайковъ, С. Бабаджановъ, Х. Конкилевъ, М. Абаджиевъ, Ц. Вучковъ, Д. Анчевъ, Т. Петровъ, И. Стояновъ, С. Поповъ, С. Стояновъ, А. Бозовски, И. Спасовъ, Н. Гимиджийски, Г. Стойновъ, К. Гърковъ, П. Басевъ, А. Крушковъ, Д. Десевъ, Х. Чакмаковъ, Н. Петковъ, Ц. Бакаловъ, Х. Неджибъ Бей, В. Хасановъ, О. Сюлеймановъ и Т. Фератовъ.

Законопроектъ

за неприсктствени дни и недѣлната почивка.

Чл. 1. Неприсктствени дни сж прѣзъ:

Януарий 1, 6 и 7, февруарий 2 и 19, мартъ 25 априлий 23, май 11, юний 29, августъ 6 и 15, септемврий 8 и 14, октомврий 26, декемврий 6, 25, 26 и 27.

Неприсктствени дни сж още: недѣлитѣ дни, петъкъ прѣди Великъ-денъ, понедѣльникъ и вторникъ слѣдъ Великъ-денъ, Спасовъ-денъ, понедѣльникъ слѣдъ Троица, рождениятъ денъ на Княза, именниятъ денъ на сжщия и встъпването му на трона.

Чл. 2. Въ изброенитѣ въ прѣдидущия членъ дни сж затворени всички държавни и обществени учреждения, освѣтъ телеграфнитѣ и други, които сж опрѣдѣлени поименно отъ надлежнитѣ министерства.

Прѣзъ всички недѣлни дни частнитѣ заведения—дюкяни и други—сж затворени задължително отъ сутринъ до пладнѣ и часътъ отъ 2 до 5 слѣдъ пладнѣ; прѣди това врѣме е запрѣтено и вършенето каква и да било работа въ фабрицитѣ и работилницитѣ.

Забѣлѣжка. За нѣкои индустриални заведения надлежното министерство може да разрѣши и непрѣкъснатото работене.

Чл. 3. Кафенетата, сладкарницитѣ, бюфетитѣ въ градинитѣ, салашитѣ и гостилницитѣ, ако и да се продаватъ въ тѣхъ и спиртни пития, могатъ да се отварятъ въ всѣки празникъ и часътъ отъ 10 прѣди пладнѣ.

Чл. 4. Аптекитѣ, хотелитѣ и ханищата могатъ да се отварятъ прѣзъ всичкитѣ часове и на празничнитѣ дни. Кръчмитѣ при хотелитѣ и ханищата биватъ затворени часътъ до 10 прѣди пладнѣ.

Чл. 5. Хлѣбарницитѣ, месарницитѣ, рибарницитѣ, млѣкарницитѣ и зеленчукопродавницитѣ сж задължително затворени прѣди пладнѣ само на 1 и 6 януарий, на 25 декемврий и на 1-ия денъ на Великъ-денъ.

Чл. 6. Бюфетитѣ и гостилницитѣ при желѣзнопѣжнитѣ станции могатъ да бждатъ отворени всѣкога.

Чл. 7. Депозитнитѣ магазини по крайдунавскитѣ, морскитѣ и желѣзнопѣжнитѣ станции, когато се е починало прѣди празника товаряне или стоваряне стока, могатъ да стоятъ отворени и прѣди пладнѣ на всѣки празникъ, съ условие да се пазятъ наредбитѣ за покровителство работницитѣ.

Чл. 8. Въ мѣста, дѣто ставатъ сборове, по случай храмови празници, допуца се отварянето кафенетата и сергинитѣ, както и кръчмаруването, и отъ часътъ 9 сутринъта.

Чл. 9. Прѣз кои дни и часове и дѣ да не ставатъ публични свирни, пѣния, игри и веселби, опрѣдѣля надлежниятъ общински съвѣтъ.

Чл. 10. Прѣз всички дни, опрѣдѣлени въ чл. 1, запрѣтава се продаване прѣз цѣлия день на разпосъ въкаккви стоки, освѣн мѣтко и други прѣдмети, опрѣдѣлени поименно отъ надлежния общински съвѣтъ.

Чл. 11. Не се допуца да ставатъ пазари въ недѣлни дни, съ изключение на панаиритѣ, утвърдени като такива отъ Министра на Търговията и Земледѣлието.

Чл. 12. Нарушителитѣ на този законъ се наказватъ чрѣзъ постановление отъ надлежния кметъ съ глоба въ размѣръ отъ 1—50 л. Осъденитѣ на повече отъ 7 л. може да подаде апелативна жалба прѣдъ мѣстния мирови съдия на общо основание.

Чл. 13. Отмѣнява се законътъ за празничнитѣ дни, публикуванъ въ 35 брой на „Държавенъ Вѣстникъ“ отъ 16 февруарий 1900 г., както и всички други наредби, които би били противни на настоящия законъ.“

Ц. Таслаковъ: Г-да народни прѣдставители! Твърдѣ на вѣрмето си е едно измѣнение на закона за празничнитѣ дни, защото нѣма една година откакъ е влѣзълъ въ сила законътъ за празничнитѣ дни и има единъ викъ противъ него. Въ прощатарната комисиия ще намѣрите повече отъ 500 прошения, отъ които едни сж противъ затварянето на дюкянитѣ въ малкитѣ градове и села, които правятъ дребна търговия. И твърдѣ справедливо е това негодувание на населението, защото особено по балканскитѣ мѣста населението е прѣснато по колиби, а не е събрано въ села, нѣматъ църкви близо до тия колиби, църквитѣ сж много далечъ, въ градоветѣ или въ селата, които се намиратъ на далечно разстояние отъ планинитѣ, и въ недѣленъ день това население, като остави своята работа, отива въ църква и, като се черкува, излиза на чаршията, вижда се съ приятели и си пазарува нѣщо като солъ, царвули и други работи. Сега, знаете ли какво се случу? По балканскитѣ мѣста църквитѣ вече сж затворени — никой не отива въ църква; защото, само за да отидатъ въ църква, да отидатъ въ селото или въ града, не имъ куртулисава. По-напрѣдъ селянинитѣ сгрупираше всички тия работи: отъ една страна, да отиде въ църква, отъ втора страна, да се види съ приятелитѣ си и да се почерпи, и, отъ трета страна, да си купи нѣщо за прѣзъ цѣлата недѣля. Така че, населението е противъ това, да се затварятъ дюкянитѣ прѣзъ цѣлия день въ недѣля, и зарадъ това сж постѣпили толкозъ много прошения. Има и въ друга смисълъ прошения, но тѣ сж отъ голѣмитѣ градове като София, Русе, Свищовъ и Плевенъ, ако щете, и тѣ протестиратъ, че трѣбвало да бждатъ всички дюкяни затворени. Даже касанитѣ въ София сж дали заявление, че тѣхнитѣ дюкяни трѣбвало да бждатъ затворени въ празнични дни. Но тѣ иматъ други съображения: защото прѣзъ цѣлата недѣля постоянно сж били на крака, правили сж алжшъ-вершъ и искатъ въ празникъ да почиватъ, когато въ другитѣ малки градове прѣзъ цѣлата недѣля почиватъ, а само въ празникъ правятъ алжшъ-вершъ. Е, тогава отдѣ ще взематъ да си платятъ патента и други данъци, когато е направено така? Ето защо азъ намирамъ, че тоя за-

конопроектъ, който ни внася г. Мирски, не постига цѣльта си.

Независимо отъ това, г-да народни прѣдставители, ние тукъ ще приемемъ извѣстни празници, а нѣкъ за да приемемъ едни и да съкратимъ други се таки трѣбва да влѣземъ въ споразумѣние съ духовната властъ. Каквото и да е, тая властъ е компетентна да ни каже, прѣзъ кои празници трѣбва да сж затворени дюкянитѣ и прѣзъ кои не. Ние ще го санкционираме, г-да, но се таки трѣбва да попитаме и духовната властъ. Ето защо азъ намирамъ, че не е приемливо това прѣдложение, или ако се приеме, то тия измѣнения непрѣмѣнно трѣбва да станатъ въ комисията, защото никакъ не искамъ да казва законътъ: до пладнѣ и отъ 2—5 да бждатъ затворени. Ами кога ще бждатъ отворени?

Независимо отъ това, първиятъ законъ бѣше фаворизиралъ кръчмаритѣ, а нѣкъ нашитѣ кръчми не сж само кръчми, а сж и бакалници, и въ такъвъ случай кръчмаринтъ, макаръ и да е бакалинъ, ще си отвори кръчмата отъ 10 ч. нататкъ и ще си продава и солъ, и всичко, а нѣкъ онзи бакалинъ, който не е и кръчмаръ, нѣма да продава нищо. Така че, въ това отношение законопроектътъ е неприемливъ и зарадъ това азъ ще гласувамъ противъ него.

В. Кжнчовъ: И азъ сжщо тѣй мисля, че този законопроектъ не трѣбва да се приема по принципъ. Ето защо. Основанията, горѣ-долу, по които ще искамъ неприемането му, сж тия, които ги каза п г. Таслаковъ.

Истина е, че имаме много празници и би трѣбвало да вземемъ мѣрки да се съкратятъ. Това би могло да се направи, като се направятъ поправки въ сега сжществующия законъ. Като казвамъ, че трѣбва да се съкратятъ празницитѣ, признавамъ правото на духовната властъ на вгѣшателство, но не вгѣшателство въ нашето гласуване. Когато г. Министърътъ на Външнитѣ Работи ще прави съкращаване на празницитѣ, естествено, че е по-добрѣ да се съвѣтва съ духовната властъ, кои празници да се приематъ и кои да се съкратятъ. Сега не може да дойде тукъ духовната властъ да ни каже кои сж тия празници, нито можемъ да ги викаме въ комисията. Обикновено е пригодно, ако искаме намаляването на празницитѣ, да помолимъ г. Министра на Външнитѣ Работи да внесе поправки, кои отъ празницитѣ да се съкратятъ, като се споразумѣе и съ духовната властъ. Това е първата причина.

Втората причина е, че желая въ недѣленъ день, като оставямъ другитѣ празници настрана, всички хора да не работятъ, всички дюкяни трѣбва да бждатъ затворени непрѣмѣнно, защото, прѣдставѣте си, кога другъ пътъ могатъ хората да видятъ почивка. Касанитѣ искатъ да затварятъ дюкянитѣ си и сж много прави. Единъ човѣкъ, който работи 365 дена, естествено е уморенъ. Ами чирацитѣ? Въ много недобро положение сж поставени тия хора. Може да има нѣкои изключения, които посочи г. Таслаковъ, по това е работа на закона, който, ако намѣри за нужно, може да поправи това.

Тия сж двѣтъ причини, които ме каратъ да искамъ, щото този законопроектъ да се не приема. Можемъ сега

да изкажемъ едно желание да станатъ съкращения на празниците, обаче пакъ да го внесе г. Министерътъ на Външнитѣ Работи, разбира се, като се споразумѣе съ духовната властъ.

Прѣсѣдателствующъ А. Краевъ: Има думата г. Бобчевъ. (Гласове: Нѣма го! Той си отиде!)
Слѣдва г. Гено Недѣлковъ.

Г. Недѣлковъ: Азъ, г-да прѣдставители, ще моля да се приеме този законопроектъ, да се прати въ комисията и ако има нужда, както каза г. Кънчовъ, отъ прѣглеждане на днешния законъ за празниците, то случаятъ е сега да приемемъ този законопроектъ и да направимъ надлежнитѣ поправки. Колкото се отнася до туй, че трѣбва да питаме Св. Синодъ, азъ мисля, че това мнѣние може и комисията да го иска; въ дадения случай може да попита само кои празници духовната властъ ще прѣдпочете да останатъ и кои да се зачеркнатъ, напр. Коледа, Нова-Година, Гергьовъ-денъ и пр., а не да питаме, съгласна ли е да се съкратятъ отъ 20 на 15 и т. н.

Колкото се отнася до въпроса за празниците и до правото да се отварятъ дюкяни нѣкъдѣ, азъ не съмъ съгласенъ съ закона, както и съ г. Таслакова. Недѣлниятъ день трѣбва да го направимъ день на почивка за всички безъ разлика. Не е вѣрно твърдението на г. Таслакова, че църквитѣ въ балканитѣ сж били затворени сега. И мисля, че намѣсто да искаме отъ г. Министра на Външнитѣ Работи да внесе новъ законопроектъ, да се приеме този законопроектъ, да го пратимъ въ комисията и тамъ, който е заинтересованъ, както г. Таслаковъ, тъй и г. Кънчовъ, може да отидатъ въ комисията, да си дадатъ мнѣнието и да кажатъ какви поправки да се направятъ. Но да отхвърлимъ този законопроектъ сега и послѣ да канимъ г. Министра да внесе новъ законопроектъ, ще бѣде много непрактично. (М. Златановъ: Не е вѣжливо!) Тѣй щото, ще моля да се приеме законопроектътъ; обаче, азъ казвамъ, че съ нѣкои отъ основитѣ на закона не съмъ съгласенъ, както е прѣдложено отъ г. Мирски отнасянето на дюкянитѣ въ недѣлни дни.

К. Мирски: Азъ, г-да народни прѣдставители, искамъ да кажа нѣколко думи и ще ви моля да бѣдете търпѣливи да ме изслушате. Г-нъ Таслаковъ казва, че трѣбва да се измѣни днешниятъ законъ, слѣдователно, той е съгласенъ да се изработи новъ законъ, или да станатъ поправки въ сега дѣйствующия. Азъ намѣрихъ попрактично да внесе цѣль законопроектъ, защото той не е отъ много членове.

Колкото се отнася до г. Кънчова, който иска вѣншательството на Църквата, азъ протестирамъ противъ това желание да се мѣси Църквата въ въпроса, кога да почиватъ задължително българскитѣ граждани. Българската Църква има право да се мѣси само въ въпроса, кои да бѣдатъ у насъ неприсѣтствени дни, т. е. въ кои дни учреденията на Българското Княжество да не работятъ, били тѣ граждански или духовни, но Българската Църква да нарежда, колко дни въ годината ние да почиваме, то не е въ нейната компетентностъ.

Г-нъ Кънчовъ послѣ даде противъ моя законопроектъ друга причина, дѣто прѣдвиздалъ само половинъ день почивка въ недѣлнитѣ дни, а не цѣль день. Азъ прѣдложихъ почивка половинъ день, както е въ Ромъния, а вие, ако щете, турѣте цѣль день. Тоя законопроектъ, както виждате, е основанъ на два принципа. Първо, колко дни у насъ да бѣдатъ неприсѣтствени, и за този въпросъ, както казахъ, нека си даде жѣродавното мнѣние нашиятъ Свѣти Синодъ, като прѣдставителъ на Източната Православна Църква. Но всичко, което нашата Църква изисква, то е всичко въ законопроекта ми запазено, даже и нѣщо повече, защото азъ чета въ законитѣ на най-православната държава — Русия, че нѣкои празници сж второстепенни, а тукъ първостепенни, че Ивановъ-денъ Руситѣ не знаятъ, а тукъ е запазенъ. Навсѣкъдѣ се стараятъ законодателитѣ да намалятъ числото на празниците, защото туй се отразява злѣ на економическия животъ на хората, тъй като по-малко печелятъ и повече врѣме се губи по кръчмитѣ и т. н. Както ви е извѣстно, въ срѣднитѣ вѣкове имаше празници 140 дена навсѣкъдѣ въ Западна Европа, но сега гледаме, че тамъ празниците сж най-много 75, а най-малко 57. Не искамъ да ви занимавамъ повече съ цифри.

Азъ моля да се приеме по принципъ този законопроектъ, и въ комисията, ако искате, измѣните всичкитѣ му членове, ако искате, питайте по наредбитѣ въ него даже и Вселенския Патриархъ. (Смѣхъ.)

Прѣсѣдателствующъ А. Краевъ: Полагамъ на гласуване законопроекта и моля ония, които сж за приемането му по принципъ, да си вдигнатъ ржката. (Гласове: Волшинство! Меншество!)

Квесторъ А. Крушковъ: Меншество е.

К. Мирски: Азъ оспорвамъ.

Прѣсѣдателствующъ А. Краевъ: Понеже се оспорва, споредъ правилника ще трѣбва да се гласува втори пжтъ, чрѣзъ ставане.

Моля, които сж за приемането по принципъ законопроекта за празничнитѣ дни, да станатъ прави.

Квесторъ А. Крушковъ: Меншество.

Прѣсѣдателствующъ А. Краевъ: Събранието не приема.

Часътъ минава 7; засѣданието може да се продължи, само ако $\frac{2}{3}$ рѣшатъ. Съгласни ли сте? (Нѣкои отъ прѣдставителитѣ: Утрѣ е празникъ.)

Моля, г-да, сѣднѣте на мѣстата си, за да наредимъ дневния редъ. За слѣдующето засѣдание дневниятъ редъ ще бѣде слѣдующиятъ: на първо мѣсто, второ четене законопроекта за разпрѣдѣление населенитѣ мѣста отъ закрититѣ околии и за прѣхвърляне села отъ едни околии въ други; на второ мѣсто, първо четене: законопроекта за отмѣнение закона отъ 7 юний 1899 г., за измѣнение закона за устройството на сѣдилищата отъ 19 декемврий 1898 г. и за измѣнение на сѣщия законъ; прѣдложението отъ народния прѣдставителъ г. А. Франгя, за приба-

вление нова алинея към чл. 208 отъ закона за сждо-
устройството; законопроекта за измѣнение закона за град-
скитѣ общини; законопроекта за измѣнение закона за
селскитѣ общини; предложение за освобождаване отъ мито
вносимитѣ отъ странство материали за постройката на
руската църква и семинария въ с. Шишка и предло-

женето на народнитѣ представители: П. Кръстевъ и
П. Папанчевъ, за отмѣнение чл. 4 отъ закона за общин-
скитѣ налози, който ще ви се раздаде.

Засѣданieto се закрива.

(Закрито въ 7 ч. и 15 м. вечерята.)

Прѣдсѣдателъ: М. Балабановъ.

Подпрѣдсѣдатели: { В. Кжнчовъ.
А. Краевъ.

Секретаръ: Н. Кормановъ.

Началникъ на Стенографическото бюро: Т. Гължбовъ.